

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SVUNDNE DAGE

Copyright 1917 by H. Hagerup.

SVUNDNE DAGE

III

ERINDRINGER

FRA

INGENIEURREGIMENTET

INDENLANDS OG UDENLANDS

AF

C. H. RØRDAM

KAMMERHERRE, OBERST

H. HAGERUP^S FORLAG

KØBENHAVN

KØBENHAVN - GRÆBES BOGTRYKKERI
1917

DA jeg i Foraaret 1874 fra Officersskolens ældste Klasse vendte tilbage til Ingenieurregimentet, var dettes Øvelsesplads bleven forlagt til det saakaldte »Østre-Glacis«, denne romantisk skønne Plet, som kjøbenhavnsk Forretningstrang desværre allerede i Halvfemserne erobrede til Anlæg af Jærnbanelerrain og Bebyggelse. Hvor vi Ingenieurer hver Dag fik Lungerne fyldt med deilig frisk Luft — vistnok den bedste i hele Kjøbenhavn —, hvor hundredaarige Linde- og Elmetræer fra Frederik den Tredies Tid gav Skygge og Læ, hvor snirklede Gange og Stier førte ind til Lysthuse med Græsbænke eller andre magelige Siddepladser, hvor Skarer af Sommerfugle, Guldsmede og Bier tumlede sig ude over de store Glacisflader med det høje Græs, isprængt med Tusindfryd, Margueritter, Forglemmigeier, der farer nu Snese af Jærnbanelog udspyende deres modbydelige Kulrøg-Skyer, der stryger nu kimende Sporvogne afsted over brolagte Gader mellem høje Kaserer!

»Ak, hvor forandret!«

Men saalænge vi var derude, var der herligt.

Ingenieurkompagnierne begyndte deres Øvelser Kl. 6 eller 7 Morgen, og som Regel blev der givet Pionererne Akkordarbejde. Naar det Volumen var udgravet, saa og saa mange Skansekurve, Faskiner, Hurdler o. s. v. var flettede eller anbragt i Beklædning, saa og saa mange Fag Minegang eller Minebrønd præsterede, saa og saa mange Pontonbroer slaede og atter afbrudte over Kastelsgraven

o. s. v., o. s. v., var Pionerernes Arbejde endt for den Formiddag, kort sagt Akkordarbejdet anvendtes overalt hvor gjørligt var. Selvfølgelig lader denne Arbejdsmaade sig ikke praktisere ved anden militær Tjeneste, men naturligvis var Pionererne glade, naar Ordren lød: »Der ar-

Ingenieurregimentets 2. Pionerkompagni 1874.

bejdes paa Akkord«. Det kan nok være, at vore brave Folk da kunde hænge i. For os Befalingsmænd gjaldt det om at paase, at Arbejdets Kvalitet ikke led under Pionerernes ganske naturlige Trang til hurtigst muligt at aflevere Spade, Hakke, Hjulbør o. s. v. i Depotet for derefter at »smække sig« inde paa Kasernen eller ude i Byen.

I Frokosttiden, Kl. 8 $\frac{1}{2}$ —9, samledes alle Kompagni-officererne oppe i eller foran den hyggelige lille Kontor-

bygning, hvor Regimentschefen, Kaptainerne, Lieutenanterne og Underofficererne hver havde sine Lokaler, medens Mandskabet frokosterede ved deres Arbejdspladser, nydende de flakte »Surbrød'er«, Snaps, Bayere o. s. v. Regimentsmusikken spillede oppe foran Kontorbygningen,

Broslagning over Kastelsgraven ved Østre Glacis.

og inden Hvilen var tilende, traadte vor udmærkede Chef, Oberst Jørgensen, ud til alle os andre Officerer, der, staaende eller siddende paa Bænkene udenfor, lyttede til Musikkens Toner, sagde venligt Goddag til hver Enkelt og diskuterede tjenstlige Sager eller almindelige Spørgsmaal for sluttelig, naar Hvilen var endt, at aflægge et Besøg paa alle Kompagniernes Øvelsespladser.

Det, at Regimentets Chef hver Dag færdedes mellem Pionererne og med stor Interesse fulgte alle de forskellige

Øvelser og Arbejder, bidrog mægtig til Bevarelsen af en god, militær Aand i Regimentet.

Allerede Dagen efter vort Bryllup modtog jeg fra Oberst Brummer en meget kjærkommen Anmodning om at assistere ham med noget privat Ingenieurarbeide.

Oberst Brummer, der dengang allerede for en Del Aar siden var traadt ud af Ingenieurcorpset, havde ledet forskellige Inddæmningsarbejder, blandt hvilke Tørlægningen af »Lammefjorden« var det største og jo i det Hele det betydeligste af alle Inddæmningsarbejder her hjemme.

I alle de følgende Aar blev jeg ofte benyttet af Obersten. Vi var saaledes, jeg mindes nu ikke Aaret, sammen i Jönköping i Sverrig, hvor et Consortium var i Færd med at danne sig med det Formaal at tørlægge »Rocksjöen«, der ligger lige udenfor Jönköping. Oberstens Opgave var at anstille Undersøgelser om, hvorvidt en saadan Tørlægning kunde anses for rentabel. Vi rejste sammen derop, og efterat Obersten havde præsenteret mig for et Par af de svenske Herrer, som særlig var interesserede for Foretagendet, og efter en Conference med dem, vendte Obersten tilbage til Kjøbenhavn, medens jeg forblev dér 10 à 12 Dage, travlt beskjæftiget med Boringer og forskellige Nivellements.

Jeg engagerede en halv Snes indfødte Arbejdere, der assisterede mig, og nægte kan jeg ikke, at jeg fik et udmærket Indtryk af den svenske Arbejders Intelligens og Arbejdsdygtighed. Selvfølgelig blev de godt betalt og hængte derfor ogsaa i, men i det Hele var det en Fornøjelse at færdes mellem dem og tale med dem, thi deres Svar og Spørgsmaal viste, at de arbejdede med Forstand og Omtanke. Naa, man siger jo, at »Svenskeren er født Tekniker«, og jeg fik da ogsaa kun Bekræftelse derpaa.

Undersøgelserne godtgjorde imidlertid, at den paa-tænkte Tørlægning ikke kunde anbefales. Jönköpingerne blev skaanede for til ingen Nytte at lade Tusinder og atter Tusinder af Kroner rulle og anvendte nu nogle faa af dem til at gjøre en flot Middag for mig. Trakte-mentet var lukullisk. Champagnen flød, og saavel de sven-ske Herrer som Damer vare »uttermodentlig« elskværdige mod »den danske Bro'er«. Naar en saa overstrømmende Elskværdighed stedse skal ligesom dokumenteres ved Hjælp af »en litan sup«, maa man passe godt paa, at de »mange Bække smaa« ikke tilslut »danner en mægtig Aa«, der bortfører den Smule Forstand, Dømmekraft og Takt-følelse, som Hjærnen ellers rummer. Jeg undgik heldigvis Skjæret.

Jönköping ligger som bekjendt ved den sydlige Ende af den mægtige Vettern. Omegnen er meget romantisk, stærk couperet, hist og her næsten bjergagtig, med en yppig Vegetation af Fyr, Gran og den hvide Birk. Endnu smukkere end Naturen er dog Befolkningen, jeg mener Landbefolkningen. Jeg ved ikke, om det var mig, der var saa heldig kun at se smukke Smaalændere baade af Kvinde- og Mandkjønnet, og ganske vist har jeg ikke rejst i Spanien eller i Italien, men efter hvad jeg har set, forekommer det mig, at kun Ungarerinderne, det vil sige: de med brune Øjne og cendré-Haar, mulig kan konkurrere med hine nordiske Skjønheder.

»Og læg Mærke til de smaa Hænder og Fødder,« havde en af de Jönköping-Herrer indprentet mig. Jeg gjorde det og forbausedes.

En lignende Erfaring med Hensyn til Svenskernes Skjøn-heds-Overlegenhed gjorde jeg nogle Aar senere ved en tysk Kejsermanøvre i Nærheden af Itzehoe. Der var samlet Re-præsentanter for alt, hvad der eksisterer af europæiske Of-

ficerscorps: Englændere, Franskmænd, Italienerne, Tyskere, Russere o. s. v., o. s. v., og der var blandt dem mange elegante og meget smukke Skikkelser, men de kunde alle pakke sammen, naar de tre svenske Officerer viste sig. Det var en hel Hjærtens Lyst at se paa de tre Karle; det var, som om alt, hvad Norden ejer af Kraft, Sundhed og Skjønhed afspejlede sig i de tre Skikkelser.

Paa Oberst Brummers Opfordring gjorde jeg en anden Gang en svensk Inddæmningstour til en Herregaard i Nærheden af Christianstad. Ved den Lejlighed gjorde jeg for første Gang Bekjendtskab med, hvorledes man — i hvert Fald paa nogle — svenske Herregaarde havde indrettet sig med Hensyn til Tjenestefolkenes daglige Forplejning eller rettere Ikke-Forplejning. I en Barakke var der stillet nogle Lokaler til Folkenes Raadighed, og her maatte de selv sørge for deres Kost.

Hvor var den tarvelig og uappetitlig! Paa det lange usoignerede Bræddebord stod store Lerfade med noget, som man sagde skulde være Kartoffelmos. En eller to Gange om Ugen kogte Folkene selv et vældigt Kvantum af denne Ret, som saa henstod i Fadene til Afbenyttelse for alle Vedkommende.

Det, der var tilbage i Fadene, da jeg gjæstede bemeldte »Spisestue«, kunde vel være tilstrækkelig til endnu et Par Dages Føde. Det var ikke Kanel, der dækkede Kartoffelmosen, men et ret tykt Lag Støv.

»Hvad spiser de foruden den Mos?«

»Fedtebrød,« svarede man.

»Og drikker?«

»Vand, naturligvis! eller tyndt, surt Øl, som næsten intet koster. Undertiden, i højtidelige Anledninger, lidt The eller Kaffe.«

»Brændevin?« spurgte jeg.

»Kors! Det er dyrt her i Sverige, og saa er det tilmed kun Kartoffelbrændevin.«

Hvordan Kosten var, naar Folkene ikke selv lavede den, men var »paa Kost«, ved jeg ikke, men jeg forstod, at saa mange svenske Tjenestekarle og Piger drager til Danmark.

Foruden slige private Ingenieurarbejder, der indbragte mig ikke saa lidt, og som iøvrigt gav mig Leilighed til at bevæge mig i det, om jeg saa maa sige, civile Forretningsliv, hvilket altid er et Gode, selv om man er Militær-Ingenieur, havde jeg en Del Timer paa Teknisk Skole, hvor jeg om Eftermiddagen underviste i Projektionstegning og Mathematik.

Eleverne var omtrent af samme Stof som vore Pionerer ved Ingenieurregimentet, det vil sige ganske unge Mennesker, der var i Lære hos en eller anden Haandværksmester. De skulde kjøres lidt skrap, men gjorde man det og ellers var human og ligefrem overfor dem, var de lette at have at gjøre med.

Naar de mødte i Teknisk Skole Kl. 6 Eftmdg., kom de jo lige fra »Mester«, hos hvem de havde arbejdet den hele Dag fra tidlig Morgen, og jeg maatte derfor tidt undre mig over, at de ikke oftere faldt i Søvn men virkelig kunde holde Øjne og Forstandskisten aabne.

Der var blandt dem mange udmærkede og brillant begavede Mennesker, som senere har drevet det vidt; men naturligvis var der ogsaa adskillige »haabløse«, som manglede Forkundskaber, Evner og Anlæg eller, hvad der var det allerværste, Lyst og Flid.

Hvad det for nogle særligt kneb med var at holde Papiret, som de tegnede paa, propert og rent. Ude paa Gangen var Skaale med Vandhaner, saaledes at de kunde vaske sig, inden de fik fat i Blyant, Ridsefjeder og Lineal,

men adskillige mente vel, at det ikke var nødvendigt, selv om de kom lige fra Værkstedet. I saa Henseende udmærkede sig navnlig en Smededreng, der altid mødte med kulsorte Hænder og derfor ogsaa regelmæssig sværtede sit Tegnepapir i den Grad, at der hørte gode Øjne til at opdage, hvad han havde tegnet. Helt galt blev det, naar Tegningen krævede mange Timer; sortere og sortere blev Papiret for hver Gang, skjøndt mindst Halvdelen af Timen anvendtes til at udviske alle de sorte Fingre fra den foregaaende Time. Han var blandt de haabløse, men iøvrigt en pudsig Fyr at have at gjøre med.

Projektionstegning er jo et vigtigt Fag for de fleste Haandværkere, men alligevel fik jeg Indtryk af, at Eleverne ligesom satte mere Pris paa at kunne sige, at de lærte Mathematik.

»Lærer Du ogsaa Mathematik?« hørte jeg i et Fri-kvarter en af Eleverne spørge en anden.

»Gu gjør jeg saa.«

»Med Løjtnanten, ham, Insenøren!«

»Javel.«

»Du forstaar vel inte et Kvidder?«

»Hold Kjæft! Det er der sku ingen Konst ved.«

»Det var som Saten!«

Pralhansen var en af mine daarligste Elever.

Oberstlieutenant Thalbitzer var dengang Forstander for Teknisk Skole, i hvilken Stilling han gjorde fortrinlig Fyldest.

Han var, i hvert Fald i de Aar jeg var Lærer ved Teknisk Skole, meget afholdt baade af Lærere og Elever. Hans jævne, ligefremme og tillige bestemte Maade at optræde paa medførte, at Skolen gik sin rolige Gang uden Slinger i Valsen.

Som Forstander maatte han jo særlig paase, at den

Disciplin, uden hvilken ingen Skolegjerning lykkes, blev opretholdt, og ogsaa i saa Henseende var han fuldt ud paa sin Plads.

I næsten enhver Gjerning er det en Fordel for den, der staaer i Têten, at være stor og kraftig af Vækst, og i saa Henseende var Thalbitzer som bekjendt ikke stedmoderlig behandlet af Naturen.

Eleverne holdt ikke af at møde paa Forstanderens Kontor, naar der paa en eller anden Maade havde været noget i Vejen med dem. Selvfølgelig var der ikke Tale om korporlig Straf eller lignende, i allerværste Fald kun om Udvisning af Skolen; men Eleverne holdt nu alligevel ikke af at staa ene overfor Forstanderens Herkules-Skikkelse og faa en Reprimande, der uden at indeholde et eneste groft Ord kunde være meget skarp og rammende.

Et Øjenvidne fortalte mig om en Elev, der var bleven meldt af en Lærer for Ulydighed, og som derfor havde faaet Ordre til at stille paa Forstanderens Kontor.

Da Thalbitzer meddelte Synderen, hvad han var bleven meldt for, og spurgte, om han indrømmede Meldingens Rigtighed, svarede den ubeherskede Kjøbenhavner:

»Det har jeg Fa'en tordne — —«

Thalbitzer reiste sig i hele sin Vælde og stoppede ham med et: »Saa han staaer her og bander sin Forstander lige op i Øjnene! Vil han herud af Døren og vente derude, til jeg kalder ham ind igjen. Saa maaske han kan tale ordentlig.« Fyren luskede ud ad Døren som en vaad Hund.

For mit eget Vedkommende meldte jeg aldrig nogen af mine Elever til Forstanderen; det har altid været mit Princip selv at klare Bugterne uden Overordnedes Mellekomst.

Teknisk Skole havde dengang Lokaler i Læderstræde og i Industriforeningsbygningen, men har jo alt nu i en lang Aarrække haft sin egen store Skolebygning i Ahlefeldtsgade. I rigtig Erkjendelse af den tekniske Undervisnings store Betydning for Haandværk og Industri har saavel Kjøbenhavn som de fleste af vore Provinsbyer i de sidste 25 Aar ofret meget paa det tekniske Skolevæsen.

I den første Halvdel af Hålvfjerdserne havde jeg Lejlighed til at gjøre Bekjendtskab med to af vore mest bekjendte Matadorer i Forretningsverdenen: Gedalja og Tietgen.

Baron Gedalja, der jo var af jødisk Afstamning, havde lært Sadelmagerprofessionen og arbeidet som Sadelmagersvend.

Hans kvikke Hoved, den Lethed, hvormed hans Hjerne tumlede med Tal og Beregninger, og hans Forretnings-talent førte ham imidlertid bort fra Naal, Traad og Sax.

Da jeg gjorde hans Bekjendtskab, var han italiensk Baron, en Titel, som den italienske Stat sagdes at have givet ham som Anerkjendelse for et af ham udarbejdet Forslag til Ordning af de italienske Finanser, der dengang befandt sig i en Misère. Dekoreret med mange Ordener drev han sin Banquier-Forretning i et Lokale paa Hjørnet af Amagertorv og Gammel-Strand.

Den første Gang, jeg talte med ham, var i hans Forretning.

En af Personalet bragte mit Visitkort ind til ham, og kort efter viste Baronens sig i sin Kontordør og bød mig venligt træde nærmere.

Foran Sofaen og omgivet af nogle Stole stod et Bord, hvorpaa bl. a. befandt sig en Bakke med Vinkaraffel og Glas.

»Værs'god at tage Plads, min kjære Premierlieutenant

Rørdam. Et lille Glas Vin?» Han fyldte to Glas med Portvin.

»Jeg siger, jeg siger,« — et Mundheld, han altid brugte — »Hs. Excellence Conseilpræsidenten*) har lige været hos mig og drukket af det Glas dér.«

Han stødte sit Glas mod mit, og vi »stak ud«.

Efterat have forebragt mit Ærinde, der vedrørte eventuelt Ingenieurarbejde paa Kallundborgbanen, som han dengang havde overtaget, og som desværre jo senere skulde bidrage væsentligt til hans Ruin, gled Samtalen over til andre Emner, idet han bl. a. fortalte om en af sine Sønner, der havde haft Lyst til at blive Søofficer.

Gedaljas Hjem stod højt paa det Tidspunkt. I Forretningsverdenens store og betydningsfulde Forhold og Transaktioner regnede man vistnok sjældent uden ham. Selvfølgelig er jeg iøvrigt incompetent til at bedømme Gedalja qua Forretningsmand; jeg kan kun give nogle Oplysninger, der karakteriserer ham som Menneske.

Han var overordentlig godgjørende. Naar han aflagde sin daglige Visit paa Børsen, var der altid mange Fattige paa hans Vej; de vidste, at »Baronen« havde Skillinger i Frakkelommen og ogsaa nænnede at give dem ud. Denne Godgjørenhed var jo »i det aabenbare«; men han var ogsaa gavmild i det skjulte. En Bekjendt af mig fortalte, at han, der kendte Gedalja godt, en Dag var paa Vej for ifølge tjenstlig Ordre at udpante en agtværdig og stræbsom Familiefader, der paa Grund af Sygdom og forskellige uforskyldte Uheld var kommet i betydelig Gjæld. Paa Vejen til bemeldte Familiehjem træffer han Gedalja, der spørger, hvor han skal hen. Han fortæller om sit triste, tjenstlige Hverv.

*) Fønnesbech.

Gedalja lyttede med Opmærksomhed til alle Enkelt-
heder i den sørgelige Historie og spurgte tilslut: »Hvor
meget drejer det sig om?«

»Det er et betydeligt Beløb.«

»Jeg siger, jeg siger: hvor meget er det?«

»800 Kroner.«

»Jeg siger, jeg siger: lad os gaa ind i den Port.« Her
trak Gedalja sin Brevtaske frem og udtog 800 Kroner,
idet han sagde: »Hjælp den stakkels Familie.«

Vedkommende fremstammede sin Tak paa bemeldte
Families Vegne, men Gedalja vilde ikke høre nogen Tak
og ytrede kun: »Jeg siger, jeg siger: mon en Christen
havde gjort det samme for en Jøde?«

Denne Slutnings-Replik kunde mulig antyde en vis
Forfængelighed, og dog troer jeg, at den snarere var Ud-
tryk for en Tanke, der er fælleds baade for Jøder og
Christne: at man først og fremmest bør hjælpe »sine
egne«, og deri er jo, menneskeligt set, intet forkasteligt.

Og maaske — hvem ved — gik hans Tanker til-
bage til lidte Forhaanelser, som han qua Jøde havde
maattet lide. I Ondløse Præstegaard havde jeg aldrig
hørt Jøderne omtale anderledes end med den Agtelse og
Ærbødighed, som enhver sand Kristen ikke kan undgaa
at føle i sit Hjerte for dette Folk, hvem, fra Tidernes
Morgen, Frelsen blev forjættet. Nødig skulde vi, som
kalder os Christne, hovmode os over og endnu mindre
forhaane det Folk, som talte vor Frelasers Moder — Ver-
dens reneste, uskyldigste Jomfru — i sin Midte.

Vel sandt! Et Folk, der havde set sig blind paa sin
Mission, og frem for alt: et vildført Folk i samvittigheds-
løse Førerers Hænder!

Lad os haabe, Dommen over os Danske — baade qua
Folk og qua Christne — aldrig vil blive den lig, som

saa mange har paa rede Haand, naar det gjælder »Jøderne«! —

Forøvrigt manglede Gedalja ikke et skarpt Svar, naar nogen kom ham for nær. Paa et Hofbal var der en storsnudet Herre, som overlegent spurgte Gedalja: »Sig mig, min kjære Baron, er De ikke begyndt som Sadelmagersvend?«

Gedalja svarede roligt: »Jo, jeg er. Men jeg siger, jeg siger: var De begyndt som Sadelmagersvend, var De næppe bleven Baron.«

Bemeldte Mundheld: »jeg siger, jeg siger« var kjendt over hele Byen; det var tilstrækkeligt at høre det for at vide, at nu drejede Samtalen sig om Baronem.

Om følgende Historie skyldes kjøbenhavnsk Opfindsomhed eller virkelig er passeret, ved jeg ikke, men i hvert Fald fortalte man, at Gedalja var bleven vred paa en af sit Forretningspersonale, fordi man havde forebragt Gedalja, at bemeldte unge Mand ude i Byen stadig copierede sin Chefs Mundheld. Gedalja lod Vedkommende kalde ind i sit Kontor og gav ham Løbepas med følgende Ord: «Man siger, at De ude i Byen siger, at jeg siger: ,jeg siger, jeg siger‘. Men naar De siger, at jeg siger: ,jeg siger, jeg siger‘, saa siger jeg, at nu kan De gaa.»

Saa vidt jeg mindes, var det som alt nævnt Overtagelsen af Anlægget af Kallundborgbanen samt Forholdet ved Tegningen af et stort, udenlandsk Laan, der først var blevet ham tilstaaet, men derpaa — man sagde ifølge Intrigieren herhjemmefra — unddroges ham, der bidrog til Gedaljas Fald fra Matador til fattig Mand.

Forgjæves søgte han efter sin Fallit at skaffe sig og sine det daglige Brød, idet han startede en lille Forretning; men den gik ikke. »Naar Vognen hælder, skyder

alle til.« Er der mulig en og anden af hans gamle Forbindelser, der har ydet ham en lille Haandsrækning, den har ikke forslaaet. Meget knebent gik det sikkert til. En Forretningsmand har fortalt mig, at Gedalja ikke engang havde Raad til at holde det lille Lokale ordentlig opvarmet. Da en af de to ganske unge Mennesker, som Gedalja havde antaget til eventuel Assistance, en Dag klagede over, at de frøs, svarede Gedalja: »Jeg siger, jeg siger: I kan slaas, naar I kommer, og I kan slaas, naar I gaar.«

Men endnu længere ned ad Bakke gik det for den stakels Gedalja. Der indleddes kriminel Undersøgelse vedrørende forskjellige af ham foretagne Transaktioner, og da denne Undersøgelse med Tiden var endt, var den fordums mægtige og indflydelsesrige Baron fuldstændig ødelagt. Senere saa jeg ham ofte paa Gaden, men ogsaa to Gange i Festdragt ved en Audiens paa Amalienborg. Stakkel! Kjøletøjet var luvslidt, og det røde, italienske Storkorsbaand falmet, krøllet og plettet.

»Sic transit gloria mundi.«

Mange er det gaaet, og mange vil det gaa, som det gik ham.

»Jo højere op, desto dybere Fald.«

Mit Indtryk af Gedalja som Menneske er, at han, omend noget forfængelig, havde et varmt, medfølelse Hjærte, og »Kjærlighed skjuler Synders Mangfoldighed«, siger Paulus.

Tietgen traf jeg første Gang hos min Onkel, Peter Rørdam, der var Præst i Lyngby.

Med min Cousine, Jutta, gik jeg en Tour i Sorgenfri Skov langs Aaen, da hun pludselig udbød: »Der kommer Etatsraad Tietgen.« Lidt efter mødtes vi, hun præsenterede

terede mig, og efter at have talt lidt sammen fortsatte vi hver vor Vej.

»Havde Du tænkt Dig Tietgen saadan?« spurgte hun.

»Nej.«

Navnet Tietgen var dengang paa manges, navnlig Forretningsfolks Læber, og den, om hvem man ofte hører tale, danner man sig uvilkaarlig i Tankerne et Billede af.

Tietgen var lille af Vækst og gjorde, om jeg saa maa sige, et gjennemblondt Indtryk. Tyndt, lyst og glatkæmmet Haar, lyse Øjenbryn, skægløs Mund og Hage, ret regelmæssige Træk, smalle Læber, en frisk Teint og blaa Øjne, der ikke forekom mig at røbe »Manden«.

»Hvis Du ikke havde vidst, at det var Tietgen, hvad vilde Du saa have troet, at han var?« spurgte min Kousine siden.

Jeg vidste, at Tietgen og Hustru kom meget hos Onkels, saa jeg svarede ikke, hvad jeg egentlig tænkte men bemærkede kun: »Ja, hvad skal jeg sige? I hvert Fald havde jeg ikke gjættet paa, at det var Tietgen.«

Hun lod sig nøje med Svaret uden at spørge videre.

Havde hun trængt stærkt paa, vilde mit Svar have lydt: »en eller anden pæn lille Handlende fra en af Københavns Boutikker.«

Adskillige Gange senere har jeg været sammen med Tietgen, men hans Ydre har aldrig forekommet mig at røbe, hvem han var; derimod mærkede man det snart, naar han talte. Hans Sætninger var korte, hans Bemærkninger skarpe og ofte sarkastiske, og om enhver Sag udtalte han strax sin Mening paa en saadan Maade, at man fik Indtryk af, at han ansaa sin Opfattelse som »Kalifens Visdom« og ikke var vant til at modsiges.

Fransk, Tydsk og Engelsk talte han flydende og havde i Tidens Løb erhvervet sig et saadant Fond af Kundskaber paa utallige Omraader, at han f. Ex. overfor en Historiker eller Astronom strax mødte op med, hvad der nu var hans Mening om det eller det specielle Spørgsmaal — som Lægfolk ellers ikke plejer at forstaa sig paa — og ikke brød sig om, hvad vedkommende Videnskabsmand og Specialist mulig mente eller tænkte om Sagen.

Hvad Tietgen i sin Tid var for dansk Forretningsliv er noksom bekjendt. Jeg behøver ikke at omtale det. Iøvrig udgav han jo selv sine Memoirer, der er tilgængelige for det læsende Publikum. Her hjemme vandt han med Rette Navnet som »en stor Mand« paa sit Omraade, og ogsaa i Udlandet havde Navnet Tietgen god Klang.

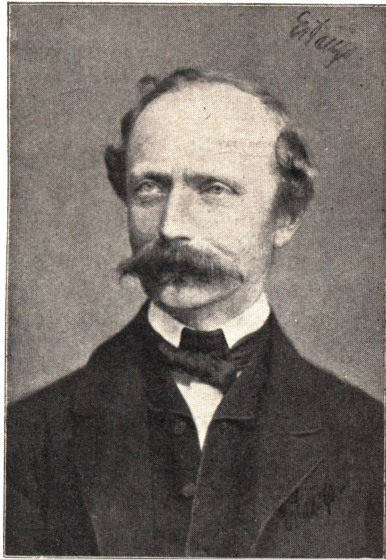
Stedse undrede det mig, at to saa grundforskellige Karakterer som Tietgen og min Onkel Peter Rørdam kunde have Glæde eller Tilfredsstillelse ved at omgaaes.

Hvad enten Onkel om Søndagen prædikede i Lyngby Kirke eller Taarbæk Kapel, mødte Tietgen og Hustru. Havde Kirketjenesten været i Lyngby, spiste Familien Tietgen derefter til Middag i Præstegaarden. Havde Onkel prædiket i Kapellet, var han Tietgens Gjæst i dennes Landsted tæt ved Bellevue. Saaledes gik det regelmæssigt Søndag efter Søndag, i hvert Fald om Sommeren.

Onkel var Grundtvigianer, og formodentligt maa Tietgen ogsaa have været det. At hans Hustru var det, kunde man ikke være i Tvivl om. Blandt de Familier, som Onkel og Tietgens omgikkedes meget var bl. a. Jægermester Holsteins paa Dyrehavegaard og Frøken Bjælke, der havde været Hofdame hos Dronning Caroline Amalie.

Forholdene førte det med sig, at jeg i Aarenes Løb — bl. a. som Adjutant hos Kongen — ofte kom til at se Tietgens Optræden baade nedad til og opad til, og

unægtelig forekom han mig meget forskellig, eftersom han stod overfor en Underordnet eller en Overmand. En Kontrast til ham var i saa Henseende en anden af vore »store Mænd« nemlig Excellencen Estrup. Han var den samme, hvad enten han talte med Landets Konge eller

Estrup.

med en Arbejder, og utvivlsomt var det ogsaa en af Grundene til, at vor ridderlige, gamle Konge satte Estrup saa højt.

Baade Gedaljas og Tietgens Liv var jo et lille Æventyr. Men medens Gedalja faldt og faldt dybt, døde Tietgen som Geheimekonferentsraad og Storkors af Dannebrog. Paa Frederiksplads knejser Marmorkirken som et vældigt Epitaphium over Tietgen, og foran Christian den

Fjerdes gamle Børs minder hans Broncestatue stadig den kjøbenhavnske Forretningsverden om den forstum mægtige Grundlægger af »Privatbanken«.

Forlængst er begge disse to Mænd stedte overfor Ham, der saa ofte dømmer ganske anderledes end vi kortsynede Mennesker.

I 1877 — ved Sommertid, saavidt jeg mindes — blev jeg en Dag kaldt ind til min Regimentschef, Oberst Jørgensen.

»Corpsets Chef ønsker at tale med Dem imorgen Kl. 10,« meddelte Obersten mig.

»Vel Hr. Oberst.« Jeg saa spørgende paa ham, da jeg antog, at han jo nok kjendte Anledningen til Ordren, men da han ikke fandt Anledning til yderligere at udtale sig derom, men førte Samtalen ind paa andre Omraader, maatte jeg tilbringe et Døgn i Uvished om, hvorvidt jeg mulig skulde ned og have en »Røffel«, til hvilken jeg ganske vist ikke i Øjeblikket kunde tænke mig nogen Grund. Skjøndt min Samvittighed var nogenlunde ren, blev jeg dog behagelig beroliget, da Ingenieurcorpsets Chef, General Dreyer, den næste Dag modtog mig med Spørgsmaalet, om jeg nu, efter i 4 Aar at have gjort praktisk Tjeneste ved Regimentet, kunde have Lyst til at ansættes som Adjutant ved Ingenieurcorpsets Stab, altsaa hos ham.

Et Spørgsmaal af General Dreyer var ensbetydende med en Ordre. Men selv om jeg ikke havde vidst det, havde jeg strax svaret ja.

General Dreyer var en smuk og i høj Grad repræsentativ Soldaterskikkelse: middelhøj, kraftig bygget, smukke, regelmæssige Træk, en stor, flot, blond Knebelsbart og blaa Øjne, der kunde se baade meget venligt og meget bistert paa Folk. Han kjørte Ingenieur-

corpset i gode men stramme Tøjler; ingen vovede i Ord eller Miner at kny mod en Ordre af ham.

Alle saa vi op til Generalen, der med Hæder havde deltaget i begge de slesvigske Krige, og jeg kan derfor ikke nægte, at det glædede mig meget, at hans Valg var faldet paa mig.

Adjutant hos General Dreyer blev jeg imidlertid aldrig. Nogen Tid før jeg skulde afgaa fra Regimentet for at begynde Adjutantvirksomheden, svirrede det pludselig med Rygter om, at Generalen var udset til Krigsminister, og en skjøn Dag kom Udnævnelsen.

Ved den paafølgende sædvanlige Mandags-Parol, som Ingenieurgeneralen altid holdt, og ved hvilken samtlige Ingenieurofficerer skulde møde, meddelte General Dreyer os sin Udnævnelse og tog Afsked med Corpset. Man fik et bestemt Indtryk af, at Generalen egentlig følte, at han ikke var egnet til den ny Stilling og nødig forlod sin Plads som Ingenieurcorpsets Chef. I og for sig forstod man godt Generalens Følelser; thi at han, der kun var vant til at kommandere og ikke plejede at indlade sig paa Diskussioner om, hvad han ansaa for det Rette, nu paa sine gamle Dage skulde deltage i Landstingets og Folketingets mundtlige Forhandlinger, kort sagt, optræde paa den politiske Arena, har sikkert paa Forhaand været ham meget imod. Naar dertil kom, at Generalen ikke var bekjendt som god eller øvet Taler, forstaa man, at hans beklagende Udtalelser over at skulle forlade Corpset, var oprigtig mente.

Naar Generalen desuagtet overtog Krigsministerportefeuillen, var det sikkert, fordi han som gammel disciplineret Officer ansaa et ovenfra udtalt Ønske som en Ordre, overfor hvilken der ikke kunde gjøres Modforestillinger

endsige Indvendinger. Sikkert er det i hvert Fald, at Ingenieurcorpset i ham mistede en fortrinlig Chef.

I General Dreyers Sted udnævntes Oberst Ernst til General og Chef for Ingenieurcorpset.

General Ernst havde, som tidligere nævnt, i nogen Tid været min Chef ude paa Officersskolen, og det var saaledes ingen mig ubekjendt Overordnet, som jeg fik den Ære at staa i personligt Forhold til som Adjutant.

Med Adjutantstillingen var det altsaa indtil videre Slut med Tjenesten i Geledet, som altid i høj Grad har tiltalt mig. Den daglige Færden ude i frisk Luft paa Glaciet og Fælleden eller i Terrainet ombyttedes med dagligt Kontorarbejde fra Kl. 9 Form. til 3 Efterm. Dog kunde jeg i min Fritid faa rigelig Motion, idet jeg som Adjutant havde min egen Hest, og paa denne travede jeg da ud, naar jeg intet bedre eller vigtigere havde at foretage mig.

For en ung Mand er det altid et stort Gode at se og arbeide under større Administrations-Forhold, og Ingenieurcorpsets Omraade var meget omfattende, idet alle Sager vedrørende saavel den i høj Grad forskjelligartede Troppetjeneste som hele Bygningstjenesten (Bygning og Vedligeholdelse af alle militærfortifikatoriske Anlæg og Kaserne m. v.) passerede gennem Corpset for enten at finde endelig Afgjørelse dér eller gaa videre til Krigsministeriet eller andre militære Institutioner. Her var saaledes meget at lære, ligesom det ogsaa interesserede mig at stifte nærmere Bekjendtskab med det militære Regnskabsvæsen, der ikke omfattede Klatskillinger og førtes med en enorm Nøjagtighed og Punktlighed.

Havde det i Begyndelsen af Halvfjerdserne været den fransk-tydske Krig, der tiltrak sig Verdens Opmærksomhed, blev det i sidste Halvdel af nævnte Aartier Krigen

i det sydøstlige Europa — det saakaldte urolige Hjørne — der fængslede Sindene.

Af kort Varighed blev i 1876 Duellen mellem det lille Serbien og dets langt overlegne Modstander: Tyrkiet. Indirekte ydede Rusland vel nok Serbien Assistance, baade moralsk og pekuniært, ligesom ogsaa mange russiske Officerer frivillig deltog i Krigen; men Partiet var desuagtet alt for ulige, og efter nogle Maaneders Forløb laa Serbien blødende under Tyrkiets Fod, der sikkert havde traadt Serbien til Døde, hvis ikke »den hvide Zar« de sidste Dage i Oktober Maaned havde tvunget Sultanen til at slutte Vaabenstilstand med Kong Milan.

Spørgsmaalet om at dække Kjøbenhavn ved moderne Befæstningsanlæg mod Landsiden blev jo dengang stærkt discuteret herhjemme, og da man strax ved Udbrudet af ovennævnte Krig ansaa det for højst sandsynligt, at Tyrkerne vilde trænge frem mod den serbiske Hovedstad, Belgrad, ræsonnerede jeg som saa, at det vilde kunne være af Interesse for vort Krigsministerium ved et Øjenvidne at faa Meddelelse om en eventuel Kamp om Belgrad. Jeg indsendte altsaa en tjenstlig Skrivelse til Ministeriet med Forespørgsel, om et saadant Hverv eventuelt maatte blive overdraget mig. Men Krigsministeriet gav mig Afslag og sendte overhovedet ingen Officer til den serbiske Krigsskueplads

Det viste sig jo ogsaa senere, at Spørgsmaalet: Belgrads Indtagelse, ikke kom til at foreligge, idet Zarens Magtbud standsede Tyrkerne, inden de naaede Hovedstaden.

Adskillig langvarigere blev den derpaa følgende russisk-tyrkiske Krig 1877—78. Rusland havde vel næppe ventet at finde en saadan Modstandskraft og Udholdenhed hos sin sydlige Nabo, som Tilfældet blev, og tilmed

formindskedes den Gevinst, som Freden i St. Stefano bragte Zaren i den Grad ved den paafølgende Berliner-kongres, at man vel forstaaer, at Rusland ikke med særlig venlige Øjne betragtede hverken Østerrig eller England, der uden Oftræ tog deres Part af Byttet, eller Tyskland, der agerede Mægler paa Kongressen. De, der har oplevet Krigen, mindes sikkert Bladenes Correspondancer om, hvor forfærdeligt der blev lidt baade paa tyrkisk og russisk Side i den barske og langvarige Vinter, i hvilken særlig Schipka-Passet forsvaredes og angrebes med en Bravour, der vist søger sin Lige i Krigshistorien.

To Personer, der deltog i denne blodige Krig, den ene paa russisk, den anden paa tyrkisk Side, har jeg kjendt og vil omtale lidt nærmere.

I 1875 modtog jeg en skøn Dag fra daværende Overkammerherre Oxholm et Brev, hvori han bad mig søge ham i hans Bolig i Christian den Syvendes Palais paa Amalienborg.

Jeg mødte.

Overkammerherren spurgte mig, om jeg kjendte hans Neveu Frits Oxholm.

»Ganske vist af Omtale, men ikke personlig.«

»Jeg vilde spørge, om De mulig vilde give ham lidt Undervisning i Fysik, hvorfor han har en Del Interesse, og saaledes sysselsætte ham en Timestid daglig.«

»Jo, det vil være mig en Fornøjelse.«

Overkammerherren instruerede mig nærmere om forskjelligt vedrørende Neveuen, og saa tog jeg da fat paa Undervisningen, idet jeg mødte i Frits Oxholms Ungkarlejlighed paa St. Anna Plads.

Frits Oxholm havde aftjent sin Værnepligt i den kongelige Livgarde og havde ønsket at blive Officer.

Det maatte han imidlertid opgive, da Bogen ikke laa for ham.

To Aar havde han derefter tjent som Underofficer i den russiske Hær og ligget i Garnison i Kaukasus. Om sine Oplevelser dér holdt han meget af at fortælle mig, og unægtelig fik jeg Indtryk af, at han — som rimeligt var — hellere dvælede ved sine lystige kaukasiske Erindringer end ved mine Foredrag om Elektricitet o. s. v.

Andres Fortællinger om, at han var en livlig Fyr, der nok holdt af at gaa paa Kommers, fik jeg bekræftet, men iøvrigt var han en saare godmodig og elskværdig Karakter, som trods sin Letsindighed vandt Ens Hjærte. Onklen havde bedt mig om ved Siden af Undervisningen at søge at paavirke Neveuen i forskjellige Retninger, og Forholdet mellem os to blev virkelig snart saaledes, at han aabent og ærligt lagde Kortene paa Bordet, saaledes at vi paa en kammeratlig Maade kunde discutere selv de intimeste Spørgsmaal. Jeg var ikke saa mange Aar ældre end han, og jo nærmere man er hinanden i Alder, desto bedre forstaar man hinanden og kan tale rent ud af Posen.

Der gik et Par Maaneders Tid. Saa meddelte Overkammerherren mig en Dag, da jeg var hos ham i Palaisen, at han var i Færd med at kjøbe en Gaard paa et Par hundrede Tønder Land i det sydlige Sjælland og forsøge, om ikke Neveuen, naar han fik denne Ejendom, mulig kunde falde til Ro ude paa Landet. »Min Neveu siger selv,» sluttede Onklen, »at han intet hellere vil end forlade Kjøbenhavn og blive Landmand. Hvad mener De om den Plan?»

»Jeg tør ikke besvare det Spørgsmaal, Hr. Overkammerherre. Dertil kjender jeg Frits Oxholm for lidt.«

Frits Oxholm begyndte altsaa sin nye Virksomhed som Landmand.

Et Par Uger efterat han var bleven indstalleret paa sin lille »Herregaard«, bad han mig gjæste sig der.

Den aftalte Dag holdt han udenfor den lille Landstation med en flot Kabriolet. Selv styrede han de smukke, vælige Kjøreheste, der paa en halv Time førte os til hans nye Hjem.

I Spisestuen i den pyntelige Hovedbygning serverede Tjeneren en meget splendid Diner med adskillige udsøgte Retter, der noksom vidnede om, at baade Herren og Husholdersken forstod sig paa god Mad.

Ene To tog vi godt til os af Retterne og tømte adskillige Bægre sammen, medens en stor Spilledaase, der var opstillet i Værelset ved Siden af, og som kunde præstere 24 Operamelodier o. l., leverede Taffelmusik.

Efterat have nydt vor Mokka med tilhørende Havanese slentrede vi ud i Haven og Markerne, idet han først kastede sin Jagtdoublet over Skulderen med den Bemærkning: »Ser jeg noget, jeg kan skyde, brænder jeg den af.«

Da han ved Sengetid fulgte mig op i det elegant monterede Gjæsteværelse, hvor jeg strax paa Bordet ved Siden af Sengen opdagede en Champagneflaske med Glas, bemærkede han: »Naa, jeg ser, at Tjeneren heldigvis har ordnet alt saaledes, som jeg havde sagt ham. Skulde De blive tørstig i Nat, saa drik af det dér. Vandet her paa Gaarden er ikke godt.«

Jeg faldt strax i Søvn og vaagnede først, da Solen skinnede ind ad Vinduerne. Den urørte Champagneflaske saa bebrejdende paa mig.

Havde jeg tømt den, havde jeg næppe — saaledes som jeg havde lovet min Hustru — naaet det første For

middagstog, og Ens eget kjære Hjem er og bliver dog altid Nr. 1, selv om Champagnen ikke skummer dér.

Oxholm styrede atter de røde Kjøreheste, og først paa Jernbaneperronen skiltes vi.

Sjældent har jeg haft en saa elskværdig og opmærksom Vært. Han vidste ikke alt det gode, han vilde gjøre mig.

Kun et Døgn var jeg derude, men af alt, hvad jeg saa, fik jeg unægtelig det Indtryk, at det vist vilde blive umuligt for ham i Længden at holde Balance i Regnskabet. Vi talte meget derom, og jeg sagde ham uforbeholdent min Mening. Men Frits Oxholm var nu engang Fuldblods-Sangviniker.

Godmodige Mennesker opdages hurtigt og misbruges altid. Oxholm fik snart en stor Indrykning af allehaande Handelsmænd, der tilbød deres »fortrinlige« Varer. Snart var det en »kostbar, vel tilreden Araber« eller et Par »vidunderlige« Arbejdsheste, snart den mest velsmagende Vin af alle Sorter og til »uhørt billige« Priser o. s. v., o. s. v., der tilbødes ham, og Oxholm, der ikke kunde bedømme Varerne, og hos hvem Pengene sad løst, gik i Reglen i Tøjet.

Allerede det første Maaned-Regnskab spaaede ikke godt for Fremtiden, og efter nogen Tids Forløb var Overkammerherren saa forstandig at sige Stop og afbryde Neveuens Virksomhed som »Jorddrot«.

Saa en Dag inde paa Københavns Gader fik jeg et Slag paa Skulderen. Det var Frits Oxholm, der straalende af Glæde meddelte mig, at nu gik han til Rusland for at deltage i Krigen mod Tyrkerne. Alt var arrangeret, Tilladelsen var givet af den russiske Regjering, og om et Par Dage drog han afsted for at indtræde som Fændrik i et russisk Infanteriregiment.

Vi spadserede længe sammen, talende om hans Fremtid. Nu var han rigtig kommen paa sin Hylde, sagde han, udmalende al den Hæder og alle de Oplevelser, der ventede ham under Zarens Faner.

Frits Oxholm.

Saa tog vi Afsked med hinanden. Jeg saa ham aldrig mer.

Naar jeg i den paatølgende Tid i Bladene læste om de blodige Kampe og de Lidelser, som de to Modstandere udstod, maatte jeg altid tænke paa den livsglade, godmodige Oxholm.

Saa vidt jeg mindes var det en Dag i Januar 1878, at jeg fra Kammerherreinde Oxholm, Frits Oxholms Moder,

der om Vinteren boede i Kronprindsessegade, modtog et Brev, hvori hun bad mig se op til hende.

Dybt nedbøjet modtog hun mig med den Meddelelse, at hun fra Adrianopel havde modtaget et Telegram, at hendes inderlig kjære Frits var død som Følge af et Skudskaar. Telegrammet var afsendt af en russisk General, i hvis Logis i Adrianopel Sønnen var bleven plejet.

Omtrent samtidig med Telegrammet havde hun fra sin Søn modtaget et nogle Dage ældre Brev, hvori han fortalte følgende: Den russiske Hær var naaet helt frem til Adrianopel; en Vaabenstilstand ventedes hver Dag sluttet, og Fjendtlighederne var derfor saa at sige helt indstillede. En Dag havde en lille Trop Baschi-Bozucker (irregulært tyrkisk Kavalleri) imidlertid paa en ret paa-trængende Maade nærmet sig de russiske Forposter, og Oxholm havde da faaet Ordre til med en lille Patrouille at fordrive de fjendtlige Ryttere. Baschi-Bozuckerne, der var bevæbnede med lange Geværer, tog ogsaa strax Flugten, da den russiske Patrouille viste sig og gav Ild, men havde under Retraiten sendt Russerne adskillige Kugler, og en af disse havde ramt Oxholm i den ene Læg.

Den russiske Militærlæge havde erklæret Saaret for ufarligt, men selvfølgelig maatte Oxholm paa Lazarettet, og en russisk General havde da elskværdigt tilbudt ham at ligge i det Logis, han havde indrettet sig i det erobrede Adrianopel.

Brevet sluttede med en livsglad Udtalelse om, at den lille »Rift« ikke havde voldt ham nævneværdig Fortræd, at han nu sad oprejst i sin Seng og skrev disse Linier, samt at han om faa Dage atter vilde være fuldstændig rask og tjenstdygtig.

Den ulykkelige Moder sad med dette Brev i den ene Haand og Dødstelegrammet i den anden.

»De har kjendt min kjære Frits saa godt« sagde hun. »Derfor har jeg bedt Dem komme, for jeg synes, det er mig en Trøst at tale med dem, der har kjendt ham og sat Pris paa ham.«

Det gjorde mig forfærdelig ondt for hende. Vi talte længe sammen; men hvad Trøst formaar vi Mennesker at bringe et sønderknust Moderhjærte?

Hun sad ved et af Vinduerne ud mod Gaden.

Ligeoverfor ved Indgangsporten til Kongens Have havde den gamle Kagekone sit Stade.

Kammerherreinden pegede over paa hende og sagde hulkende: »Oh, hvor gjerne gav jeg ikke alt, hvad jeg ejer, og blev fattig som hun, blot jeg havde min elskede Frits.«

Af senere indløbne Meddelelser fra Adrianopel fremgik det, at Oxholm en Dag, da han iøvrig — saaledes som skildret i Brevet — befandt sig fuldstændig vel, og alle ventede hans snarlige Helbredelse, pludselig var død som Følge af en Blodprop.

Hans Moder modtog Afskrift af den Regimentsbefaling, i hvilken den unge, danske Fændriks Død omtaltes, og var der noget, der, fraset Trøsten i den christelige Tro, kunde lægge lidt Balsam paa hendes Hjertesaar, saa har det vist været de Ord, hvormed den russiske Regimentschef udtalte sin og hele Regimentets Sorg over at have mistet den tapre og uforfærdede Kammerat, der langvejsfra og skjøndt fremmed var draget did for at kæmpe under Ruslands Faner.

At Oxholm havde gjort sin Pligt fuldt ud var jo iøvrigt noksom godtgjort derved, at han havde haft den

Glæde gennem Regimentet at modtage, jeg tror endog, to Udmærkelsestegn for Tapperhed.

Fred med hans Støv! Han var et rart, elskværdigt Menneske med et godt Hjærte. Og alle kunne vi ønske os en Omtale som den, hans Foresatte gav ham efter hans Død.

Hans Grav er paa Adrianopels Kirkegaard.

Ved mine Besøg hos Moderen saa jeg for første Gang Frits Oxholms yngre Broder Oscar, den senere Hofmarschal, som jeg adskillige Aar senere skulde lære nærmere at kjende, og som jeg ogsaa kom til at holde meget af.

Den anden Deltager i den russisk-tyrkiske Krig, som jeg har kjendt, var den ungarske Ritmester v. Zubowitz.

Formentlig var det i 1883, at jeg gjorde Bekjendtskab med v. Zubowitz, der opholdt sig en Ugestid her i Kjøbenhavn for ved Ingenieurregimentet, hvor jeg da var Kompagnichef, at anstille forskjellige Forsøg med en af ham opfunden teknisk Ingenieur-Konstruktion.

Da Regimentet havde overdraget mig at bistaae ham ved bemeldte Forsøg, var vi daglig sammen ikke blot ved Øvelserne om Dagen ude paa Glaciet men adskillige Gange ogsaa om Aftenerne, idet der blev gjort forskjellige Gilder for ham bl. a. af Ingenieurgeneralen, der ved en splendid Middag hædrede den ungarske Ritmester.

Ved Bordet den nævnte Middag blev der blandt andet talt om den russisk-tyrkiske Krig, i hvilken v. Zubowitz havde deltaget paa tyrkisk Side under den berømte Osman Pascha.

Da Ritmesteren ytrede, at han til Minde om Balkan-Kampene kun havde eet Skulderblad, idet en russisk Granat havde skilt ham af med det andet, blev Spørgsmaalet

om Muligheden af at leve med eet Skulderblad diskuteret, og formentlig har han skjønnnet, at der blandt de Tilstedeværende var en eller anden vantro Thomas; thi da vi efter Bordet kom ind i Generalens Arbejdsværelse og havde faaet Cigarerne tændt, trak han sin Kjole af og bad os lægge Haanden paa det Sted, hvor bemeldte Skulderblad (det venstre) skulde have siddet.

Der var ikke Spor af Skulderblad at mærke; det var, som trykkede man — hvad skal jeg sige — paa en blød Mave.

Ritmesteren fortalte mig ofte om sin Deltagelse i Krigen, og med spændt Opmærksomhed lyttede jeg til. Med livlige Farver skildrede han de tyrkiske Troppers Udholdenhed, Tapperhed og Dødsforagt og dvælede navnlig ofte ved den Ro og Resignation, hvormed Muhamedaneren lider og gaaer i Døden.

»Jeg har dog deltaget i forskellige Krige,« ytrede han, »men Mage til den tyrkiske Soldat har jeg aldrig truffet; han kan lide Sult og Tørst i Uger, være udsat for det forfærdeligste Klima og slaas dog lige godt, saasnaart Kampsignalet lyder. Bliver han saaret, klager han sig ikke, og døende paa Valpladsen har han kun een Bøn: at man vil lægge ham saaledes, at hans Ansigt er vendt mod Mekka. Om faa Øjeblikke vil han jo ifølge sin Tro være i Paradis mellem de skønne Huris.«

Grunden til at denne Ungarer kæmpede under Halvmaanen, kunde jeg under vore Samtaler ikke faa Rede paa, skjøndt vi ofte diskuterede det russisk-tyrkiske politiske Mellemværende. Iøvrigt udtalte han sig ogsaa med Beundring om Russernes Tapperhed og om den Dødsforagt, hvormed de havde angrebet Osman Paschas forsandsede Stillinger, skjøndt de af gammel Erfaring godt

vidste, at Tyrkerne vilde forsvare dem til sidste Blodsdraabe.

Ogsaa herhjemme sporedes om end kun i forholdsvis ringe Grad Følgerne af den russisk-tyrkiske Krig og den deraf flydende Spænding i den europæiske Politik.

Vore Tropper skulde i 1878 ligesom i de foregaaende Aar have haft Lejrsmaling ved Hald, men en skjøn Dag — kun 8 à 10 Dage før Lejren skulde have været etableret i Jylland — indløb pludselig Ordre fra Krigsministeriet, at Tropperne skulde samles paa Sjælland, og Lejren etableres ude i Dyrehaven.

Som man kan tænke sig, fik vi travlt ved Ingenieurcorpset. Da den Ingenieurofficer, som ifølge sin tjenstlige Stilling skulde have anlagt Lejren, var paa en Rejse og først vendte hjem om nogen Tid, gav General Ernst mig Ordre til at træde i hans Sted som Lejringenieur, og allerede næste Dag etablerede jeg mig i »Hjortekjærshuset«.

Uden Forberedelse og i saa kort Tid at skulle skaffe Lejrplads med alt nødvendigt Tilbehør til 10,000 Mand er ikke saa let en Opgave; men Krigsministeriet havde stillet sig meget kulant med Hensyn til Pengespørgsmaalet, og de københavnske Haandværkere og Leverandører er ikke bange for at hænge i, naar der er Udsigt til en ordentlig Fortjeneste.

Et af de vanskeligste Spørgsmaal var forud at besvare, om det vilde lykkes at skaffe rigeligt Drikkevand til de Tusinder af tørstende Sjæle, der skulde befolke Lejren, som etableredes fra »Hjortekjærshuset« langs Hegnet, der løber i Retning Nord—Syd.

Vi gik strax i Gang med Gravning og Boring af, saavidt jeg mindes, 12 Brønde; men at ogsaa Generalkommandoen ansaa Spørgsmaalet for meget brændende, frem-

gik noksom deraf, at Souschefen, Kapitain N. P. Jensen, hver Dag gav Møde paa Arbejdspladsen for at høre, om jeg kunde love Vand. En udmærket flink Brødentreprenør havde vi; hans Arbejdere sled i det ved Dag og Nat, og ikke mange Dage hengik, før jeg kunde berolige Souschefen med, at der vilde blive rigeligt Drikke- og Kogevand.

Træbarakker blev opførte, Hundreder af Teltgulve lagte, Kogesteder indrettede o. s. v., o. s. v. Det militære Nomadeliv kræver en Masse Foranstaltninger. Gud naade Ingenieurerne, naar »Nomaderne« kommer og ikke forefinder alt, hvad de har Ret til at forlange.

Vi arbejdede derfor med fuld Kraft paa Maskinen og naaede da ogsaa at have alt i Orden, inden Tropperne drog ind i deres ny By.

I det hyggelige gamle Hjortekjærshus var Jægeren Lieb min Vært. Datidens Kjøbenhavnere kjendte godt den typiske Jægerfigur med den kraftige Skikkelse og det store Skæg, der naaede ham helt ned paa Brystet.

Naar han og jeg om Aftenen efter endt Dagværk sad sammen paa Bænken udenfor Huset, nydende den berømte Eremitage-PlæneLuft og smøgende vor Tobak, mens Høns og Ænder kaglede og snadrede inde fra Gaardspladsen, fortalte Lieb gjerne om sine Jæger-Oplevelser, særlig naar vi fik bragt et Par halve Baiere ud, saa at han nu og da kunde væde Ganen.

Navnlig dvælede han med Glæde ved sine Jagtflugter sammen med den russiske Storfyrstthronfølger Alexander (den senere Kejser Alexander III), naar denne sammen med sin Gemalinde, vor Prindsesse Dagmar, var Gjæst paa Bernstorff Slot.

»Ja, han, Storfyrstthronfølgeren, var saa ligefrem, at man ikke tænkte paa, at han var vordende Kejser af

Rusland« fortalte Lieb. »De kan tænke Dem, det var en Morgen, da jeg skulde ud med Storfyrstthronfølgeren paa Pürschejagt. Den holdt han nu særlig af, og saa havde han da sagt, at han vilde være her hos mig paa Slaget 5.

Jeg var endnu ikke vaagen, men ligger saadan og halvsover, for Klokken var kun 4, da jeg hører nogle ordentlige ligesom Kølleslag ude i Gaarden.

»Hvad Fa'en er det?« tænkte jeg. »Det lyder s'gu, ligesom nogen stod og huggede Brænde ude i Gaarden.«

Jeg lytter og lytter. Ja, gu var der nogen, der kløvede Brænde.

»Er Pigen bleven tosset,« tænkte jeg; »for hun var ellers ikke til at faae ud af Fjerene, og Klokken var som sagt kun 4.

Det blev ved. Jeg ud af Sengen i bar Skjorte og smækker Gaarddøren op.

Dér staar Storfyrstthronfølgeren henne ved Huggeblokken og kiler voldsomt løs med Øxen, der altid ligger ved Blokken, paa saadan en rigtig gammel, sejt Egestub, han havde fundet mellem det andet Brænde.

Jeg bliver saa perplex, at jeg bukker i den bare Skjorte.

Aa, hvor han morede sig, og hvor han lo! Jeg har jo ogsaa set grinagtig ud.

Jeg ind i en Fart, fik Klæderne paa og ud til ham igjen.

Det havde været saa varmt — sagde han, Storfyrstthronfølgeren —; han havde ikke kunnet sove. Saa var han staaet op Kl. 3 og var slentret ganske langsomt fra Bernstorff ned gjennem Ordrup Krat og Dyrehaven her

over til mig. Men det var jo alligevel bleven en Time for tidligt, og noget skulde han jo bestille; saa vilde han prøve at kløve den Stub.«

Pudsigt fortalte Lieb baade om sin egen og Dyrenes »Durchdrevenhed«, naar han fik Ordre til at levere et Dyr til Kongens Taffel og saa forklædt — undertiden som gammel Kjælling — laa bag i en Vogn med Bøssen skjult nede i Halmen og lod sig køre om ad de Veje, i hvis Nærhed han vidste, at Dyrene opholdt sig. Undertiden lykkedes Krigspudset; men det hændte ogsaa, at et eller andet af de ældre Dyr kjendte ham trods Maskeringen; det averterede saa strax hele Flokken, der da tog »Reisau«, inden han endnu var paa Skud.

Iøvrigt holdt han af »sine Dyr«, som om det havde været hans egne.

Lieb havde deltaget i Krigen 1864 og har med sin fænomenale Evne til at sætte Kuglen i »Plet« næppe forfejlet mange Maal. Men han holdt aabenbart mest af at fortælle sine Jagtoplevelser.

Saasnart den ovenfor nævnte Ingenieurofficer var vendt hjem efter endt Reise, afløste han mig som Lejringenieur, og jeg tog da atter fat paa min Adjutant-Gjerning hos General Ernst.

Min Hustru og jeg boede da i Vesterkvarteret, idet vi ret hurtigt efter Brylluppet i 1874 foretrak at ombytte vor meget solfattige Bolig paa Nørrebro med en lys, solrig Lejlighed paa Vodroffsvej. Dagene i Lejren var gaaede under saa travl Virksomhed, at jeg trods den ene Times Vej ikke en eneste Gang havde haft Tid til at tage til Kjøbenhavn, og jeg nød derfor nu rigtig Familienlivet mellem mine Kjære, der paa dette Tidspunkt var bleven forøget med vor lille Kristine, født 26. Juli 1876,

og vor lille Hans, født 7. Marts 1878, altsaa kun et Fjerdingaar gammel.

Jeg har altid holdt overordentlig meget af Børn; fra ganske ungt Menneske har Børn, naar de blot er saa store, at de kan gaa og pludre lidt, været mit bedste Selskab; og knyttes man uvilkaarligt til dem, naar de ikke ere Ens egne, hvilket inderligt og uopløseligt Baand bliver det da ikke, naar man selv faar Smaa.

Der er jo ikke det, som Barnet ikke tror, at Fa'r og Mo'r kan præstere; alle dets Glæder og Sorger faar man Lov fuldt ud at dele; ikke een eneste skjult Krog er der — i hvert Fald til en vis Alder — i Barnehjertet; og saa dette aabne, ærlige og troskyldige Blik, der ligesom gjenspejler Ham, i hvis Billede vi er skabte, men som desværre med Aarene kan forandre sig saaledes, at vi efter det at dømme som Ældre ofte synes snarere at stamme fra Mørkets Verden.

Vi havde kun et Kvarters Gang til Frederiksberg Have, Zoologisk Have, »Søndermarken« og Landbohøjskolens Have, og til et af disse Steder styrede vi daglig vor Gang alle Fire, de tre pr. Apostlenes Befordring og Hans i sin »Landauer« med Barnepigen som Motor. Særlig var Frederiksberg Have Maalet.

Saa vandrede man da som adstadig Ægtemand og Fader under »de grønne Linde« ad samme Gange og Stier, hvor Springfyr- og Ungkarlefoden saa mangan Gang havde traadt. Og siden frem i Aarene, alt medens Børneflokken forøgedes, og de Smaa blev Store, ja indtil nu, har det altid stillet sig saaledes, at min Hustru og jeg sammen med dem, der blev vort Livs bedste Glæde, omtrent daglig har kunnet glæde os ved at færdes paa de kjære, gamle Steder, der gemmer saa mange herlige Erindringer fra Forlovelses-

dagene i den fagre Ungdomstid. Gudskelov, at jeg aldrig har færdedes dér og maattet tænke: »Ak, hvor forandret!«

Umiddelbart efter vort Bryllup i 1874 flyttede en af mine Neveuer, der var Discipel i Borgerdydskolen, ind hos os, idet hans Forældre bad om at give ham Hjem hos os, og uvilkaarlig gav han da Anledning til, at vi i de følgende syv Aar stadig havde 1 à 2 unge Mennesker som Pensionærer. Derved forøgedes min Hustrus daglige Gjerning qua Husmoder ikke lidet, og i det Hele lægger det jo adskillige Baand paa et Hjem at have unge, fremmede Mennesker i Huset, men i det Store og Hele voldte vore Pensionærer os ikke mindeværdige Gjenvordigheder og adskillige af dem kom vi til at sætte megen Pris paa, saaledes at Bekjendtskabet ikke afbrødes, efter at Opholdet i vort Hjem var sluttet, men er bleven fortsat, jeg kan vist sige, til fælles Glæde. Hvad jeg tror særligt bidrog til, at alt gik rart og fredeligt mellem os og vore Pensionærer var, at de alle var gode og venlige mod vore Børn, thi et gammelt Ord siger jo, at »den, der tager Barnet ved Haanden, tager Forældrene om Hjærtet«.

Nu paa vore gamle Dage taler min Hustru og jeg ofte om, at vi vist ikke i hine Aar tog os saa meget af disse unge Mennesker, som vi burde have gjort, men naar de desuagtet var tilfredse med Opholdet hos os og endnu den Dag i Dag forsikre os derom, saa er Grunden til Selvbebrejdelsen maaske den, at man i den ældre Alder tænker dybere tilbunds og føler Ansvarret overfor de Unge, der betros En fra andre Hjem, stærkere, end da man selv var ung og ikke havde set og oplevet saa meget.

Et Hjemmearbejde, som i Vinteren 1879—80 interesserede og optog mig meget, var Løsningen af en af det krigsvidenskabelige Selskab stillet Prisopgave, der lød saaledes:

»Det maa erkjendes at være af stor Vigtighed, at den Værnepligtiges Tid i Garnisonen, saa vidt den ikke medgaar til hans Tjeneste og militære Indøvelse, udfyldes paa anden gavnlig Maade og ved uskadelig Adspredelse, saa at Garnisonlivet ikke bliver demoraliserende for ham, men at det foruden at forberede hans Anvendelse ved Landets Forsvar bliver ham saa vidt muligt tillige en gavnlig Forskole for Livet. Hvad kan der gøres hos os for at begunstige og fremme dette Maals fyldige Opnaaelse navnlig under Vintertjenesten?«

Opgaven havde tidligere været stillet af det krigsvidenskabelige Selskab uden at være bleven løst; men den forekom mig at være af saa megen Almen-Interesse, at den nok var værd at ofre Tid og Kræfter. Altsaa tog jeg fat.

Først og fremmest maatte jeg skaffe mig nøje Underretning om, hvor megen Fritid der overhovedet under Vintertjenesten levnes de Værnepligtige i samtlige Afdelinger af alle Vaabenarter i vor Hær, samt hvad der dels i vor Hær dels i Udlandets Hære til Dato var forsøgt for at tilbyde Soldaterne gavnlig Adspredelse i Fritimerne.

Samtidig med at træde i direkte Rapport med alle vore militære Afdelinger, hvilket medførte en volumineus Korrespondance, maatte jeg i den omfattende udenlandske Militær-Litteratur søge at finde Bøger eller Artikler, der behandlede det Thema, jeg syslede med, hvilket ogsaa var et stort Arbeide.

Det var mange, mange Timer, der medgik til disse Forstudier, og først da de var endte, og jeg ret havde faaet Overblik over alle de indhentede Oplysninger, kunde jeg begynde Opgavens Besvarelse med Fremsættelse af de Forslag, som jeg — alt nøje overvejet — ansaa for praktisk gennemførlige i vor Hær.

Jeg foreslog: 1) Etablering ved Afdelingerne af frivillig Undervisning i Læsning, Skrivning og Regning og Afholdelsen af Foredrag for de Menige samt lettere Adgang til Deltagelse i Undervisningen ved de tekniske Skoler, 2) Oprettelse af Afdelings- og Underafdelingsbibliotheker, 3) en rundeligere Forsyning med Samlings- og Mandskabsstuer og disses Opvarmning og Belysning, 4) Oprettelsen af Soldaterhjem og Afholdelsen af Bibel-læsninger samt 5) lettere Adgang for de Menige til Theatre, Museer og Samlinger.

Besvarelsen sluttede jeg med følgende Ord:

»Af Staten vilde der kræves fra c. 17,000 til c. 22,000 Kroner aarlig; for Befalingsmændene vilde Tjenestearbeidet forøges ikke ubetydeligt, og endelig vilde der af Private fordrø mangan frivillig Gave af Tid, Kræfter og Penge.

Det er saaledes ikke ringe Fordringer, der stilles, og det Spørgsmaal rejser sig da uvilkaarlig til Slutning: Ville disse aarlige Bidrag fra Statens Side, denne Forøgelse af Tjenestearbeidet, disse Anstrengelser udefra, vil alt dette svare til Udbyttet, som naaes ved de her foreslaaede Foranstaltninger?

Svaret ligger nær for Haanden. Kan Garnisonslivet virke demoraliserende, og kunne de foreslaaede Foranstaltninger i væsentlig Grad modvirke et saadant Onde, saa vil 17 à 22,000 Kr. eller endog betydelig mere næppe være for stort et aarligt Offer for Staten, saa kan det forøgede Tjenestearbeide kun være Befalingsmændene velkomment, og saa staar Forventningerne til Privates Hjælp og Opofrelse næppe i Misforhold til den Interesse og Redebonhed, der stedse er lagt for Dagen, naar Talen var om vore Soldaters Ve og Vel.«

Jeg havde den Glæde at modtage Selskabets Prisbelønning — 200 Kr. — for min Besvarelse. Naar jeg

naaede dette gode Resultat, kunde jeg navnlig takke de af mine Kammerater i Hæren derfor, der med saa stor Beredvillighed havde givet mig detaillerede Oplysninger i de ovenfor nævnte Retninger.

Maaske tør jeg dog haabe, at den lille Afhandling, der først optoges i Krigsvidenskabeligt Selskabs Tidsskrift og senere udkom i Særtryk, har sat nogle Frugter; i hvert Fald tør jeg formene, at den blandt andet bidrog til Oprettelsen af Soldaterhjem.

Som Motto for min Besvarelse havde jeg valgt de Ord af Laboulaye:

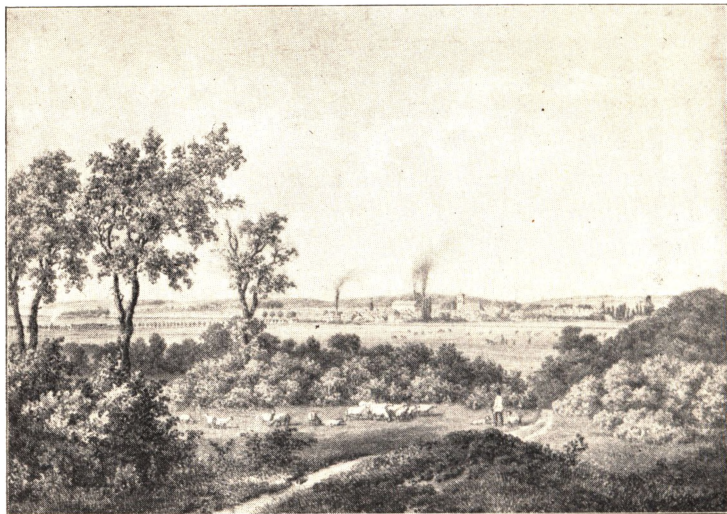
»Hæren er vort Haab; den staar Vagt for vor Selvstændighed og Ære«, Ord, som ethvert Folk, der sætter Pris paa at leve sit eget Liv, vist vil svare ja til.

Sammen med min gode Kammerat fra Officersskolen Premierlieutenant Axel Larsen (nu Liljefalk) overværede jeg i September Maaned 1880 (?) de tyske Kejsermanøvrer i Omegnen af Itzehoe. Som rimeligt var, havde vort Krigsministerium ikke sendt Repræsentanter til disse Manøvrer, der afholdtes i et af de Hertugdømmer, som Tyskland for ikkun 16 Aar siden havde fraranet os. Vi rejste derfor paa eget Initiativ og paa egen Bekostning, ligesom vi selvfølgelig overværede Manøvrerne som andre civile Amateurer og altsaa ogsaa kun havde Lejlighed til at se, hvad der var tilladt enhver.

Vi indkvarterede os i Itzehoes største Hotel, der iøvrigt var stærkt belagt af tyske Officerer, og selvfølgelig har man godt vidst, at vi var der og stadig fulgte Manøvrerne, men da vi hele Tiden gjorde os Umage for ikke at overskride de Grænser, som Taktfølelsen foreskriver under slige Forhold, beredtes der os ingen Ulemper eller Vanskeligheder af nogensomhelst Art.

Den lille venlige Provinsby, i hvilken et af vore Dra-

gonregimenter i sin Tid havde haft Garnison, var stadig festklædt og flagsmykket i de Uger, Manøvrerne stod paa. Improviserede Inscriptioner og Transparents over Porte og Døre tolkede paa Vers eller Prosa Indvaanernes Glæde over at være Borgere i »das grosse Vaterland«,

Itzehoe.

men kom man dem nærmere paa Livet, mærkede man i hvert Fald for Enkeltes Vedkommende en Understrøm af — hvad jeg ikke vil kalde »Glæde« — over de høje Skatter og den langvarige (3-aarige) Soldatertjeneste, som det tyske Regimente havde ført med sig.

Lige ved Indgangen til Byen var til Ære for Kejser Wilhelm I reist en stor, blomstersmykket Æreport med Velkomstinscription og Masser af Flag; adskillige Huse var pyntede med Guirlander af Grønt og Blomster.

Udenfor Manøvretiden — om Eftermiddagen og Aftenen — var Gaderne et Mylder af tyske Soldater og Officerer; inde paa Beværtninger og Kneiper lød Musik og Sang, særlig »die Wacht am Rhein«.

At disse Forhold ikke var opmuntrende for danske Øjne og Øren, siger sig selv, men vi vidste jo forud, hvad vi maatte være forberedte paa.

Kejser Wilhelm, der allerede dengang forlængst havde overskredet »Støvets Aar«, indfandt sig hver Morgen Kl. 6 à 7 tilhest og i Spidsen for sin store, glimrende Stab paa Armécorpsets Opstillingsplads og passerede langs Afdelingernes Front, hilst med præsenteret Gevær og Honneurmarsch. Naar han havde naaet en Afdelings Fløj, hørte man ham udtale et distinkt: »Morgen«, hvorpaa Afdelingen — disse hundreder af Struber — ligesom med én Mund svarede: »Morgen, Kaiser!« Blot ved at overvære denne lille Morgenhilsen fik man et godt Begreb om, hvor storartet indexerceret den tyske Soldat var og vel endnu er.

Kejser Wilhelm, hvem vi i de Dage saa baade tilhest, tilvogns og tilfods, var middelhøj og ret kraftig bygget. Ansigtstrækkene var regelmæssige, Udtrykket i de blaa Øjne venligt og paa sin Vis jovialt, Haaret og Skjægget — store Moustacher og Bakkenbarter — næsten hvidt — i det Hele en ret tiltalende Personlighed at se paa. Skulde man have gjættet hans Alder, vilde man have anslaaet den til 70.

At Kejseren, der dengang var 83 Aar, kunde holde ud tilhest undertiden fra Kl. 6 à 7 Morgen til Kl. 3 à 4 Eftermiddag, og flere Gange i øsende Regn og uden Feltkappe paa, maatte selvfølgelig forbause.

Kun Een har jeg kjendt, der ikke alene var Kejser Wilhelm jævnbyrdig i Henseende til Udholdenhed men

ham endog adskillig overlegen, det var vor egen Kong Christian, og medens Kejser Wilhelm ikke tog sig videre ud tilhest, var det som bekjendt en Hjærtens Lyst at se vor ranke, elegante Kongeskikkelse, naar han, tiltrods for sine 86 Aar, tumlede sin Ganger i Ridehuset eller i det Fri.

Foruden Kejseren overværede Kronprinds Friederich, den senere Kejser Friederich, der kun i 3 Maaneder — fra Marts til Juni 1888 — sad paa Tysklands Kejserthrone, og Prinds Wilhelm, den nuværende Kejser Wilhelm II, Manøvrerne.

Kronprinds Friederich, der dengang var 49 Aar gammel, var en høj, kraftig og statelig Krigerskikkelse med et vist cuirassermæssigt Ydre. Ogsaa han havde kjønne, regelmæssige Træk, der dog for Underansigtets Vedkommende ganske skjultes af et stort, mørkt Fuldskjæg.

Prinds Wilhelm, der da var et ungt Menneske paa en Snes Aar, saa jeg sjældnere, men da han senere — første Gang i Udstillingsaaret 1888 — kom hertil, kunde jeg strax gjenkjende Ansigtet og hele Figuren, der jo nu er godt kjendt af de fleste Kjøbenhavnere. Saavidt jeg mindes, var Prindsesse Augusta-Victoria af Holsten-Sønderborg-Augustenburg, med hvem Prindsen formæledes kort efter, ogsaa i Itzehoe og overværede flere Gange Manøvrerne tilhest i Følge med Prindsen. Desuden var der et Utal af tyske Storhertuger, Hertuger o. s. v.

Hvem der dog ubetinget mest tildrog sig Publikums Opmærksomhed var Feltmarschal Moltke. Den berømte »Jærnkansler«, Fyrst Bismarck overværede ikke Manøvrerne.

Feltmarschal Moltke var middelhøj og ret spinkel bygget. Det ovale Ansigt, hvorover der laa en ufor

styrrelig Ro, var skægløst. Høj Pande, blaa Øjne, vel-formet Næse, Mund og Hage. Alvor og Ro prægede Fysiognomiet. Smilet klædte ham godt, naar det en enkelt Gang kom frem. Han hørte aabenbart til dem, der hellere tier end taler, og ikke uden Grund har man vistnok derfor sagt, at »han kunde tie paa syv Sprog«. Blandt vore Moltker herhjemme har jeg truffet en enkelt, der mindede meget om Feltmarschallen i det Ydre..

En vældig Nimbus omstraaledede ham; man saa det noksom paa de ærbødige og beundrende Miner og Gebærder, hvormed de andre tyske Officerer nærmede sig ham og talte med ham, skjøndt han selv var overordentlig jævn og ligefrem i Væsen og hele Optræden. Og underligt var det jo ikke; thi hvad havde vel Bismarck kunnet udrette uden Moltke?

Skjøndt Feltmarschallen havde noget meget sympathetisk ved sig, saa jeg ham dog aldrig uden at føle et Stik i Hjertet. En Gang havde han dog været dansk Officer og svoret Danmarks Konge Troskabseden; vel sandt, den var han senere bleven løst fra, men uvilkaarlig dukkede op i Ens Erindringer alle de sørgelige Minder fra 1864, da den vældige preussiske og østerrigske Overmagt kastede sig over os og frarøvede os Slesvig og Holsten.

Tropperne, der holdt Manøvrer ved Itzehoe, dannede 9de tyske Armécorsps, talte altsaa c. 30,000 Mand og var navnlig rekruterede fra Slesvig og Holsten, saaledes at mange af Soldaterne havde Dansk til Modersmaal.

Selvfølgelig interesserede det i høj Grad paa ganske nært Hold at kunne følge Tropperne paa de store Manøvrer i Terrainet. Hvad jeg særlig maatte beundre, var den Ro og Stilfærdighed, hvormed Officererne, ligefra Bataillonschefen til den yngste Lieutenant, kommanderede, naar en eller anden Bevægelse, det være nu i eller udenfor

Fægtningen, udførtes. Kommandoordene faldt kort og distinkt uden al videre og overflødig Raaben, og alle Bevægelser og Evolutioner udførtes med en Hurtighed og Præcision, der noksom viste, hvor interesseret og fortrolig med alle sine Tjenesteplichter den tyske Soldat bliver under sin lange Tjenestetid i Geledet.

Blandt de forskjellige Vaabenarter maatte jeg navnlig lægge Mærke til det ridende Feltartilleri; at et saadant, ved hvilket alt Betjeningsmandskab jo er til Hest, selvfølgelig manøvrerer adskilligt hurtigere end almindeligt Feltartilleri, er en Selvfølge; men selv med den Forudsætning for Øje kunde man dog ikke undlade at beundre den Hurtighed og Sikkerhed, hvormed et saadant Batteri kunde bevæge sig gjennem ofte ret ufremkommeligt Terrain og hurtigt komme i Stilling, klar til Skud.

Hvad der i det Hele under Manøvrerne lagdes den største Vægt paa var, at Tropperne stedse benyttede Terrainet til dækket Fremrykning eller Tilbagegang, ligesom der ogsaa fra de Kommanderendes Side holdtes den strængeste Ilddisciplin, saaledes altsaa at Ammunition ikke blev bortskudt til ingen Nytte, en Fare, som Nutidens hurtigskydende Vaaben let medfører.

Hver Dag, naar Øvelsen var endt, samledes paa et givet Signal Officererne om Feltmarschal Moltke, der da kritiserede Dagens Arbejde.

Selvfølgelig maatte man holde sig i tilbørlig Afstand, men flere Gange kunde jeg dog høre det meste af Feltmarschallens kritiske Bemærkninger; de var korte og distinkte og tog ikke lang Tid.

To Gange havde jeg Lejlighed til at høre en Bataljonschef uddele Reprimander til underordnede Befalingsmænd. Begge Gange blev Reprimanden holdt i en alvorlig men dog urban Tone; desuagtet saa man paa Synderen,

at han følte sig meget ilde tilmode ved, hvad der blev sagt.

Manøvrerne lagde stærkt Beslag paa Troppernes Kræfter, og saasnart ske kunde, vistes derfor fra de Kommanderendes Side megen Omtanke med Hensyn til at lade Soldaterne benytte ledige Øjeblikke til at hvile og samle Kræfter til de Anstrængelser, som hvert Øjeblik kunde ventes.

Forbauset blev jeg ved den første Aften i Itzehoe at se Menige passere forbi Officerer og Underofficerer uden at aflægge Honneur. Dette skete selvfølgelig efter Ordre og viste noksom de Befalendes praktiske Sands for at stille den Menige frit og ugenært, naar han efter Dagens store Anstrængelser havde naaet sit Kvarter og færdedes ude. Forøvrigt maa jo bemærkes, at Itzehoes Gader om Eftermiddagen og Aftenen vrimlede i den Grad med Befalingsmænd og Menige, at begge Parter, hvis Honneurbestemmelsen havde været bibeholdt, hellere straks havde maattet lade den højre Haand fastbinde til Felthuen.

Hvad der var særligt paafaldende ved de tyske Soldaters Ydre var den unge Alder, i hvilken de gjorde Tjeneste, og som Følge deraf de endnu ikke udviklede Legemer. Da jeg kort efter at være vendt tilbage fra Itzehoe overværede vore egne Manøvrer, kunde jeg ikke lade være med at beundre vore Jensers brede Skuldre og kraftige Lemmer i Sammenligning med Tyskernes Spirrevip-Legemer. Sagen er simpelthen den, at de unge Mænd i Tyskland paa Grund af den langvarige Militærtjeneste søger i saa ung en Alder som muligt at faa aftjent deres Værnepligt og derfor allerede i 17 à 18 Aars Alderen indtræder i Geledet. Og nægtes kan det ikke, at de tyske Soldater trods de unge og spædlemede Legemer mønsterværdigt udholdt Strabadsernes Besværligheder.

Efter alt at dømme herskede der en smuk, kammeratlig Tone mellem Officererne. I Tjenesten fulgtes selvfølgelig kun een Rettesnor: Disciplin og Punktlighed, men udenfor Tjenesten var der aabenbart megen gjensidig Hjærlighed, Venlighed og Hjælpsomhed. De ældre Officerer tog sig meget af de yngre, og skjøndt disse sidste var ligefremme og utvungne i deres Optræden overfor Overmænd, overskred de aabenbart ikke Grænserne for Takt og god Levemaade.

Tidligt hver Morgen mødtes udenfor Hotellet den store Skare af udenlandske Officerer, der ifølge Indbydelse overværede Manøvrerne; der var Russere, Svenskere, Englændere, Tyrker, Italienerne, Hollændere, Spaniere, Amerikanere, Japanesere o. s. v., o. s. v. i èn Uendelighed. Hestene førtes frem, og det glimrende og brogede Selskab svang sig i Sadlen.

Vore Vinduer oppe paa iste Sal vendte ud til Gaden, saa vi kunde fuldt ud nyde det maleriske Skue. Mange flotte og elegante Skikkelser var der mellem disse Repræsentanter for Alverdens Hære; men vist er det, at naar de tre Repræsentanter, som Sverrig havde sendt, viste sig, kunde alle de andre pakke sammen. Naar man saa disse tre høje, kraftige, ranke og velproportionerede Skikkelser med de smukke, regelmæssige Træk, smukke blaa Øjne og store blonde Knebelsbarter, glemte man at se paa de andre.

En Dag under Opholdet i Itzehoe gjæstede Kejser Wilhelm Hamborg. Da min Kammerat og jeg ogsaa nok kunde have Lyst til at se Hamborg i Festdragt, tog vi derhen.

Da vi kom op paa Banegaarden i Itzehoe, var den afspærret paa Grund af Kejsertogets Afgang, der skulde ske 10 Minutter før det ordinære Persontog, som vi vilde benytte. Pludselig blev denne Bestemmelse forandret, idet

der blev raabt til os civile Rejsende, som maatte opholde os paa Pladsen foran Banegaarden, at vi strax maatte stige ind i Toget, da Kejsertoget først skulde afgaa efter os. Man paastod senere, at denne forandrede Bestemmelse var sket med velberaad Hu, da man ikke følte sig ganske sikker overfor mulige Attentater mod Kejsertoget.

Altsaa steg vi ind i Vagonerne, der lukkedes, for at Toget kunde være parat til Afgang. Jeg sad ved et Koupé-Vindu ud mod Perronen, da pludselig Fløjdørene til den kejserlige Ventesaal smækkedes op, og ud traadte Kejseren med Feltmarschal Moltke ved sin venstre Side og fulgt af en stor Stab af Fyrster og Officerer. Kejseren og Moltke stod lige neden under mit Vindue, saaledes at jeg kunde høre deres Konversation; den indeholdt ikke noget af særlig Interesse men viste noksom, at Feltmarschallen var en af den Slags Karakterer, der er ens under alle Forhold; hvad enten han talte med sin Kejser eller med en ung Lieutenant.

Hamborg var pragtfuld pyntet med Blomster og Flag. I nogle Gader hængte de udspændte Guirlander saa tæt ved Siden af hinanden, at de dannede ligesom et sammenhængende Blomstertag. Iøvrig havde vi jo ikke noget specielt at foretage os og benyttede derfor Dagen til at se Byens Mærkværdigheder.

Alle Hoteller var overfyldte af nysgjerrige Tilrejsende, saa at det kneb baade med at faa et Værelse og med at faa noget at spise, men naar Opholdet er saa kortvarigt som vort, finder man sig jo let i at vagabondere.

Et ualmindelig smukt Militærskue afgav Kejser-Revuen, hvormed Manøvrerne sluttede.

Revuepladsen laa circa en Mil fra Itzehoe, og da naturligtvis ikke alene hele Omegnens Befolkning vilde se Kejseren holde Revue, men der ogsaa fra de nærmeste

Byer som Glückstadt, Hamborg og Altona var strømmet Tusinder af Rejsende til Itzehoe, var allerede ganske tidligt om Morgenen Vejene derfra og ud til Revuepladsen opfyldte med Køretøjer og Spadserende, der satte »Damp paa« for at komme i rette Tid. Lidt før vi naaede Revuepladsen, kom ridende Politi susende: »Der Kaiser kommt!« Og med dette Varsko maatte alle over Grøfterne og ind paa Marken for at give Plads for Kejseren, der kort efter viste sig i sin elegante, aabne Kaleshevogn, trukket af 6 sorte Heste, der foer os forbi i hurtig Galop.

Vi fik en god Plads, hvorfra vi paa nært Hold kunde overse den glimrende Revue. Efterat Kejseren tilhest havde passeret langs Fronten af Tropperne, defilerede disse forbi ham og hans Stab. Imponerende var det unægtelig at se den Taktfasthed og Ensformighed, hvormed de tyske Infanteri-Regimenter med sine tre Bataillonskolonner paa Linie udførte Parademarschen; de dannede ligesom eet stort Legeme med kun to Ben.

Ogsaa de andre Vaabens Forbidefilering var fortrinlig; men selvfølgelig opnaar man med de fire Hesteben ikke den Akkuratesse, som Fodfolk kan præstere.

Det var jo kun 9 Aar efter Krigen med Frankrig i 1870—71, og at denne havde slaaet store Huller i Officersbesætningen, skjønnede man noksom ved at se de unge Regiments- og Bataillonskommandører, som her var i Têten for deres Afdelinger, og ogsaa dette Faktum gav hele Revuen sit Relief.

Saasnart Revuen, der varede adskillige Timer, var endt, kjørte Kejseren med Følge, tilvogns eller tilhest tilbage til Itzehoe. Da Antallet af Tilskuere næppe var under 25,000, var det meget kraftige Hurraer og Tilraab, hvormed Kejseren og Kronprindsen hilsedes, da de passerede gennem denne store Skare af Civile, men de for-

dunkledes dog ganske af Ovationerne for Feltmarschal Moltke. Mængden var som vild af Begejstring ved at se ham; man formelig raabte og brølede ham ind i Ørerne, medens han siddende i en aaben Kalesche ikke fortrak en Mine ved al denne Hyldest og ikke engang ved at føre Haanden til Hjælmen kvitterede for Virakken. Og jo mere taus og urokkelig han sad, desto vildere skreg og raabte Mængden. Sagen var, tænker jeg, at Moltke kun var nogle faa Vogne bagved Kejsereis og ved at forholde sig, som han gjorde, lod han ligesom al denne Hyldest gaa forud til sin Herre. Moltke var jo ikke alene den store Krieger og Strateg, men ogsaa en fin Hofmand.

Stor Lystighed var der mellem de Besøgende efter endt Manøvre. Tiden skred imidlertid; man maatte se at komme tilbage til Itzehoe, og endelig var jeg da saa heldig at opdrive en gammel Fjællevogn. Hestene var mindst af alt Væddeløbere; men formentlig har Bonde-Kusken kiget for dybt i Revue-Bægrene. Han væltede os ned i Grøften, da vi kørte ned ad en Bakke, manøvrerende mellem det Utaal af Vogne og Gaaende, som overalt spærrede Tilbagevejen. Da denne Manøvre for Hestenes Vedkommende skete i Skridt, trillede vi ganske læmpeligt ud, og ingen af de ombord-værende fik Skrammer, saaledes at denne lille Begivenhed kun blev et Plus i Fornøjelserne.

Den følgende Dag tog Kejseren med Følge til Kiel for at overvære de kombinerede Flaade- og Hærmanøvrer, der skulde belyse Spørgsmaalet om, hvorvidt en tysk-fjendtlig Flaade kunde forcere Indløbet til Kielerfjord, bringe Ilden fra de ret talrige Forter og Skanser til Tausched, eventuelt erobre dem ved Hjælp af Tropperne ombord for derefter at have aaben Vej til de tyske Værfter m. v.

Ja, underligt var det ikke, at Bismarck i sin Tid havde sagt om Kiel: »den maa vi ha'e.«

I 1870—71 havde Frankrig dybt maattet angre, at det overlod os til Preussens og Østerrigs Vold, og et Spørgsmaal er det vel, om ikke England engang vil angre ligesaa dybt, at Hertugdømmerne og dermed Kiel kom i Tydsklands Besiddelse.

Disse Øvelser vilde vi naturligvis ogsaa gjerne tage i Øjesyn, og afsted gik det, altsaa til Kiel. Havde det været vanskeligt at faa sig installeret i Hamborg, var det her, hvor vi skulde overnatte, næsten umuligt. Overalt svaredes:

»Optaget! Alt fuldt belagt.« Omsider var en mindre Hotelvært dog saa venlig at lade rømme et Værelse, der ellers benyttedes af ham selv; det var et lille smalt Hummer med 2 Senge. Vi betalte hver 16 Kroner pr. Nat men var dog himmelglade over at faa Tag over Hovedet.

Det var altsaa kun 16 Aar efter, at Kiel var bleven Udrugningsrede for den tyske Flaade, men kolossalt omfattende havde unægtelig den tyske Havørn i den Tid organiseret sin Rede og udruget baade Æg og Unger.

Fra Havnen løb hvert Øjeblik smaa private Dampere ud, fra hvilke man indenfor en vis Grænse kunde observere Manøvrerne, men disse Smaa-Baade var saa overfyldte af sludrende og støjende Mennesker, at jeg for mit Vedkommende foretrak at køre ud til Fjordens nordlige Bred i Vest af »Friedrichsort«, hvorfra man havde en fortrinlig Oversigt over, hvad der foregik.

Som Landkrabbe vil jeg ikke inklade mig paa at kritisere selve Sømanøvrerne, men hvad jeg særlig maatte beundre var Maaden, hvorpaa Skibenes Landsætnings-tropper foretog Attaken paa Forter og Skanser.

Den supponerede tydskfjendtlige Flaade antoges at

have drevet de tyske Kampskibe tilbage og optaget Kampen mod Forterne i Land, med hvilke der nu udvexledes en infernalsk Kanonild. De fjendtlige Skibe laa med Bredsiden mod Land, og uset herfra bemandedes da Landingsbaadene med Tropper. Paa et givet Signal skød disse Masser af bemandede Baade frem for og agter om Orlogsmændene og pilede mod Land; Piberne lød, Tropperne sprang i Vandet og stormede under kraftige Hurraaab i tætte, regelmæssige Linier op mod Skanser og Forter. Det Hele foretoges med en forbausende Hurtighed og Akkuratesse. At Virkeligheden vilde have givet et noget andet Billede er en Selvfølgelighed, men i hvert Fald var det en meget instruktiv Øvelse baade for Flaaden og Hæren.

Fra Kiel tog vi hjem med Toget Nord paa. Det var første Gang, jeg kom gjennem Sønderjylland. Slien, Slesvig By med Gottorp Slot, Flensborg o. s. v., o. s. v., hvor kalder alle disse Steder Minder frem fra vore slesvigske Krige.

»Slumrer sødt i Slesvigs Jord!«

»Dyrekøbt den blev ved Eder!«

slaar dybe Akkorder an paa Hjærtets Streng.

Med Toget var en Masse af de efter Manøvrerne ved Itzehoe hjempermitterede Soldater. De hjemsendtes iført deres Militærtøj. Da vi naaede en af de nordligere Stationer, hørte jeg i en 3die Klasses Koupée en af dem udbryde: »Saa! Nu kan vi da Gudskelov igen tale vort Modersmaal! Skal vi saa ha'e den paa Dansk?« Og saa istemmede de alle med deres Lungers fulde Kraft en af vore danske Soldater-Viser.

Ja, »Retten sidder i Spydstagen«. »Vee de Overvundne!«

Men alt har jo sin Tid, og, som det gamle Ord siger: Guds Møller maler langsomt, men de maler fint.

Det var herligt igjen at komme hjem til Emma og Børnene. En interessant Tour havde det været, men blandet med megen Vemod og Alvor.

Premierlieutenant Axel Larsen (Liljefalk).

Da jeg meldte mig hos min Chef, General Ernst og takkede for Orloven, bad han mig fortælle lidt om, hvad jeg havde oplevet. Det interesserede ham; jeg maatte et Par Gange ialt møde hos ham og give Referat. Generalen havde jo selv rejst meget i Tyskland, men havde ikke efter Krigen 1870—71 haft Lejlighed til paa saa nært Hold at iagttage tyske Tropper under feltmæssige Øvelser. Sær-

lig interesserede det ham at høre om de forskjellige Arbejder, jeg havde set de tyske Pionerbatailloner udføre: Broslagninger, Felttelegraf og Signaleringsarbejder, Terrainets Indretning til Forsvar o. s. v.

Livet er en Række af sammenhængende Begiven-

Premierlieutenant Otto Lütken.

heder; det ene Arbejde, den ene Tildragelse faar en Følgesvend, han være nu god eller daarlig, og saaledes videre. Ser man tilbage over Aarene der svandt, tegner Livet sig som en Halskjæde, hvis enkelte Smaastykker er sammenknyttede med Logikkens smaa Staalringe.

Saaledes vakte da ogsaa hos mig mit Arbejde med den foran nævnte Prisopgave Tanken om Udgivelsen

af et patriotisk populært Ugeblad for Hær og Flaade.

Jeg indviede Premierlieutenant A. Larsen i min Plan; han var strax villig til at gaae med. Vi fik Premierlieutenant O. Lütken af Marinen til at indtræde som 3die Medlem af Redaktionen, og saa tog vi Tre da fat.

Barnet blev døbt »DANE BROG« Ugeblad for Hær og Flaade.

Min Ven, Kunstmaler Pietro Krohn (tidligere nævnt) tegnede en smuk Vignet: en Danebrogsfane med to Amorer, af hvilke den ene holder en Laurbærkrands, hvori Ordene af Plougs Sang: »Slutter Kreds og staar fast, alle danske Mænd«. Med denne Vignet indleddedes hvert Nummer af Ugebladet.

At vi stavede »Danebrog« med eet n, skyldtes min gamle Onkel, Historikeren Frederik Barfod, der paa mit Spørgsmaal bestemt hævdede, at der kun burde være eet n. Naa, saa fulgte vi ham; men unægtelig skriver jeg ellers altid som alle andre skikkelige Mennesker: »Dannebrog«. Men hans Raad var sikkert givet i bedste Mening.

Hvad vi havde tænkt os at udrette med dette lille Ugeblad? Ja, det svarer vor Indledningsartikel paa, idet den bl. a. siger: »»Danebrog« kalder sig Ugeblad for Hær og Flaade og henvender sig først til det unge Mandskab i Geledet og ombord for at tilbyde det god og nyttig Læsning«.

»Bladet vil bringe Skildringer først og fremmest fra vor egen Krigshistorie for hos den unge Slægt at vedligeholde Mindet om, hvorledes vore Fædre have lidt og stridt for det Land, vi ere kaldede til at værne om; men ogsaa fremmede Landes Krigshistorie vil blive Gjenstand for Bladets Behandling.«

»Det vil ikke dvæle alene ved vore Sejre, men ogsaa

fortælle om de Kampe, i hvilke vi trak det korte Straa; thi ofte have Nederlag og tabte Slag givet dyrekjøbt Fremtidslære«.

»Det vil ved Levnedbeskrivelser af de Mænd, der ved Troskab, Mod og Snille have gjort sig værdige til Fædrelandets Taknemmelighed, bidrage sit til at levendegjøre Betydningen af de smukke Ord, der staar paa Mindestenen over en falden Helt fra 1801:

»Den Krands, som Fædrelandet gav,
den visner ej paa faldne Heltens Grav.«

»Men ikke blot fra Valpladsene ville vi hente Emnet til vore Fortællinger; vi ville bede vore Læsere følge os paa Lazaretterne og Sygehusene, hvor der i det stille strides saa mangen haard Strid, gives saa mange Exempler paa Taalmodighed og Udholdenhed og aflægges saa mangt et Vidnesbyrd om, hvorfra Kraften til at bære de tunge Tilskikkelser ene kan hentes.«

»Vor Tid har hos Folkene vakt en stærk Deltagelse for Soldatens og Matrosens Liv; den har forøget Bestræbelserne for at lindre de Saaredes tunge Lod, skaffe dem hurtig Hjælp og bringe dem legemlig og aandelig Trøst; den har fremkaldt Foranstaltninger, der have til Formaal at værne de unges nationale Følelser og kristelige Tro, og Meddelelser om alle saadanne Velgjørenhedsforanstaltninger ville selvfølgelig høre hjemme i »Danebrog«.

Fremdeles bad vi vore Læsere følge os til det muntre Liv i Lejren, Kantonnementet og paa Orlogsmandens Kryds, og lovede letfattede Beretninger saavel om Hærens og Flaadens Udvikling baade her hjemme og i fremmede Lande, som om gjældende Bestemmelser vedrørende Udskrivning og Uddannelse af de Værnepligtige, idet Skytteforeninger, Gymnastikforeninger, Lystsejls, kort sagt,

alt, hvad der kan bidrage til at uddanne en mandig Slægt, selvfølgelig ogsaa vilde være Genstand for det lille Blads Opmærksomhed.

»Danebrog« var ikke alene bestemt for de Værnepligtige i Hær og Flaade; vi haabede ogsaa at vinde Indgang blandt de Unge, der endnu ikke var indkaldte under Fanerne, saavel som blandt de Ældre, der alt havde aftjent deres Værnepligt.

»De Minder,« — saaledes sluttede vi vor lille ærbødige Henvendelse til det store Publikum — »»Danebrog« vil værne om, ere jo ikke blot Hærens og Flaadens Ejendom, men hele Folkets — en Ejendom, hvoraf det med Rette er stolt, men som forpligter for Fremtiden. I et Land som vort, hvor ethvert Hjem, rigt eller fattigt, maa sende sine unge Sønner under Fanerne, maa der vel være et saa fast Baand imellem Folket og dets værnepligtige Sønner, at de mange Hjem trindt om i Landet, der have deres Kjære under Fanerne, gjerne lytte til Fortællinger om de Forhold, under hvilke de Unge virke og færdes.«

Som Søn af Mars maa man vel vogte sig for at foretage sig noget der vinder hans Mishag. Altsaa forelagde vi med aabent Visir vor Plan for vore Foresatte og da først og fremmest for Krigsministeren, General Kauffmann. Baade Excellencen og de andre høje Herrer billigede ganske vor Plan og gav os endog særlig venlige Ord.

Den 2den Oktober 1880 startede »Danebrog« med et smukt Indledningsdigt »til Kongen« af Christian Richard. Digteren, hvem jeg forud kjendte lidt til, maa have sympathiseret med vor Tanke; thi allerede to Dage efter, at jeg havde tilskrevet ham, laa Digtet paa mit Bord.

Jeg er ikke nu i Besiddelse af Fortegnelsen over de Medarbejdere, som vi havde sikret os; men blandt dem fandtes nogle af vore bedste Navne.

Vi fik dog ikke megen Anledning til at trække Vexler paa disse Medarbejdere; thi Bidragene strømmede saa rigeligt ind fra vore Krigsveteraner (Officerer, Underofficerer og Menige), at vi godt kunde have fyldt Bladets Aargange med lutter Fortællinger og Beretninger fra vore to slesvigske Krige. Dengang levede jo endnu en stor Skare af Mændene fra Treaarskrigen 1848—50. Der var nok, der gjerne vilde fortælle, og da det lille »Danebrog« vel var det første Blad, der særligt baserede sin Existens paa skriftlige populære Fremstillinger af Livet i Felten, var det naturligt, at Manuskripter strømmede ind i Massevis.

Mange af disse Manuskripter stammede naturligvis fra Mænd, der havde lidt Vanskelighed ved at føre Pennen og holde Orden paa Stoffet, men Meningen var altid god, og ved lidt Redaktionsarbejde lykkedes det at fæstne paa Papiret mangan selvoplevet karakteristisk og interessant Krigsbegivenhed, stor eller lille.

Mange stillede Breve fra Felten til Bladets Disposition, og ingen Beretning om Oplevelser giver selvfølgelig et saa fotografisk Billede af Tildragelser, Tanker og Følelser som Breve, skrevne under selve Begivenhederne eller lige umiddelbart efter.

Om Bladets Kvalitet og Betydning maa andre dømme. Gjennemgaaende stillede Pressen sig dog særdeles venligt overfor »Danebrog«.

Redaktionsarbejdet, der var ret betydeligt, — i hvert Fald adskilligt større, end jeg havde tænkt mig — gav Anledning til hyppige Sammenkomster med mine to Kammerater: Larsen og Lütken. Vi mødtes skiftevis i vore Hjem, og da vore tre respektive Hustruer ogsaa sympathiserede godt med hinanden og alle tre som unge Mødre med smaa Børn havde mange Interesser fælles, mindes min Hustru og jeg med stor Fornøjelse mangan hyggelig Redaktions-

aften, paa hvilken de tre Herrer Redaktører først drøftede »Danebrog«s Anliggender, for derefter inde ved Aftensbordet med Smørrebrød, The, $\frac{1}{2}$ Bayer og en Snaps at drøfte alle mulige og umulige Spørgsmaal mellem Himmel og Jord, blandt hvilke dog det om Børnene sikkert var det mest aktuelle og det, der lagde stærkest Beslag paa fælles Interesse. »Hvad Hjærtet er fuldt af, løber Munden over med.«

O. Lütkens Hustru var Operasangerinden Augusta Lütken, der, saavidt jeg mindes, allerede paa det Tidspunkt havde taget sin Afsked fra det kongelige Theater og kun optraadte som Gjæst. Hendes fortrinlige, høje og rene Stemme havde hurtig skabt hende en Primadonna-Stilling i Operaen, og det blev derfor almindelig beklaget, at hun saa hurtigt trak sig tilbage fra den Scene, paa hvilken hun sikkert havde kunnet fejre endnu mangan Triumph. Grunden til at hun forlod Theatret var sikkert Følelsen af, at hun som meget benyttet Operasangerinde ikke kunde fylde Pladsen som Hustru og Moder saaledes, som hun mente, at hun burde; et Motiv, hvis Berettigelse enhver vist vil anerkjende. Tillige troer jeg, at Fru Lütken, der af Naturen var udrustet med ualmindelige rige Stemmемidler, ikke var musikalsk paa den Vis, at hun elskede Toneverdenen eller ret forstod den; thi dels sang hun uden denne Varme og Følelse, der kan gjøre selv en mindre Stemme saa henrivende, dels hørte man hende saa at sige aldrig musicere og synge i sit Hjem eller overhovedet udenfor Scenen. Hun var ikke af dem, der ikke kan lade Fortepianoet i Fred, og som gjerne vilde glæde sig selv og Andre ved at give Hjærtet Luft i Sange og Melodier, der dog bedre end noget andet Meddelelsesmiddel udtrykker, hvad der boer i mangt et Menneskehjerte.

En udmærket Hustru og Moder var hun.

Hendes Mand, Otto Lütken, Søn af Marineministeren fra Krigsaaret 1864, havde allerede dengang vundet et Navn som Forfatter paa Søkrigshistoriens Omraade. Han var, da jeg havde den Fornøjelse at lære ham at kjende gjennem Premierlieutenant A. Larsen, Adjutant hos Marineminister Ravn, men maatte desværre ikke længe efter søge sin Afsked fra Marinen paa Grund af gjentagne Anfald af Gigtfeber, der hærgede hans ellers kraftige Legeme saa voldsomt, at han havde Vanskelighed ved at gaa og ikke kunde holde sig oprejst, men maatte bevæge sig ved Hjælp af to Stokke og i stærk foroverbøjet Stilling.

Jeg har aldrig truffet et saa taalmodigt Menneske som Lütken. Ofte laa han Nat efter Nat vaagen, plaget af den rædselsfulde Gigt.

Paa Bemærkninger som: »det maa jo være frygteligt,« »hvor kan De holde det ud?« og lignende, svarede han fromt: »Enhver maa jo finde sig i sin Skæbne.« Ogsaa hans Hustru talte ofte med Beundring om hans store Taalmodighed.

Med saadanne legemlige Lidelser, der paa forskjellig Vis plagede ham Dag og Nat, vilde de fleste af os andre være bleven pirrelige, gnavne, utilfredse o. s. v.; men jeg har aldrig set Lütken saaledes. Heller ikke hans Arbejds-kraft hæmmedes af Sygdommen. Selv om Gigten jog ham gjennem Kroppen, arbejdede han støt og hurtigt ved sit Skrivebord.

Har Lütkens gamle Stamfader, der med Hæder tjente under vor Søhelt Tordenskjold, været af samme Surdejg, saa forstaaer jeg godt, at han var blandt dem, der blev adlet, og i sit Vaaben fik et Dannebrog'sflag med en Kugle gennem det ene af Flagets røde Felter.

Premierlieutenant Axel Larsen kjendte jeg godt fra

tidligere Tid. Vi havde gennemgaaet Officersaspirant-skolen og Officerskolen sammen.

Han var en aaben og ærlig Karakter og en god Kammerat. Ogsaa han havde ligesom Lütken af Naturen faaet et glad Sind, der ikke saa trist paa Tilværelsen, hvorfor han ogsaa vandt sig mange Venner. Han var et Stykke af en Idealist, og gik han med til en Sag, arbejdede han »med fuld Kraft paa Maskinen«.

Han var Søn af daværende Borgmester Larsen i Kjøbenhavn og kom fra et meget velstaaende Fædrenehjem. Kun et Par Gange var jeg Gjæst i Borgmesterhuset nede ved »Frederiksholms Kanal« og har derfor kun et meget flygtigt Indtryk af det. Skal jeg dømme efter Sønnens Anskuelser og Tankesæt, maa den gamle Borgmester sikkert have tilhørt det daværende national-liberale Parti; paa det Omraade sympatiserede A. Larsen og jeg ikke; men det gjorde iøvrigt ikke noget Skaar i vort Venskab.

Senere hen i Livet kastede Larsen sig ikke uden Held over Forfattervirksomheden, ligesom han ogsaa erhvervede sig et Navn paa Filantropiens Omraade.

Han var gift med en Frøken Bülov, en meget elskværdig Dame, der, som omtalt, ofte tilligemed sin Mand, var Gæst i vort Hjem ved vore smaa Redaktionssammenkomster.

Et halvt Aars Tid efter at »Danebrog« var begyndt at udkomme, rettedes til mig en Forespørgsel om, hvorvidt vi vilde lade vort Ugeblad smelte sammen med et andet Blad »Vort Forsvar«, der var under Opsejling, og hvis Formaal var at virke for Kjøbenhavns Befæstning samtidigt med, at det vilde bringe Indhold af lignende Art som »Danebrog«.

Jeg svarede ubetinget Nej; thi skjøndt hele Forsvarsagen og særlig Nødvendigheden af Kjøbenhavns Befæst-

ning selvfølgelig havde min varmeste Sympathi, ansaa jeg det for i høj Grad ukorrekt, om vi selv vilde have affivet vort eget, spæde »Barn«. Dertil kom, at der allerede dengang var gaaet Politik i Kjøbenhavns Befæstning, akkurat som der gaar Møl i Møbler, og i Reglen desto flere Møl, jo bedre Betrækket og Polstringen er, medens vort Formaal med »Danebrog« netop var at holde al Politik ude.

»Vort Forsvar« startedes imidlertid, og da det var meget billigere end »Danebrog« — der kostede 1 Kr. 25 Øre pr. Kvartal —, bragte tildels samme Stof som vi og yderligere optog hele Forsvarssagen, der med Rette støttedes af Tusinder, til Drøftelse, var det os strax klart, at vort Barn ikke vilde opnaa nogen høj Alder.

Det blev dog fire Aar gammelt; men da Abonnentantallet, der havde været oppe paa 1600 à 1800, efterhaanden dalede mer og mer, sagde vi resolut Stop og afviklede Bladets Affærer.

Jeg for mit Vedkommende mindes kun med Glæde Arbejdet med det lille Blad. Adskillige fornøjelige og interessante Bekjendtskaber gjorde man, og et lille praktisk Indblik i Journalistikkens Labyrinth fik man. Mødtes vi end i Reglen med Velvillie, saa kunde der ogsaa stundom vanke skrap og nervøs Tiltale fra en eller anden Forfatter, der var bleven smæk-vred, enten fordi vi ikke skjønnede hans Bidrag for egnet til Optagelse, eller fordi vi havde tilladt os at gjøre stilistiske Rettelser i hans Manuskript.

Iøvrigt serverede »Danebrog« ikke polemisk Kost. Kun een pudsig lille Polemik erindrer jeg, idet daværende Læge Zachariæ havde opfordret til en Indsamling til Gunst for »den lille Hornblæsers« sygelige og trængende Enke, Sidse Sophie Dinesen«. Stabs

sergent Jacobsen protesterede imod, at bemeldte Dinesen var den rigtige lille Hornblæser, paastod, at Zachariæ var bleven mystificeret, og lovede at ville give 10 Kroner til Indsamlingen, hvis det kunde bevises, at Doktoren havde Ret.

Stabssergenten maatte imidlertid give sig, da selve Forfatteren til det herlige Digt »den lille Hornblæser«, H. P. Holst, rykkede i Marken for Dinesen, og Stabssergenten maatte »bløde« sine 10 Kroner.

Der indkom ialt circa 1500 Kr., hvorved der sikredes Hornblæser-Enken en aarlig Livrente, og kort efter fik hun yderligere Friplads i »Frederik VII's Stiftelse« i Gyldenløvesgade.

Jeg besøgte hende adskillige Gange, baade da hun boede paa den usle Kvist — saavidt jeg mindes i Adelgade, — og da hun havde faaet det mere komfortabelt i Stiftelsen.

Hun var ikke af dem, der bliver bitter ved Livets Modgang; tvertimod, altid glad ved Tilværelsen, selv om den var »skral«, og stedse i Besiddelse af en vis Mutterwits. Efter et Besøg hos Madam Dinesen var man altid i godt Humeur.

Mange Aar levede hun ikke som »Stiftsdame«. Saa gik hun hjem, jeg tænker, maaske som Marketenderske ved »Ryes Brigade«, hvor »den lille Hornblæser« blev sat Stævne, allerede da han var 26 Aar gammel. I henved 40 Aar havde hun levet som Enke.

Naar jeg nu som alderstegen Mand sidder og fortæller om de mange forskjelligartede Sysler, jeg i Tidens Løb har tumlet med, skulde man snarere tro, at mit Liv var rundet i Amerika, hvor man snart agerer som Lygte-tænder, snart som Opvarter, saa starter en lille Geschäft for maaske nogle Maaneder efter at tage Arbejde ved en

Farm eller søge til en Guldmine, end her hjemme i det lille, rolige Danmark, hvor Skomageren plejer at blive ved sin Læst.

Det er dog langt fra, at jeg med Uvillie eller Antipathi mindes de forskellige Arbejdsfelter, som jeg har bevæget mig paa; tværtimod, Tanken dvæler endnu med Fornøjelse ved dem alle, og erkjende maa jeg, at jeg overalt høstede Erfaringer, som paa forskjellig Vis senere kom mig til gode i Livet.

Unægtelig mindst interessant og lærerigt var det Arbejde, jeg nogle Vintre havde ved Udarbejdelsen af »Kjøbenhavns Vejviser«.

Daværende Stadskonduktør Krach, (der havde været Officer i Ingenieurcorpset), spurgte mig, om jeg kunde have Lyst til at assistere ham, og da jeg aldrig sagde Nej til et Arbejde, hvorved der kunde bødes paa den slette, militære Lønning, og som iøvrigt kunde forenes med min Embedsstilling, saa tumlede jeg hvert Efteraar i nogle Aar med alle disse Lister og Fortegnelser, paa Basis af hvilke Vejviseren bygges op.

Der hørte Taalmodighed til at tumle med den Hærskare, der hedder Petersen, Jensen, Sørensen o. s. v.; men Orden skulde der jo bringes i dem, og sin gode Betaling fik man for Arbejdet, der altid udførtes om Aftenen ved Lys oppe i Stadskonduktørens Lokaler i det gamle Raad- og Domhus paa Nytorv.

Saa en skøn Dag kom Etatsraad Krach og henstillede til mig, om jeg vilde opmaale en Del Beboelses-Lejligheder, idet man havde vedtaget en ny Arealsskat og derfor havde Ordre til, at der skulde foretages nye og paalidelige Opmaalinger, særlig i alle ældre Ejendomme i de gamle Kvaterer af Byen. »Men jeg vil sige Dem,« bemærkede han, »at Arbejdet bliver ikke behage-

ligt. De maa ind i de frygteligste Gyder og Huler, og Befolkningen dér er tidt ikke behagelig at have at gøre med, selv om man møder med offentlig Bemyndigelse til at forstyrre Hjemmets Fred.«

Paa det Tidspunkt kjendte jeg kun Nøden og Elendigheden i Kjøbenhavn fra, hvad jeg tilfældig saa paa Gader og Stræder. Det ukendte, sørgelige Land drog mig uvilkaarligt, og saa tog jeg fat, forsynet med Maalebaand og Rekvisitter samt ledsaget af en Mand, der blev stillet til min Disposition for at assistere mig.

Naar jeg nævner de Kvarterer, jeg hjemsøgte, nemlig: hele den gamle By med Amagertorv som Centrum, altsaa f. Ex. Vognmagergade, Brøndstræde, Holmens Gade o. s. v. samt Adel- og Borgergade, saa at sige hele Christianshavn, og ude paa Vesterbro de fattige Kvarterer paa begge Sider af Vesterbrogade f. Ex. Badevejen, Oehenschlægersgade, Saxogade o. s. v., saa vil man forstaa, at jeg havde rig Lejlighed til at lære deres Liv og Forhold at kjende, som bor paa Tilværelsens Skyggeside.

Det var frygteligt at se al den Nød og Elendighed, Sygdom og Sorg, som hærgede saa mange af disse stakels Hjem.

Hvor lærte jeg ikke at skønne paa og takke Vorherre for, hvor godt Han havde forundt mig og mine Kjære det! Vel sandt; jeg sad ingenlunde i Overflod. Min Hustru og jeg maatte dreje hver Skilling, inden den gaves ud; og dog, vore Livsvilkaar i Sammenligning med hine Ulykkeliges var som Dagens lyse, varme Luft sammenlignet med en iskold, sort Nattetaage.

Kun en ganske enkelt Gang mødtes jeg med Uvillie, naar jeg bankede paa Døren for at spørge, om det mulig passede, at jeg og min Hjælper kom indenfor for efter Magistratens Ordre at opmaale Værelset eller Værelserne.

Hvad der rørte mig var den Undskyldning, som Husmødre saa ofte fremstammede, naar jeg havde stillet mit Spørgsmaal, idet Svaret da f. Ex. kunde falde saaledes: »Ja, det maa Herren saamænd saa gjerne; men De maa rigtignok undskylde, at her ikke ser saa ordentligt ud.«

Nogle Hjem var trods Armoden renlig holdt. I andre satte Fattigdom og Smuds i Forening sit sorte Stempel paa det Sted, der skulde kaldes et Hjem. Nogle Steder var Børnene dog vadskede i Ansigtet og paa Hænderne, og Rifter og Huller i de fattige Klæder stoppede og lappede saa godt og omhyggeligt, som det lod sig gøre. Men saa kom man et andet Sted, hvor maa nedgammelt Smuds og Snavs tildels dækkede Børnenes Ansigter og Hænder med sin fæle, sorte Skorpe. Den ene Pjalt og Las paa Kjole og Buxer slog den anden. Haaret var ukæmmet og sammenfiltret, og de smaa Hænder ivrige Karten oppe i »Urskoven« røbede noksom, hvad der uhindret færdedes der, og hvis ubehagelige Bekjendtskab ogsaa jeg et Par Gange maatte gøre efter mine Besøg paa slige Steder.

Forfærdelig maa Fattigdom være. Frygtelig er den at se, men endnu frygteligere naar man ogsaa kan lugte den; jeg mener ikke den Lugt, der stammer fra fugtige og raa Kjælder-Vægge eller Gulve, men den, der skyldes Smuds og Urenlighed.

De, der har læst Vilhelm Bergsøe's »Fra Piazza del Popolo« mindes vistnok Skildringen af Lauras Død i den fattige Vraa i »Tordenskyen« ude paa Christianshavn.

Ogsaa jeg lærte under mine Opmaalinger »Tordenskyen« at kjende.

Det var en ret anselig 2 Etages Bygning, der laa paa Hjørnet af »Overgaden oven Vandet« og »Søndervoldstræde«.

Man sagde, at den i sin Tid havde været ejet og beboet af en af de rige Kjøbmandslægter, hvoraf Christianshavn i Aarene om 1800 talte adskillige, og at den ikke var bleven opført til Kvarter for dem, der lever paa Livets Skyggeside, viste noksom den herskabelige, statelige Port midt paa Façaden, de store, høje Vinduer baade i Stuen og paa 1. Sal, Trappeopgangen og Værelserne, der nu ved Skillerum var mer end fordoblede i Antal. Ejendommeligt for »Tordenskyen« var endvidere, at dens røde Teglstenstag ikke nøjedes med een Række Kvistkamre, men at man ad elendige, smalle Stiger kunde naa op til en endnu højere beliggende Kvistetage, der dog utvivlsomt var indrettet af en senere entreprenant Ejer, som neppe har været meget følsom overfor sine fattige Medmennesker. Adgangen til denne øvre Kvistetage skete som sagt ad almindelige Stiger, der fra Værelserne i 1ste Kvistetage førte op til primitive Lemme i Lofterne. Man entrede altsaa opad Stigen, aabnede Lemmen ved at støde Hovedet mod den og stod da i de usle, smaa Humre, der til Façadevæg havde det skraa Teglstenstag, og som kun fik Lys fra et almindeligt ganske lille Tagvindu.

Bemeldte Ejer havde altsaa ladet Lofterne over Kvistetagen indrette til Beboelsesrum; en smuk og kristelig Tanke!

Af hvad jeg ovenfor har skildret, vil man forstaa, at »Tordenskyens« Beboere — og der var mange, baade Familier med adskillige Børn og andre samboende Personer, Mænd og Kvinder, Gamle og Unge — levede som een stor Familie. Vilde Madam Petersen ind i sit Værelse, maatte hun passere andres Opholdsrum, og det man ellers sætter Pris paa, Hjemmets Fred overfor Uvedkommende, eksisterede saaledes ikke i »Tordenskyen«.

Hvad jeg saa her af Fattigdom og Nød overgik, hvad

jeg traf noget andet Sted her i Kjøbenhavn. Paa senere Rejser har jeg haft Lejlighed til at se Fattigdommen i London, Wien og Prag og andre Hovedstæder; vel kom jeg ikke der i slet saa intim Berøring med de Fattiges Leven og Færden, men fik lejlighedsvis dog et ret fyldigt Indtryk deraf og skjønner ikke, at Elendigheden dér var større og frygteligere end i den danske »Tordensky«.

En Ven af mig havde jeg fortalt om »Tordenskyen«. Han ytrede Lyst til at følge med, og en skøn Dag slog vi Følge.

Inden han gik ud af sit Kontor, saa jeg ham putte en Del Skillemynt i sin udvendige Frakkelomme.

»Det bliver der god Brug for,« tænkte jeg.

Naa, han fulgte mig gennem hele »Tordenskyen«, fra Stuen til 2. Kvistetage, fra Værelse til Værelse, assisterende mig i mit Opmaalingsarbejde, der varede et Par Timer.

Da vi efter endt Arbejde nød vor Frokost paa en Restauration samtalende om, hvad vi havde set, bemærkede jeg: »Jeg saa, at Du imorges tog Penge med. Jeg troede, det var for at give dem til Staklerne i »Tordenskyen«, men jeg saa ikke, at Du gav en eneste af dem noget.«

»Det gjorde jeg heller ikke,« svarede han. »Hvad jeg saa, var saa frygteligt, saa haabløst. Hvad forslaar en Krone eller en 25 Øre i saadan en Fattigdom!«

Jeg kunde have modsagt ham; men jeg tav. Hans Svar viste jo noksom et varmtfølende Hjærte, hvilket han ogsaa havde.

Ganske vist lader slig Fattigdom og Elendighed sig vanskeligt helt afhjælpe, men blot en lille Skilling er

dog altid en, omend kun meget kortvarig Solstraale i et sligt Ragnarok-Mørke.

I Efteraaret 1882 blev jeg Kaptain. Avancementet kom ganske uventet, idet en af de yngre Officerer i Oberstklassen pludselig afgik ved Døden, saaledes at der blev Oprykning paa hele Linien fra Oberstlieutenant og nedefter. Jeg havde da staaet ti Aar som Premierlieutenant.

Naturligvis var der stor Glæde i mit Hjem. Kun en af mine Børn, min søde, lille Kristine, der var 6 Aar gammel, misforstod strax Situationen.

Hun krøb grædende ind under Fortepianoet, og da man omsider fik halet hende frem, og hun skulde forklare sig, svarede hun med Taarer i Øjnene: »Jo, for nu skal Fa'rmand jo ud at sejle.«

Hun troede nemlig, at jeg var bleven Skibskaptain og skulde drage hjemmefra ud paa de vilde Vover, idet hun hidtil af »Captainer« kun kendte Lütken, der paa dette Tidspunkt var Captain, og om hvem hun jo vidste, at han meget ofte lange Tider itræk sejlede »langt bort!«

Naa, den lille Misforstaaelse klarede jeg jo hurtig for min lille Pige.

Jeg overtog Kommandoen over Ingenieurregimentets 1ste Pionerkompagni og skulde atter daglig færdes mellem vore brave »Jenser«, hvilken Gjerning altid særlig har tiltalt mig.

At faa de 2 Knapper paa Skulderdistinktionen forøget med en 3die, der markerede Kaptainsgraden, var hurtigt gjort, og saa vandrede jeg da en skøn Mandag op til Christiansborg Slot for at takke Majestæten for Udnævnelsen.

Der var mange Audienssøgende, særlig af de højere

Rangklasser; men omsider slap jeg da ind. Kong Christian var iført Generalsuniform. Hvor den klædte ham smukt! Trods sine 64 Aar saa han ud som en Mand i sin bedste og kraftigste Alder.

Venligt kom Kongen hen til mig og rakte mig Haanden, idet han sagde: «Naa, Rørdam, nu er De bleven Kaptain. Det glæder mig ret.» Det lille Ord »glæder« blev ikke sagt som det saa ofte siges, uden at man mærker, at der virkelig ligger nogen varm Følelse bagved. Kong Christian brugte aldrig det Ord. uden at man mærkede, at hans Hjærte ogsaa var med.

Hvor faa Mennesker er der dog af den Slags!

Jo ældre man bliver, jo mer lærer man ikke at lægge nogen reel Betydning i Medmenneskers smukke Talemaader. I Regelen er det kun Mundsvejr.

Kong Christian var en Undtagelse. Han sagde aldrig andet, end hvad han mente og kunde staa ved. Derfor vandt han ogsaa i Længden alle, som han kom i Berøring med.

Hellere tav han end sige et Ord, hvori der ikke var fuld Sandhed.

Jeg maatte fortælle Kongen om, hvad jeg som Kaptain fremtidig skulde have at gjøre med ved Ingenieurregimentet, og Talen faldt da særligt paa de brizantske Sprængstoffer, idet man ved Regimentet var i Færd med at forlade Dynamit og gaa over til Skydebomuld, hvilken Overgang med alle sine foreløbige Forsøg og Undersøgelser var lagt i iste Pionerkompagnis Haand.

Det interesserede Kongen meget at høre om de moderne Sprængstoffers uhyre Virkning i Sammenligning med Krudt.

»Ja,« bemærkede han; »i min Tid var vi glade ved

Krudtet og kjendte jo ikke andet; men med disse nye Sager maa man jo kunne udrette langt mere.«

»Kan De huske, da De skrev til mig? Var det ikke i 64?«

«Nei, i 1865, Deres Majestæt.»

Jeg benyttede Lejligheden til at gjentage min inderlige Tak for de mange glade og lykkelige Aar, jeg havde haft lige fra den Stund, da Kongen havde opfyldt mit Ønske og sat mig i Stand til at følge mit Hjertes Lyst.

Han saa paa mig med sine milde, venlige, blaa Øjne og rakte mig Haanden, idet han sagde: »Det vil ogsaa fremdeles gaa Dem godt. Det troer jeg sikkert.«

Det blev en af de sidste Gange, jeg færdedes i det gamle, statelige Christiansborg Slot.

To Aar senere laa det i Grus; kun Murene stod tilbage efter den frygtelige Brand hin 3. Oktober 1884.

Som sørgelige Minder om Katastrofen staaer nu paa mit Skrivebord en Brevpresser. Det er en Klump af det smeltede Kobbertag og ligner en Krokodille.

Og paa min Væg hænger indrammet i Glas et lille Stykke af Loftsfriksen fra de Audienssøgendes Gemak i »Dronningefløjen«.

Naar jeg de følgende Aar havde den Glæde at være stedt til Audiens hos Kong Christian, var det stedse i Palaiset paa Amalienborg, hvor jeg senere selv skulde have den Lykke at leve og færdes som Kongens Adjudant.

Kaptains-Avancementet gav jo bedre økonomiske Forhold og medførte det Gode for min Hustru og mig, at vi kunde ophøre med at have Pensionærer. Selv om det er elskværdige og velopdragne unge Mennesker, er det dog altid en Byrde — og da særlig for Husmoderen — at

have fremmede Mennesker i Huset, navnlig naar Børneflokken stadig forøges.

Og det gjorde den hos os.

Da jeg blev Kaptain havde vi tre Børn, og i de paafølgende Aar forøgedes Familien efterhaanden yderligere med 6 »Smaafolk«, saaledes at min Hustru ogsaa derigennem havde nok at gøre med Børnene og Husets Anliggender.

Af de sidstnævnte seks Børn havde vi den Sorg at miste vor lille Kristian Holger, da han var 3 Uger gammel, og vor lille Bertha, da hun var et halvt Aar.

Dybt griber det En at se de smaa Barneøjne lukke sig i Dødens Blund. Og dog, hvor maa vi Forældre ikke takke Vorherre, naar vi ikke mister nogen af vore Børn i en ældre Alder. Det maa være forfærdeligt svært.

Disse vore syv elskede Børn er og har nu i mange Aar været vor daglige Glæde.

Vorherre bevare dem fremdeles i deres Barnetrol! Bliver de i den, da vil man engang trygt kunne lukke sine Øjne; thi da veed man, at de staaer paa fast Grund, selv om Livet bringer dem som alle andre Mennesker Bekymringer og Gjenvordigheder.

Som foran antydet kom jeg i min daglige Tjeneste til at sysle meget med Skydebomuld. En Masse Forsøg anstilledes, og da man endelig havde konstateret, at Skydebomulden i flere Henseender var at foretrække for Dynamit, udarbejdede jeg det nye Reglement, som fremtidig skulde følges ved Ingenieurregimentet.

Mit Arbejde med dette nye Sprængstof bragte mig bl. a. ogsaa det Gode, at jeg kom til at foretage adskillige tjenstlige Rejser til Udlandet.

Det blev bestemt, at Skydebomulden skulde leveres

fra den bekjendte store Fabrik Kruppa-Mühle i Tydsk-Schlesien, og flere Gange opholdt jeg mig da der for at kontrollere de bestilte Leverancer under deres Fabrikation.

Vejen derned gik over Korsør, Kiel, Hamborg, Berlin, Frankfurt an der Oder og Breslau, hvorfra man efter et Par Timers Jærnbanekjørsel naæde en lille Landstation i Times Vej fra Kruppa-Mühle.

I nogen Afstand fra Fabrik-Komplekset ligger den statelige Direktørbolig.

Baron Trütch von Falkenstein (?) var ledende Direktør, men assisteredes iøvrigt af en Søn.

I Direktørboligen indkvarteredes de fremmede Officerer, der skulde kontrollere Fabrikationen af de bestilte Leverancer, og her havde man altsaa Lejlighed til at gjøre Bekjendtskab med Officerer fra andre Hære.

Tiden indtil Middag tilbragtes i Fabrikken, hvor man fulgte Sprængstoffets Fabrikation paa alle dets Stadier.

Husker jeg ret, var Daglønnen dengang circa 90 Pfenninge for en Mand og 75 Pfenninge for en Kvinde paa egen Kost. Den medbragte Kost var for de Flestes Vedkommende groft Rugbrød med Fedt paa og mosedede Kartofler.

Daglønningen var dengang meget højere her i Danmark, og den danske Arbejders Kost adskillig bedre og kraftigere.

At Skydebomulds Fabrikationen ikke er farefri, godtgjorde desværre flere Ulykkestilfælde paa Kruppa-Mühle; skønt intet indtraf de Gange, jeg var der. Men en af de unge Arbejdersker havde kun sin venstre Arm; den højre var bleven revet af ved en Explosion en Dag, da hun betjente den store Presse, der under et kolossalt Tryk om-

danner den flydende Skydebomuldsvælling til et fast, kulisk Legeme.

En Morgenstund, da jeg sammen med den unge Baron spadserede ude i en nærliggende Granskov, mødte vi en Moder med sin 6 å 7 Aar gamle Søn.

Begge var barbenede.

Selvfølgelig studsede jeg, thi det var hen i December Maaned, Termometret viste under 10 Graders Frost, og Jorden dækket af den hvide Sne.

Paa mit undrende Spørgsmaal svarede Baronen:

»Det Syn vil De ofte faa at se her i Schlesien. Befolkningen er meget haardfør og meget nøjsom. Men,« tilføjede han lidt efter, »her dør ogsaa en Masse Børn. Det er kun de rigtig sunde og stærke Naturer, der overlever Barneaarene. Den voxne Schlesier er en Kraftkarl.«

Naar Middagsbordet var i Orden, meldte en herlig gammel Tjener i Livrè: »Ist angerichtet, Hrr. Hauptmann!« og i Selskab med den gamle og den unge Baron nød man da en solid, tydsk Middag.

Efter Thebordet om Aftenen samledes man inde i Baronens Arbejdsværelse, hvor »Bier« og Cigarer ad libitum stod paa Bordet.

Man kjedede sig aldrig i den gamle Barons Selskab. Han var en elskværdig, gammel Herre, der havde oplevet meget og sad inde med Mutterwits og et godt, sundt Ræsonnement. Særlig holdt han meget af at fortælle om sine lystige Ungdomsdage og berørte da ogsaa sit Bekjendtskab med Bismarck, den da almægtige »Jærnkansler«, hvis Politik den gamle Baron naturligvis beundrede i høj Grad.

Selvfølgelig var Baronen Tydsker med Liv og Sjæl, men iøvrigt en altfor fintdannet Mand til nogensinde at

komme med Udtalelser, der kunde saare hans Gjæsters nationale Følelser.

Det var stedse ved Efteraarstid, at jeg gjæstede Kruppa-Mühle, og det flade og i Forvejen lidet naturskønne Landskab var da yderligt trist og melankolsk.

Ganske vist, nogen Skov fandtes, men det var ganske unge Granskove, hvis Træer befandt sig i den kjedelige Lømmelalder med lange, nøgne Stammer og lidet fyldige Kroner.

Hver Dag gik jeg mig en længere Tour, men kun to Steder udøvede nogen Tiltrækning paa mig.

Det ene var en gammel Træ-Bro, kaldet »Napoleons-Brücke«, fordi den store Kejser engang under et af sine Felttog sagdes at være redet over den. Ved den kunde man staa og drømme om, hvad den engang havde set: Verdens største Militærgeni og Statsmand i den graa Feltkappe med den trekantede Hat og paa sin hvide Hest, efterfulgt af Tusinder og atter Tusinder sejrstolte og krigsvante Tropper, fra hvis Struber »Vive l'Empereur!« lød gennem Rækkerne, saasnart »le petit caporal« viste sig.

Hist og her ude i det flade Terrain laa en enkelt faldefærdig Hytte. En af dem var jeg inde i. Den bestod kun af et eneste Rum, der ikke alene tjene Familien til Opholdsrum men ogsaa husede en lille Hest, der havde sin Baas i Værelsets ene Ende.

Den anden Magnet, der drog mig, var et lille Skovløberhus, hvor man for en Bagatel kunde faa en Tvebak og dertil en Snaps af selvlavet Bryg, der nærmest smagte som den Mjød, hvormed vore Bønder i gamle Dage trakterede ved Juletid.

Det var dog ikke Snapsen, der drog mig, men Man-

den og Konen, der serverede Traktementet; et sjældent smukt, yngre Ægtepar.

Han var født Schlesier, men sin Brud havde han hentet fra Polen. En smuk Karl var han, høj og kraftig; hun lille og væver med sort Haar og store, blaa Øjne, smuk, hvid Teint og fine, regelmæssige Ansigtstræk.

Underligt var det ikke, at der hurtigt udviklede sig et vist venskabeligt Forhold mellem os tre.

»Naufragium commune dulce est.«

Som tydsk Kyradser havde han deltaget i hele Felttoget 1870—71 mod Frankrig, havde været med i mange af de store og blodige Slag og havde set Tydskere og Franskmænd skaanselløst slagte hinanden som giftigt Kryb.

Skjøndt han ikke sagde det, kunde man nok mærke, at hans Følelser for Preussen ikke var varme. Han var jo ogsaa Schlesier.

Og hun! Hun var jo Polakinde.

»Noch ist Polen nicht verloren.«

Selvfølgelig indlod jeg mig ikke i nogensomhelst politisk Passiar med Ægteparret, der næppe havde Begreb om vore Krige i 1848—50 og 1864, men naturligvis interesserede det mig at høre om hans Felt-Oplevelser i Frankrig, ligesom jeg heller ikke sagde nej, naar hun tilbød at danse en ægte, polsk Dans efter Tonerne fra Mandens Violin.

Her kunde man tilbringe en fornøjelig Timestid i et Familieskød.

Familieliv var der, forsaavidt som Kvinder høre med dertil, ikke Tale om hos Baronens. Den unge Baron levede som Pebersvend, og den gamle Baron tilbragte kun sporadisk nogle Uger paa Kruppa-Mühle, men levede ellers med sin alderstegne Hustru paa et af sine store

Familiegodser. Flere Gange opfordrede han mig til at følge ham derhen. Men mit eget Hjem drog mig stærkere, og naar min Virksomhed paa Fabrikken var endt, pakkede jeg iltomt min Kuffert og satte Kursen mod »det skønneste Land i Verden.«

Nogle Mil fra Kruppa-Mühle ligger nær den polske Grændse den lille Provindsby Lublinitz.

»Dér maa vi hen idag,« udbrød den unge Baron en Dag ved Frokosten. »Har De nogensinde smagt ungarsk Vin?«

»Jo. Kjøbenhavn ligger ikke i Nordpolen.«

»Ja, men ikke som den. De skal smage den. Det er en Kromand, der holder Beværtning, og som smugler den ind fra Ungarn. En rigtig durchdreven Kammerat er han, der altid snyder Toldvæsnet, skjøndt han er vel kjendt som Smugler.«

Vi kjørte afsted.

Dér laa den lille, hyggelige By.

Strax ned til Smugleren.

»Guten Tag, Hrr. Baron!«

Aabenbart gamle Bekjendte, tænkte jeg. Den ungarske Vin har været Bindemidlet.

Jeg blev præsenteret for Værten, en lille, bredskuldret Fyr med et Par smaa, rødrandede Griseøjne.

Selvfølgelig var den Karl Smugler. Det kan man strax se, naar man — — ved det.

»Dänischer Ingenieur — Hauptmann. Ihren allerbesten ungarischen Wein!« kommanderede Baronen.

»Ja wohl, Hrr. Baron! Der Dänische Offizier hat niemals solchen Wein getrunken.«

Vi slog os ned i den lave, gammeldags Krostue, og lidt efter serverede Værten den omtalte »Ungarers« og dertil Brød og Ost.

Brillant var den. Gul som Rav, og Kræfter gav den. Efter det første Glas havde man en Fornemmelse af, at man med største Lethed kunde binde an med hele Verden.

»Men man skal være forsigtig med den,« ytrede Baron: »den gaaer let til Hovedet.«

Jeg spiste bra med Brød og Ost og sagde Stop med Ungareren, da jeg havde tømt det 3die Glas.

Baronen derimod fulgte ikke slet saa strængt sin egen Formaning, og da vi senere i Perlehumour slentrede ned ad Gaden, kastede han et medbragt Brev ned i en Bagerikjælder, hvis Vindu stod aabent med en lille Sprække foroven.

Jeg spurgte, om Bageren besørgede Posten der i Byen.

Nej, men han troede, det var en Brevkasse, han havde lagt det i.

Vi stod og lo, som man kun ler, naar man har drukket Smuglerens »Ungarer«.

Bagersvenden var skikkelig nok til at fiske Brevet op af Truget og lange det op til os.

Jeg var lidt betænkelig ved, at Baron selv vilde kjøre de vælige, sorte Heste, da vi skulde tilbage til Kruppa-Mühle, men det gik godt; rigtignok i en susende Fart, som om vi førte smuglede Varer. Heldigvis havde vi dem jo et Sted, hvor ikke selv det mest omhyggelige Toldeftersyn kunde opdage dem.

Vejen til den lille Grændseby gik for en stor Del gjennem ganske unge Granskove af den ovenfor nævnte Art. Kun et Sted i længere Afstand fra Kruppa-Mühle fandtes en regulær gammel Fyrre- og Granskov med præsentable, tykke Stammer. Baron paastod, at der fandtes Ulve i den, og da vi en Aften efter Mørkets

Frembrud tilfods passerede gennem den, tændte han sin medbragte, lille Haandlygte, idet han paastod, at »Graaben« skyr tændt Lys ved Nattetid.

I det Fjerne hørte vi een Gang Gøen eller Glammen. Baron mente, det var en Ulv. Mulig havde han Ret. I hvert Fald saa vi ikke noget til den.

Paa Rejserne til og fra Kruppa-Mühle passerede jeg altid Berlin og lærte derfor Tydskland Hovedstad ret godt at kjende.

Det Total-Indtryk, jeg fik af Millionbyen ved Spree, er formentlig ikke meget forskjelligt fra andre tilrejsende Landsmænds; en stor Militær-Stad med lange, lige Gader, et aarvaagent Politi, der er tilstede overalt og holder fortrinlig Orden, og adskillige Seværdigheder.

I det lille Palais nede ved Slottet viste Kejser Wilhelm I sig i et Hjørnevindu hver Formiddag, naar Vagten trak op. Utvivlsoomt var han i det Aar Berlinernes første Seværdighed.

Jeg saa ham et Par Gange indenfor Glasruderne, men holdt unægtelig mere af at promenerer ned forbi Frederik den Stores Statue ihukommende hin Dag i 1805, da Napoleon holdt sit Indtog i Berlin og lod sine sejrige Tropper præsentere Gevær for Statuen. Kejser Wilhelm, der var født i 1797, har altsaa den Gang været 8 Aar gammel, saaledes at han sikkert har haft en ret levende Erindring om Tydslands Trængselsaar.

Som et Minde om Indtoget medtog »le petit caporal« til Paris den smukke Firspandsgruppe, der pryder Brandenburger-Thor. Dennes Forbliven i den franske Hovedstad blev dog ikke af lang Varighed.

Som 18aarig Prinds deltog Kejser Wilhelm under Feltmarschal Blücher i Slaget ved Waterloo 1815, og kort

efter førtes Firspandet atter tilbage til Berlin og indtog sin gamle Plads.

56 Aar senere, i Januar 1871, udraabtes Kong Wilhelm af Preussen i Versailles — midt i Frankrigs Hjærte — til Tydscklands Kejsler, medens Frankrig laa lamslaet og blødende under den tyske Jærnhæl.

Saaledes vexler Folkenes som det enkelte Menneskes Livsvilkaar.

Den, der kun bygger paa Lykken, bygger paa Sand.

Skjøndt det ikke var saa mange Aar efter den fransktydske Krig 1870—71, at jeg første Gang besøgte Berlin, var den saakaldte »Sejrssøjle« allerede rejst.

Imponerende er den, og unægtelig har en Kunstner af første Rang modelleret de »hauts-reliefs«, der nede paa Soklen viser Scener fra Krigene 1866 (med Østerrig) og 1870—71. Naar Kunstneren — naturligvis efter Ordre — ogsaa har fremstillet Stormen paa Dybbøl 18. April 1864, saa viser dette et karakteristisk Lavmaal med Hensyn til tydsck Begreb om ærefulde Sejrvindinger. Ganske vist dannede de to Stormagters Røvertog mod os Indledningen til, at den ene af dem 2 Aar senere bankede den anden eftertrykkeligt af, og forsaavidt giver altsaa Søjlen en tro Fremstilling af Begyndelsen til og Afslutningen paa Dannelsen af det tyske Kejserrige i 2den Halvdel af det 19de Aarhundrede

Har bemeldte Kunstner været første Rangs, saa har han paa den anden Side været noget sjusket med Hensyn til Fakta, idet han har iklædt Skandse IIs tapre Forsvarer, Lieutenant Anker, tysk eenradet Vaabenfrakke men dog heldigvis uden Pikkelhue!

Tydscklands egentlige Grundlægger, Fyrst Bismarck, fik jeg aldrig Kig paa. Jeg vilde en Dag have været i Rigsdagen for at høre ham tale, men blev forhindret.

Hans Søn Herbert Bismarck var jeg derimod paa nært Hold, da han i 1888 ledsagede Kejser Wilhelm II paa dennes Besøg her ved Hoffet og blandt andre Udflugter aflagde den store nordiske Udstilling en lang Visit. Man sagde, at han lignede Faderen noget i Udseende, men mere i Holdning og Optræden. Mig forekom han at følge og optræde overfor den unge Kejser som en myndig Amme, der ledsager sin spæde Protegé. Efter hvad vore Hofmænd senere har fortalt mig, var Herbert Bismarcks Optræden indenfor Amalienborgs fire Vægge ikke videre urban. Ikke længe efter forsvandt jo imidlertid baade Fader og Søn fra Tydsklands og Europas politiske Arena.

Ikke i nogen anden af Europas Hovedstæder har jeg set saa mange Militære, særlig Officerer, færdes paa Gaderne. I saa Henseende danner Berlin en skarp Mod-sætning til London, i hvis Gadeliv man kun ganske undtagelsesvis faar Øje paa en Uniform. Saa sjældent ser man dér en Officer i sin tjenstlige Dragt, at man, om man ikke vidste bedre, kunde tvivle om, at England overhovedet har en Hær. Overalt, hvor den tydske Officer viser sig offentligt, er han i høj Grad velklædt og soigneret i alle Henseender. Uniformerne ser altid flunkende nye ud, Knapper, Sabler, etc. skinner og funkler.

Man har sagt, at de preussiske Officerers Optræden paa Gaden eller andre offentlige Steder undertiden kan være ret anmassende overfor det civile Publikum. Derom kan jeg intet udtale. Jeg har kun set dem opføre sig som Kavalerer, og unægtelig foretrækker jeg en kavaler-mæssig Officer fremfor en, der mulig gjerne vilde opføre sig som Kavalier, men som desværre paa Grund af Herkomst og Mangel paa Dannelse ikke formaaer det.

At Officerernes stramme, militære Holdning gik igjen

hos Underofficerne og de Menige er en Selvfølge. Den strænge militære Disciplin skar dem alle til efter samme Læst.

Hvad havde Feltmarschal Moltke kunnet udrette med sine Armékorps, hvis ikke Disciplin og Mandstugt havde kjendetegnet de tydske Tropper?

En Hær med slap Disciplin er lidet — for ikke at sige — intet værd. Den Nation, som ikke indser det, og som paa forskjellig Vis bidrager til at nedbryde Disciplinen i den Hær eller Flaade, der engang skal værne om Fædrelandets Existens, fortjener ikke at existere og vil selvfølgelig efter kortere eller længere Tid blive et let Bytte for en disciplineret og energisk Modstander, selv om de to ellers ere ligestillede i andre Henseender.

I saa mange andre Retninger synes ellers Nationerne saavel som de enkelte Individier at have en god Fornemelse af, hvad Livsbetingelser er, og hvad disse kræver. Udenom dem kommer man ikke, i hvert Fald ikke i Længden.

Interessant var det en Søndag at gjæste et af Byens Militær-Panoramaer, blandt hvilke det, der fremstillede Slaget ved Sedan, vel nok var det bedste. De menige Soldater kom ind mod halv Betaling, og propfuldt var der af alle Slags Uniformer.

Rotundaen, hvorpaa man stod, drejede sig langsomt rundt, medens et Orkestrion spillede »Die Wacht am Rhein«. Saasart Musikken begyndte, stemmede alle Soldaterne i lige som med een Strube og med en Begejstring, som syntes mig at varsle godt for Tydskslands Fremtid, den patriotiske Sang. Uvilkaarlig tænkte jeg: gid det var i Danmark, jeg oplevede noget lignende. Mig synes, at Fædrelandskjærligheden her hjemme desværre

er bleven saa kølig. I gamle Dage lød Fædrelandssangene overalt, i Hjemmene og udenfor Hjemmene.

Synger man da ikke mer i Danmark?

Jo, men navnlig — — Revue-Viser!

Mon de højner Ungdommen?

Som Dansk føler man sig i dete Hele taget ikke tiltalt af Berlin. Dertil rummer den altfor meget, der stadig minder om de Hjærtesaar, som tysk Erobringslyst har tilføjet os.

Paa den anden Side vilde det være barnagtigt at paa-staa, at Berlin er en kjedelig By, saaledes som det ofte siges. Den, der interesserer sig for Kunst, — den bildende saavel som den dramatiske — eller den, som har en Smule Øje for Modsætningen mellem Rigdom og Fattigdom, for Forretningslivet eller for Nutidens Kommunikations Sfære o. s. v., kan tilbringe mange lærerige Dage i Tydsklands Hovedstad.

Tilbringer man fortrinsvis Dagene med Promenering op og ned ad Gaderne, med Besøg i Restauranter og Ølstuer, bliver Berlin hurtig kjedelig, fordi det Liv, man ser der, ikke har noget særlig ejendommeligt Præg. Men det samme vil da kunne siges om adskillige andre Storbyer under samme Breddegrad.

Kun een Restaurant interessede mig, ikke fordi den for mig viste sig at være interessant, men fordi man vidste, at den var det. Det var en saakaldt »Forbryderkjælder« i Nærheden af »Stettiner Bahnhof«.

Den saa meget lidt »forbryderisk« ud; høje vel vedligeholdte Lokaler med store Spejlglasruder ud mod Gaden og en i alle Henseender upaaklagelig Betjening og Opvartning. Enhver, der ikke kræver en ubetinget 1ste Klasses Restaurant, vilde uden Betænkning nyde sin Morgenthe eller Frokost i den, og dog var den en »For-

bryderkjælder«, det vil sige, Berlins Forbrydere søgte dér, og Politiet gjorde, efter hvad man sagde mig, mangan god Fangst indenfor dens Mure.

De to Gange, jeg besøgte den, var om Formiddagen, og desværre oplevede jeg intet af Interesse. Foruden mig var der kun nogle faa Gjæster, der saa ud som andre skikkelige Mennesker; maaske var det Nysgjerrige ligesom jeg selv. Vi saa paa hinanden og tænkte vel hver sit.

Besøg ved Nattetid havde formentlig været mere lønende.

Det vilde være uretfærdigt at paastaa, at Berlinerne ikke er venlige og forekommende overfor Fremmede. Tværtimod, spørger man om Vej eller beder man om Oplysninger af en eller anden Art, imødekommes Anmodningen med største Beredvillighed og mer end een Gang er det hændt mig, at en Berliner er slentret et godt Stykke med for at være vis paa, at jeg nu ogsaa fandt, hvad jeg søgte. Denne Forekommenhed skyldtes ikke, at jeg var Officer, thi jeg har i Udlandet altid rejst civilklædt, saaledes at de, som man tilfældig mødte eller kom i Samtale med, ikke havde noget Begreb om Ens Livsstilling.

Var denne kjendt, saaledes paa Hotellerne, hvor man skulde skrive sig paa Rejselisten, var det tydeligt nok at mærke, at man qua Officer behandledes med særlig Opmærksomhed og Tjenstvillighed.

Ogsaa ved de tyske Toldsteder var Officersstillingen en Fordel, idet man ved at fremvise sit Visitkort ganske slap for Eftersyn af sin Bagage. Om det ogsaa nu gaaer saaledes, veed jeg ikke.

En anden Gang lød Ordren paa at gaa til »det glade Wien«.

Ja, »glad« er eller rettere var den, — i hvert Fald dengang.

Egentlig er det mærkeligt. Thi Wienerne paastod selv, at Byen var fattig. »Der er ikke mange Penge her i Wien,« sagde de, og det samme paastod en i Byen bosiddende dansk Familie, der havde været wienske Borgere i mer end 10 Aar.

Tjener det ikke til Wienernes Ros, at de er glade og fornøjede, selv om Portemonnaien er slunken?

Jeg mener jo.

Vi andre surmuler jo, naar det kniber med Mønten.

I Wien valser man, saasnart Musikkens første Tone lyder.

Inde i den fattige Gaard i det lille, mørke Stræde gnider en gammel Fyr paa »Violen«. Børn, unge Piger og Mænd strømmer til. Man valser og glemmer for en Stund Fattigdom og Nød. Man valser trods slet Brolægning, Rendestene og Vandpytter.

Ingen kaad Vals med letfærdige Gebærder; dertil lyder Valsemelodiens Toner for skjønt i Wienerens Øren.

Ude paa Gaden stod et tre Mands Orkester. Pigerne satte Kurve og Tasker. Kavalererne slap Trækkevognen, og hvad de eller havde at slæbe paa, og saa gik Dansen lystigt.

Sammen med en italiensk Officer, som jeg havde truffet i Kruppa-Mühle, beundrede jeg en Aften »Wienervalsen« i et af Byens største Danseetablissementer. Man dansede paa 1ste Sal, i Stuen og Kjælderen. Dansesalen i Kjælderen, kaldet »den tyrkiske Sal«, var den flotteste og havde derfor ogsaa højest Entré.

I den Timestid, vi tilbragte dér, dansedes kun Vals, den ene Valsemelodi mere henrivende end den anden.

Orkestret brillant.

To kjoleklædte Herrer med hvide Strømper og Lak-Dansesko og med en lang, hvid og rød Silkesløjfe paa højre Skulder dansede for.

Hvor valsedes der nydeligt! Hvert Par kunde have taget Præmie.

Og dog var Selskabet meget blandet. Men alle havde Respekt for Dansen.

Hver Gang jeg hørte »an der schönen, blauen Donau« af Strausz prosterede det i mit Indre. Saaledes som jeg har set Donau, er den mindst af alt »blaa«. Jeg vil kalde den gul og grumset, i hvert Fald saaledes som jeg har set den i Oktober Maaned. Men hver ser jo med sit Øje. Melodien er »schön«.

Den tidligere omtalte ungarske Ritmester v. Zubowitz var jeg en Del sammen med; men iøvrig tilbragte jeg min meste Fritid hos en elskværdig, dansk Familie, der kjendte Wien ind og ud og kunde vise mig alle dens Seværdigheder.

»Operaen« og »Carl-Theatret« besøgte jeg.

Den frygtelige Katastrofe med »Ringtheatret« var jo endnu i frisk Minde.

En af Tilskuerne fra hin forfærdelig Aften traf jeg.

Han fortalte: »Der var den Aften Première i »Ringtheatret«. Jeg havde taget Billet til Galleriet. Pladserne var ikke nummererede dér, og man var derfor nødt til at møde i god Tid, hvis man vilde have en nogenlunde ordentlig Plads.

En halv Time før Forestillingen skulde begynde, var derfor Galleriet fyldt til sidste Plads.

Alle sad i spændt Forventning, da vi pludselig, uden nogetsomhelst Varsel af Røg eller lignende, saa det store Tæppe løftes nede fra og helt op mod Loftet af en vældig Ild- og Røgmasse.

Hjærnen blev som lammet.

Kun det mindes jeg, at jeg løb ude i nogle lange, mørke Korridorer og pludselig ser et lyst Vindu, som jeg styrtede hen imod.

Da jeg igjen kom til mig selv og fik Tankens Brug, laa jeg i en Seng paa Hospitalet med begge mine Ben brækkede og frygtelig forslaaet.

Fra Theatrets 2den Sal var jeg sprunget ned paa Gadens Stenbro.

Men jeg kom mig. Jeg havde ikke troet det«.

I de Dage, jeg opholdt mig der, hed alt i Wien: »Stephanie«. I Butiksvinduerne laa »Stephanie-Hatte«, »Stephanie-Sløjfer«, «Stephanie-Svampe«, »Stephanie-Kager« o. s. v. o. s. v.

Den da forgudede, østerig-ungarske Kronprindsesses Navn blev paa storstilet Vis brugt som Reklame.

Sørgelig blev senere Belgier-Kongen Leopolds Datters Lod i »det glade Wien«. Faa Aar efter indtraf Kronprinds Rudolphs tragiske Endeligt. Endnu hviler der Mystik over Maaden, hvorpaa han døde. Man fortæller saa meget. Den ene Beretning stemmer ikke med den anden. Kun saa meget er vist, at han fik en voldsom Død.

Kejser Franz Joseph og hans skønne Gemalinde Elisabeth saa jeg ikke, men maatte nøjes med i de kejserlige Stalde at beundre deres Heste og Kjøretøjer. Længst dvælede jeg dog ved Napoleon den Førstes og Marie Louises Bryllupsvogn, et Pragtstykke af en gammeldags Karet, indvendig betrukket med mørkeviolet Fløjl. over-saaet med Guld-Bier.

v. Zubowitz gav Staldkarlen en Drikkeskilling, og jeg fik Lov at stige ind i den historiske Vogn og tage Plads først paa højre Side, hvor »le petit caporal« havde sid-

det, og saa paa venstre Side, hvor den østerigske Kejserdatter havde haft sin Plads hin Dag i Paris, da hun som Brud førtes til Alteret af en af Historiens interessanteste og mærkeligste Personligheder.

Længe kunde jeg jo ikke sidde dér og drømme, men Menneskets Tanke er heldigvis hurtigere end baade Lys og Elektricitet.

Af hvad jeg oplevede i Wien, var denne lille Episode mig en af de mest værdifulde.

Saaledes er vi Mennesker nu engang, i hvert Fald nogle af os.

Ude paa Gaden lyder Militær-Musik. Et ungarsk Infanteriregiment trækker paa Vagt i Slottet »Hofburg«, hvor Kejseren residerer. Hurtigt spiller Ungarerne. Fortovene er propfulde af beundrende Tilhørere, der marscherer i Takt med Soldaterne.

To sorte Pudler trækker den lille Vogn, hvorpaa Stortrommen hviler.

Pudlen har altid været min Yndlingshund.

De to »Bjørne« med de sorte Krøller ned over Øjnene, røde Munde og hvide Tænder holder sig nøjagtigt i Højde med det Geled Musici, som Stortrommen hører til, men Gangarten er jo adskilligt hurtigere end de tobenede Kammeraters.

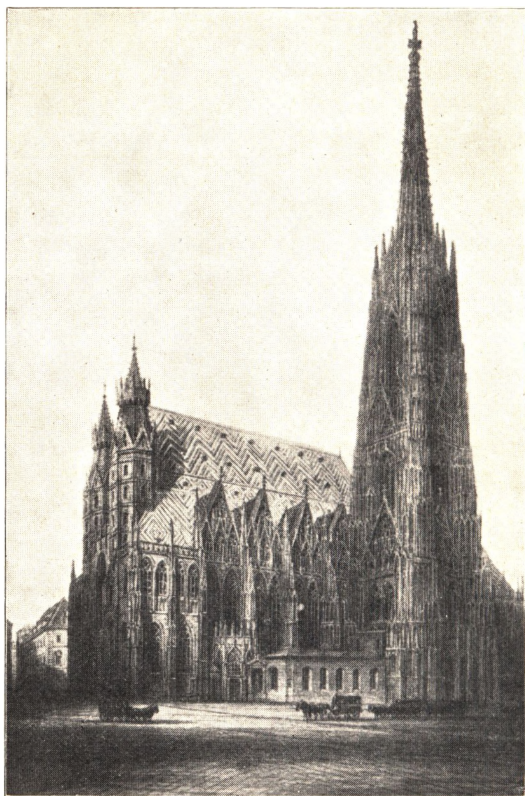
Vil man have et Vue over Wien, stiger man op i »Stefanskirkens« Taarn. Vandringsen derop er ret trættende, selv om man har unge Ben; men Strabadsen lønner sig.

Timevis kan man slentre om nede i Gaderne, inden man naar Byens Yderkanter. Heroppe fra Taarnet har man med Et hele Millionbyen liggende for sin Fod.

Dér slynger Donauen sig som et gult — om Forladelse — »blaat« Baand mellem de sivklædte Bredder, medens

Pramme og Fartøjer glider afsted, følgende med Strømmen.

Langt ude i Horizonten skimtes sneklædte Bjerger.

Stephanskirken i Wien.

Længe stod vi deroppe. Der var et Utal af interessante Bygninger og Punkter, som den elskværdige Fører absolut maatte vise os, inden vi fik Lov til at begynde Ned-Rejsen. Inden vi begyndte paa den, bemærkede han:

»Se, nu er vi saa og saa mange Fod tilvejs; men herfra og op til Spirets Top er endnu langt, meget langt. Og vil De saa tænke Dem, at en tidlig Morgen, Kejser Frantz's Fødselsdag vajede det østerigske Flag oppe paa Spirets Top. Det var en Tømmersvend her fra Wien, som havde plantet det deroppe.«

»Hvordan havde han baaret sig ad med det?«

»Ja, det er næsten ikke til at forstaa«, svarede Føreen. »Man siger, at han er klatret derop uden paa Spiret.«

Om det var en Krønike, ved jeg ikke. Men unægtelig løb det En kold ned ad Ryggen, da vi nede ved Kirkens Fod saa op mod det mægtigt høje Taarnspir.

Overordentlig tiltalende forekommer i hvert Fald mig den katholske Skik: altid at holde Kirkerne aabne.

»Om Søndagen kan Du gaa i Kirke, hvis Du har Lyst. Søgndage kan Du holde Andagt, hvor Du vil, kun ikke i Kirken. Porten er lukket«. Saaledes er det hos os Protestanter.

Er det rigtigt?

Jeg mener nej!

At følge Katholikkerne i det Stykke vilde blive mange til Glæde og Opbyggelse.

Jeg ved vel, at det vilde medføre adskillige praktiske Vanskeligheder for vor Kirkeadministration. Men maaske lærer man dog med Tiden at overvinde dem.

Udenfor Stephans-Kirken pulserer det sædvanlige brogede Storstadsliv.

Betagende var det udefra Gaden med al dens Larm og Støj at træde ind i den skjønne, højtidsfulde Kirkehal.

Hist paa Stolerækkernes Bedeskamler, foran Christus-Figurerne og Helgenbillederne hviler Knælende i Bøn.

Opremsér de for sig selv en latinsk Formular, eller beder de virkelig i Andagt?

Kun Een kan give Svar derpaa.

»Dømmer ikke,« Du sølle lille Menneskebarn, som saa gjerne vil se Skjæven i Din Broders Øje.

I den saakaldte Promenadetid er Færdslen i »Ringstrasse« (Wiens Boulevard) interessant at iagttage; ustandselig glider Menneskestrømmen forbi de pragtfuldt oplyste Boutikker, der tilfredsstillér det mest rafinerede Krav.

Wiens kvindelige Befolkning er smuk, men særlig maa man dog lægge Mærke til Ungarerrinderne: blonde Skjønheder med brune Øjne.

Eet er fælleds baade for den kvindelige og mandlige Befolkning: en Venlighed og Ligefremhed, hvortil jeg ikke har truffet Mage i noget andet Land. Man maa føle sig vel tilmode i »det glade Wien«.

En Dag, da jeg kjørte i Sporvogn, havde jeg ved min ene Side en yngre Dame, der »slugte« en Roman. Pludselig standser hun i Læsningen og vender sig mod mig: »Aa! den Herre skulde vel ikke have en Kniv?«

»Til Tjeneste«.

Hun fik Kniven, skar Resten af Bogen op og rakte mig Kniven med et venligt Nik og »Tak«.

Det hele saa velgjørende naturligt og ligefrem.

Spørger man om Vej eller beder om en eller anden Oplysning, faar man altid et elskværdigt og forekommende Svar.

Flere Gange talte jeg med Østerigere om Krigen 1864 og blev forbavset over den Sympathi, hvormed Deltagere i Krigen omtalte Danmark og den danske Befolkning. I stærk Modsætning hertil stod Østerigernes Følelser overfor Preusserne, hvis Bedrifter i 1866 endnu stod dem i frisk og bittert Minde. Naa, der var jo ogsaa for Øst-

erigernes Vedkommende en Væsenforskjel mellem de to Krige.

I 1864 overfaldt de i Forening med Preusserne og det tyske Forbund en lille Stat, og daarlige Soldater maatte de have været, hvis de ikke havde baaret Sejren hjem.

I 1866 blev Østerigerne i Løbet af nogle Uger bandede af efter Noder af deres Forbundsfølge fra 1864.

Havde 1864 ikke existeret, var der næppe kommet et 1866, ja, maaske ikke et 1870—71!

Historien er logisk. Men desværre ser man det ofte først, naar man er kommet et godt Stykke paa den anden Side af Nu'et.

Den østerigske Officer er ikke saa »schneidig« som den preussiske, men har paa den anden Side en mere urban Optræden, naar han færdes blandt den civile Befolkning. De preussiske Officerer danner ligesom en meget stærkt afsluttet Kaste for sig; slikt mærkes ikke i Østerig i hvert Fald i langt mindre Grad, selv om dér som overalt i alle Lande Kammeratskabet og de militære Forhold med deres forskjelligt Krav nødvendigvis sammenknytter Personer i Hær og Flaade langt stærkere end Tilfældet kan blive i de civile Institutioner.

Selvfølgelig var jeg i »Prateren«; men Livet derude skal ses ved Sommertid og ikke langt hen i Oktober. De mange Boder og Karuseller, mindede en Del om vor »Dyrehavsbakke«. I den store Concertsal saa og hørte jeg en Strauss dirigere. Om det var en af »de gamle Straussere« skal jeg lade være usagt. Hvad han præstere med sit colossale Orkester var brillant.

Paa Hjemvejen fra Wien til Prag besøgte jeg en Knaldkviksølv-Fabrik.

Fabrikken dannede en hel lille Koloni af Hytter eller Telte.

I hver Hytte arbejdede kun een Person.

Knaldkviksvølv, der benyttes som Tændsats for de moderne Brizants Sprængstoffer, er nemlig saa sensibelt for Tryk, Stød og Gnidning, at det er meget farligt at forarbejde. Trods al Omhu og det strængeste Arbejdsreglement ere Explosioner ret hyppige, og for at indskrænke Ulykkens Overfang arbejdes enkeltvis i hver Hytte.

Ulykkelige Arbejdere, der maatte tjene Føden paa den Vis!

I Prag havde netop i de Dage tyske og czeckiske Studenter leveret ret alvorlige Batailler i Gaderne. Politiposter og Patrouiller saas derfor overalt, men Skærmydsler mellem Minervas Sønner oplevede jeg ikke i den korte Tid, jeg opholdt mig i Bøhmens Hovedstad.

Det maa være et Sisufus-Arbejde, Kejser Franz har at holde Styr paa alle de forskjellige Nationaliteter, der bebor det østerig-ungarske Rige, og hvoraf de fleste betragter hinanden som Hunden en Kat og omvendt.

Hvad vil der ske, naar den gamle Kejser engang lukker sine Øjne? Mon ikke det hele da ramler sammen, hvis — det holder saalænge. Man siger jo: »Saa længe det knager, saa holder det«, og i Østerig-Ungarn har det knaget i adskillige Snese af Aar, saaledes at Forbindelsestraadene vist nu tildels er raadne og lige ved at briste.

Med Interesse besaa jeg »Wallenstein Palais«, der med Hensyn til Værelser og Trapper siges at staa uberørt fra den Tid, da Katholikkernes berømte Hærfører nød sit Otium dér, naar Krigsforholdene for en kort Tid tillod ham at afføre sig Panser og Plade.

I den store Spisesal i Stueetagen, der ud mod Haven begrændses af en Søjlerække, har Wallenstein nydt bedre Kost end i Felten. Vinen har funklet i Pokalerne, naar

Lysene tændtes i de store Kroner i den skønne Højeloftssal. Sikkert vilde Væggene kunne referere Fortællinger om mangt et blodigt Krigsdrama og om det brændende Had mellem Katholikker og Protestanter, der, skjønt enige i den kristne Tro's Hovedpunkt: Troen paa den treenige Gud og den korsfæstede og gjenopstandne Frelser Jesus Christus, dog bekvæmpede hinanden som Dødsjender, der burde udryddes som pestbefængt Skab.

Gjennem Prags Jøde kvarter vandrede jeg; fattigt og usselt var der, Bod ved Bod. Saaledes skjuler det engang udvalgte Folk sig endnu i mange af Kontinentets Hovedstæder og store Byer.

En skøn Dag gaar Parolen: »Det er Jøderne Skyld i! Slaa dem ned, de Hunde«.

Parolen følges i Reglen kun altfor gerne. Skarer af saakaldte Christne stormer gjennem Jøde kvarteret, plyndrer og myrder, og atter maa Israels Søn gribe Staven for at finde sig et nyt Hjem blandt Mennesker, der fra den første Stund møder ham med Mistillid, Foragt og Had.

Strømme af uretfærdigt udgydt Jødeblod har de christne Europæere paa deres Samvittighed.

Ulykkelige Folk! Ingen Tragedie kan sammenlignes med den, der blev deres Lod! Naar og hvorledes vil den engang ende, og skal de nogensinde atter »sidde hver under sit Figentræ« i deres Fædres gamle, minderige Land?

— Jeg mærker nok, det er adskillige Aar siden, at jeg foretog disse Rejser, og jeg vil derfor supplere, hvad jeg ovenfor har skrevet, med Uddrag af Breve, som jeg dengang sendte min kjære Hustru, ledsagede af smaa Billeder til vore søde Børn.

»Hotel Hohenzollern« Berlin. 17. Novbr. 1883. Kl. 5¹/₂ Eftmdg.

Kjæreste Emma.

— — — — — Reisen er gaaet rigtig godt. Vejret var jo stille, saa jeg mærkede intet til Søsnygen eller deslige, men tog mig straks et solidt Foder om Bord og gik saa i Køjen. Søvn var der imidlertid ikke Tale om, dels fordi man paa disse Hynder ligger og triller som en Ært paa en Hattepul, dels fordi jeg fik til Sovekammerat en Baron G., der som menig Husar havde deltaget i Krigen mod Frankrig 1870 og ved Orleans faaet sit venste Øje skudt ud, saaledes at han nu maa nøjes med et af Glas.

Vi laa og pludrede paa Tysk, til Kl. var 4; han fortalte mig meget fra Krigen, som interesserede mig særdeles, og da han saa endelig ved det nævnte Klokkeslet begyndte at snorke, stod jeg op for at recognoscere de tyske Skanser langs Kielerfjord i Maaneskin. — — — Nu sidder jeg da i den nye Kaiserstadt og slaar et lille Slag ud »unter den Linden«, naar jeg har faaet fourageret, — apropos, Smørrebrødet og Portvinen smagte os tre danske Gutter¹⁾ udmærket; vi nød det, kort før vi naaede Hamborg, og tømte broderlig Feltflasken paa, at det nedersachsiske, grosse Vaterland engang ved Lejlighed maa faa sine velfortjente Prygl, saa maa det iøvrigt gjerne blive ved at have ligesaa flinkt Jernbanepersonale, ganz ausgezeichnet! — — — Ja nu slutter jeg!

Din trofaste Christian«.

»Hotel Hohenzollern, Berlin. Lørdag 18. Novbr 83.

Kjæreste Emma.

Nu er Klokken 6 Eftermiddag; jeg har travet rundt fra 8 i Morges og skal nu til at fortælle lidt om, hvad

¹⁾ To danske Medrejsende fra Kel til Berlin.

jeg har set, efter først at have sendt en kjærlig Hilsen. Gid I nu maa have det rigtig godt, mens jeg er ude at more mig. Vorherre vil nok passe paa Eder alle, saa vi med Guds Hjælp kunne mødes glade og raske igjen; jeg giver Eder ogsaa trøstig i Hans Haand.

Jeg vandrede et Par Timer rundt igaar Aftes i de mest befærdede Gader: »Unter den Linden« og »Friederichstrasse« og saa paa Folkelivet, Færdselen og Boutikkerne. Særlig benytttes til Aftenpronemade en med Glastag dækket Gade eller smaa Gange, kaldet »Kaiser-Galleri« foret med glinsende Vinduer, indeholdende alle Verdens Herligheder, og opfyldt af et Slags Østergade-Publikum: »ældre Herrer«, unge Springfyre, knibske Damer, stramme Sønner af Mars, Fædre, Mødre, Mænd, Koner, Dreng og Piger og — »man behüte sich vor Taschendieben«! — — — Overalt Gendarmer, godt klædte paa, prægtige til at vise En Vej; Droschekuskene skjælver for deres Vink som Musene for Kattens Klo.

Overalt Officerer, flotte Karle, der maa have nogle myrderlige Skrædder- og Skomagerregninger eller ogsaa være adskilligt bedre aflagte end vi hjemme; de brillerer navnlig ved snævre Benklæder (nydeligt), elegante Støvler, Knapper, der funkler som Solen, kort sagt, saaledes klædt som vi den enkelte Gang, man ager til Hofbal. Jeg vilde i Dag prøve en af de Herrers Urbanitet ved at spørge om Vej; han var overordentlig forekommende — Gentleman.

— — — Vandrede saa ud til Sejersmindesmærket, som jeg trods den stærke Kulde maatte kredse adskillige Gange rundt om.

Man har jo med Rette rost de tyske Vaabens Seje i 1866 og 70 — en mægtig Glans straalere over Germa-

nias Hoved —, og dette Monument svarer fuldstændig dertil. Man faaer en levende Fornemmelse af, at der figurlig talt under det (Monumentet) slumrer Tusinder og atter Tusinder Krigere, og at der bag det staar en Nation, der tæller Million efter Million.

Det imponerede mig i høj Grad ikke alene ved sin Størrelse og de umaadelige Summer, det maa have kostet, men ved de ganske fortrinlige Reliefs i Bronze, der kjæmpestore kransen hele Sökkelen. Man ser de vildeste Scener fra Krigen (Du mindes det lille i »Danebrog«¹⁾) fra Stormen paa Dybbøl) og de mest gribende fra Bortmarschen og Hjemkomsten, ja, de dejligste Scener, grebne ud af Virkeligheden og iblandt de næsten Tusinder af Ansigter er der ikke et, hvori man ikke læser en eller anden Følelse, Glæde eller Sorg, saa naturtro, at jeg som sagt var væk; det er fortrinligt.

— — — — Kort derfra ligger Nationalpanoramaet (Berlin har endnu et, som jeg maaske faar at se i Aften i elektrisk Lys). Her saa jeg Slaget ved Gravelotte. Ad den mørke Trappe føres man op og staar med et paa Taget af et halvt nedskudt Hus. Franskmændene har lejret sig i og om det Aftenen forud; Baalene er endnu ikke gaaede ud; forkullede Bjælker rager ud over Murene! nogle røde Buxer og Zuavfrakker har været hængt til Tørring.

Preusserne har overrasket Ejermændene. Man er midt i Slagets Tummel, saa livagtigt og gribende, at jeg blev der i henved to Timer og følte, at om jeg end kunde være bleven Præst, saa er jeg dog ogsaa glad ved at være bleven en maaske kun maadelig Soldat.

¹⁾ Det af mig, A. Larsen og O. Lütken redigerede Ugeblad for Hær og Flaade.

— — — Derfra til »Aquarium«, overordentlig interessant. Slinger af modbydelig Art, allehaande Kryb, Skorpioner, en Havbund lig en dejlig blomstrende Eng med disse røde og gule »Sønelliker«, »Havroser« o. s. v., Koraldyr, Gobler, Muslinger, Hajæg og smaa spillevende Haj-Unger, 3 Tommer lange og allehaande Fisk.

Jeg skriver lidt til de tre søde Smaa og sender et lille Billede til hver. — — —

Din trofaste Christian«.

»Berlin, Hotel Hohenzollern, Behrenstrasse 19 18. Novbr. 83

Kjæreste Emma.

— — og vandrede saa hen at se det saa meget omtalte Panoptikon, der ganske vist ogsaa interesserede mig meget. Vi er jo vante til at betragte alt, hvad der hedder Voxkabinet, for Fjællebodsskabs, men dette er noget ganske andet, idet Figurerne med Omgivelser er saa mesterligt eftergjorte, at man hvert Øjeblik er i Tvivl, om Vedkommende (Figur) er en af de Villieløse eller en af Ens Medbeundrere.

En Mængde af Scenerne er tagne fra Historien: Marie Antoinettes sidste Nat i Fængselet, brilliant; Cromwell ved Karl 1stes Ligkiste, aabnende Laaget, udmærket; Dronning Elisabeth ved Grevinde af Nottinghams Dødsleje, krævende Essex's Ring, o. s. v. alt meget gribende.

Saae en Mængde Efterladenskaber fra min Helt, Napoleon I., fra Frederik II. o. s. v.

En stor Sal med Europas nuværende Fyrster og Medlemmerne i Congressen i Berlin 1878, hvoriblandt Bismarck, Beaconsfield (Englænderen, Jøden) o. s. v., og til Slut to Værelser med Verdens Mordere fra de sidste halv-

hundrede Aar og alle mulige Bøddel- og Torturinstru-
 menter, meget interessant.

— — — — —
 Din egen, trofaste
 Christian.«

Kruppa-Mühle. 20. Novbr. 83.

Kjæreste Emma.

— — saa tog jeg jo fra Berlin igaar Morges Kl. 7¹/₂,
 naaede Breslau Kl. 4, sendte Brevet afsted til lille
 Ellens Fødselsdag, saa lidt paa Folkelivet i Schlesiens
 gamle Hovedstad, gik i Seng Kl. 9 og op Kl. 5 imorges
 for at naa Kruppa-Mühle nu Kl. 10 i Formiddag.

— — — Ligesaa kjedelig Vejen er fra Hamborg til
 Berlin, ligesaa afvejlende er den fra Berlin til Breslau og
 hertil; dog ikke meget udenlandsk; jeg kunde nærmest
 sammenligne den med Gudena-Partierne.

Hvert Øjeblik titter Oderen frem; overalt Landsbyer
 med smukke Kirker med Spir, frugtbare Jorde, dyrkede
 med megen Omhu, og hvad der gjør Øjet godt, overalt
 den hvide Birk, hele Skove, lange Alleer deraf.

Kruppa-Mühle ligger i det aller-sydligste Schlesien,
 en Del af det gamle Kongerige Polen. Stationerne, som
 jeg i Dag passerede, Zadomaski Zdisiski, vidnede noksom
 derom. Dér saae jeg dem, som have »tabt deres muntre
 Smil«, iførte korte røde Skjorter, et blomstrende Schawl
 snoet om Bryst og Hoved, og ovenpaa det en dansk
 »Tyrolerferdinand Hat«¹⁾); paa Benene Mandfolkestøvler.

¹⁾ Tyroler-Ferdinand, en bekjendt Dyrehavsbakke-Sanger, der om
 Vinteren sang i Gaardene i Kjøbenhavn. Han bar altid en meget bred-
 skygget, lav, sort Filthat.

De pludrede et uforstaaeligt Plaudervelsk. Paa Marker og langs Vejene »sørgede den hvide Pil«.

— — — — Et rigtig kjærligt Kys til Eder alle fra
Eders egen gamle trofaste
Fa'ermand. «

Kruppa-Mühle, 21. Novbr. 83.

Kjæreste Emma!

Kjærligst Tak for Dit Brev i Dag og for Kirstens ja, til Kirsten skriver jeg selv et Par Ord, det søde lille Skind; det var rigtig kjønt skrevet. — — — —

Den gamle Baron, der er rejst i Dag til sit Gods (et Baroni her i Nærheden), men mulig kommer igjen imorgen, er en munter, gammel Fyr. Vi fire tømte igaar Aftes efter The vore Bajere ved en Cigar, medens den gamle (Baron) fortalte sine Historier; han har været Cuirrasserofficer og staaet ved Regiment sammen med Bismark, da han var Lieutenant. Vi drøftede jo ogsaa Politikken; det er næsten et Gode i Conversationen at høre til en lille Stat; saa fristes man ikke til at prale. — — Igaar fik Fabrikken en ny, umaadelig stor Rekvisition fra det tyske Artilleri, der nu ogsaa i sine Granater anvender Skydebomuld. — — — Indbyrdes tale Bønderne her overalt polsk, og Berlinerne sagde, at naar jeg kun vilde rejse ind i Polen for at se Folkelivet, høre Sproget og se Naturen, behøvede jeg ikke at rejse et Skridt; thi det er her i alle Henseender som i Polen, hvis Grændse ligger umiddelbart herved, markeret med en Jærnkjæde, ved hvilken Russere (Kosakker) holdt Vagt for at afværge Smugleriet, som skal drives efter en stor Maalestok og ofte foranlediger flotte Smaakampe mellem Kosakkerne og de schlesiske Smuglere, der navnlig søger at føre

Brændevin over Grændsen. — — — Vorherre holde sin Haand over Eder alle.

Din trofaste Christian.«

Kruppa-Mühle, Mandag 26. Novbr. 83.

Kjæreste Emma.

— — Igaar, Søndag, da vi havde spist til Middag, lod Baronen spænde for, og vi drog saa til en større Landsby, en Blanding af Landsby og Kjøbstad, lige ved den polske Grændse. Henved 2 Timer kjørte vi i Skov, lutter Skov, og paa Veje med Huj op og Hej ned.

To Steder langs Vejen stod store, høje Kors med Christusfigurer, Kors af Højde som Flagstangen hjemme i Ondløse og Figurer à 3 Alens Længde. Lige til Slut, inden vi naaede Byen, drejede vi ind paa en Chaussée, der dog var lidt anstændigere at rulle frem over.

Naa, vi kjørte saa ind i Byens »Hotel d'Angleterre« og traf der en Forstmand (Ober-Fürster). — — Saa gik vi os en lang Tour gennem og udenom Byen. Der var overalt Folk paa Gaden, Munterhed og Liv. Jeg tænker, de holdt mere af at være ude under den dejlige, stjerneklare Himmel end inde i deres mørke, smaa Træhuler. Den gik rigtig løs paa Polsk; de pludrede og sludrede, som om mange Skjæpper Ærter løb ned ad en Trappe. Overalt saa man de røde Skjørter; i hvert Fald syntes de her ikke at have mistet »deres muntre Smil«.

Overalt, naar man møder Bønder, siger de en hel Del, som man ikke forstaaer. Jeg spurgte Baronen, hvad det var, og han uddydede det da: »sei gelobt, Jesus Christus!« Dertil skal man svare: »In Ewigkeit, Amen!« En smuk Skik.

Klokken var nu bleven 9, og vi indtog da en solid Aftensmad. Der havde efterhaanden samlet sig flere

Herrer, som Baronen kjendte, og som jeg blev presenteret for, og nu fik jeg rigtig Lejlighed til at beundre Tydskernes Færdighed i at drikke Øl. Mage til Fylderier har jeg aldrig set. Bajer efter Bajer forsvandt i de velnærede Borgere, og saa gik det løs med allehaande Geschichter.

Heldigvis slap jeg for Øldrikningen og, som jeg troer, uden at de toge mig det ilde op; jeg nøjedes med een, da min Skaal blev udbragt af en mageløs, komisk Størrelse med et Par Øjne saa godmodige, som jeg aldrig har set dem, og saa henrykt over al denne Hurlumhej, at man skulde tro ham i Paradis.

Nu og da istemtes en munter Opsang, saa det dundrede i hele Huset. Klokken var nær 12, men det generede i hvert Fald ikke Gjæsterne. Det interesserede mig meget at see hele dette Leben.

Endelig rullede da Vognen for Døren med tændte Lygter. — — —

Hvor **glæder** jeg mig til at se Eder alle igjen.

Din trofaste Christian. »

Det følgende Aar var jeg ogsaa kommanderet paa Tjenesterejse til Kruppa-Mühle og Wien.

»Torsdag Eftm. 9/10 84. Kruppa-Mühle.

Kjæreste Emma.

— — — — Af mærkelige Fremtoninger undervejs saa jeg navnlig een; det var paa en Station nær Breslau: en høj, mager, smudsig Fyr i en lang Frakke lig Slobrok, der naaede ham til Knæene, Bælte om Livet, enorm Filthat paa Hovedet, lange Støvler og mægtigt Skjæg, Haaret paa hver Side krøllet i 2 sex Tommer lange Proptrækkerkrøller.

Jeg troede, det var en katholsk Præst, men paa mit Spørgsmaal svarede man: »Nein, das ist ein russischer Jude.«

Som han saa ud, har de vist set ud for Hundreder af Aar siden. Man skulde tro, han var fra en anden Planet eller i hvert Fald anden Verdensdel.

De stakkels Jøder er jo ellers efterstræbte nok, navnlig her i Tyskland som jo ogsaa i Rusland, saa man skulde tro, at de varede sig for at gjøre sig saa kjendelige. Han var Gjenstand for alles Opmærksomhed men lod ikke til at føle sig genert derved. — — —

Det interesserede mig meget i Aar at passere ind i Berlin ved Dagens Lys og ligeledes paa Afstand at se den uhyre Myretue med alle sine Huse, Kirker, Fabrikker samt hele det Net af Jærnbanelinier, Dæmninger og Broer, som passerer, inden man naar ind paa selve Ringbanen, 3: en Bane, der gaar hele Byen rundt i Højde med Husenes 1. Sal, saaledes at Færdselen i Gaderne intet Steds generes, og bestaaende af lutter Piller, hvorover altsaa Sporene føres, altsaa som en lang Bro. Den har kostet adskillige Millioner. — — — Her ventes ifølge et Telegram igaar som snarest en italiensk Officer; det kunde være ganske interessant at træffe sammen med ham.

Baronen saa igaar Aftes, da han fulgte mig op paa Værelset, alle Eders Fotografier, som jo staar fremme. Havde jeg blot søde, lille Georgmands med, saa havde jeg Eder alle. Ja, ofte ser jeg paa Eder og giver Eder hver et kjærligt Kys. Det er slet ikke saa let at være saadan hjemmefra, fra alle dem, man har kjær.

Din
trofaste Christian.«

Kruppa-Mühle, 13. Oktober 84.

— — Da jeg igaar efter Frokost kom op paa mit Værelse, var den gamle Rose taget bort fra Fotografiet (Dit) og en ny, dejlig Rose stukket ind, og jeg kunde jo tydeligt nok se hans (den gamle Tjeners) Glæde, da han mærkede, hvor megen Pris jeg satte derpaa. Han gik mod Sædvane saa kejtet ud ad Døren, bukkende uophørligt og fremstammende med sænket Øje Tusinder af: »Bitte! Bitte! Hrr. Hauptmann!«

En brav, gammel Karl; en rigtig Figur for et Theater.

Lørdag Aften sang Folkene, der jo er Katholikker, Psalmer i Borgestuen, lige nedenunder Rygeværset; men Baronen, der ikke har meget inde i saa Henseende, hindrede Fortsættelsen. Det lød ellers saa smukt her paa det stille, rolige Kruppa-Mühle. — — Ja, saa Level, kjæreste Emma, og tusinde Hilsner og Kys til Eder alle.
Din trofaste Christian.«

»Kruppa-Mühle, 15. Oktober 1884.

Kjæreste Emma.

— — Jeg tager da herfra Kl. 6 i Eftermiddag, sammen med den gamle Baron, overnatter i en By, der hedder Oppeln (paa Størrelse som Odense) og tager med Kourértoget Kl. 8 imorgen tidlig til Wien, som jeg haaber at naa Kl. 4 Eftermiddag.

Jeg har jo i alle Maader haft det udmærket her paa Kruppa-Mühle mellem de rare, elskværdige Mennesker.

Idag havde den gamle Tjener igjen forsynet Photographiet med friske Blomster, tilmed i Nationalfarverne. Sligt glæder dog En saa meget.

Kjærligst Tak for Dit velkomne Brev igaar; Gudske-
lov, at I alle har det godt — — — Italieneren er
kommen, et rart, ligefremt Menneske. Han taler kun
med stor Besværlighed Tydsk. Pudsigt var det at høre
Overgangen, da han opdagede, at jeg kunde noget Fransk.
Ligesaa meget som han trykkede sig ved at faa de tydske
Ord frem, stammede i dem og ledte efter det rigtige
Ord, ligesaa gesvindt løb Tungen, da han fik fat paa
Fransken. Naar vi to er ene, gaar den rask løs paa
Fransk, men naar de andre kommer til, maa vi hive væk
med Tydsken.

Han har gjort en meget lang Rejse gennem hele Vest-
europa, men er nu paa Tilbagetouren til Spezzia, hvor
han hører hjemme. — — —

Din trofaste Christian.«

»Hotel Victoria. Favoritenstrasse Nr. 11. IV Bezirk.
Wien ¹⁷/₁₀ 84.

Kjæreste Emma.

Ankommen til Wien siger jeg først kjærligt Tak for
Dit Brev fra Lørdag; jeg modtog det paa Kruppa-Mühle
Onsdag Morgen, som jeg rejste om Eftermiddagen.

Paa det rare Kruppa-Mühle tog man en overordentlig
venlig Afsked med mig. I Champagne blev Din og Bør-
nenes Skaal drukket med kjønne Ord af den gamle Ba-
ron, og jeg tolkede da ogsaa, saa godt jeg kunde, min
virkelig varmtføjte Taknemmelighed.

Saa drog jeg med Toget til den lille By Oppeln og
igaar Morges Kl. 8 afsted med Kourértoget her til Wien.
Ved Oderberg revideredes vort Tøj og saa gik det ind i
Østerrig 3: Mähren, et smukt, tilsyneladende frugtbart
Land.

Det varede ikke længe, saa dukkede tilvenstre for os

de mægtige, høje, blaa, skovbevoxede Karpather frem og kort derefter tilhøjre de mähriske Bjerge. Karpatherne blev saaledes de første Bjerge, jeg fik at se, om end paa Afstand.

De schlesiske Fyrre- og Granskove blev færre og færre, og istedetfor fo'r vi forbi Ege, Ahorn, Bøg, ogsaa Birk samt Pile.

Man sporede, at det gik mod Syden, thi overalt paa Stationerne bugnede det stadigt mer og mer med de herligste blaa og gule Druer til billig Pris.

Var Du pludseligt bleven hensat til det sidste Stykke af Vejen, inden Wien naaes, vilde Du have troet, at Du kjørte paa vor Bane i Nærheden af Hedehusene og Roskilde; saaledes kan jeg kort karakterisere Egnen.

Saa paa en Gang dukkede Wien frem mellem herlige høje Bjerge, paa hvilke hist og her skinnede Slotte og Bygninger i Aftensolen, et herligt Syn, og snart rullede vi paa en mægtig Bro over »der schönen blauen Donau«, en imponerende Flod, der igaar var — til Afvexling — ganske grøn.

Saa afsted pr. Drosche til »die drei goldenen Kronen«, som jeg dog snart kunde se, var saaledes, at jeg ikke godt kunde bo dér, naar jeg skulde bo officielt.

Jeg spurgte saa B.'s¹⁾, der bor tæt ved Siden af, og blev meget venligt inviteret indenfor af hans Frue, der er dansk. Med hende og Søsteren fik jeg mig en rar, dansk Conversation om alt muligt fra Danmark, til B. kom hjem Kl. 8. Han havde jo ikke vidst, at jeg skulde være her officielt, og vi blev da enige om, at jeg boede bedre men naturligvis ogsaa noget dyrere her paa Hotel

¹⁾ en dansk i Wien bosiddende Familie, der var bleven anbefalet mig varmt i Kjøbenhavn.

Victoria, hvorhen jeg saa drog nu i dette Øjeblik Kl. 2 Eftermiddag.

— — — Fra Kl. 10 til nu har jeg pidsket om for at træffe vor Gesandt, Grev Knuth, der selv for ganske nylig er kommen hertil. — — —

Paa Frugttorvet her ved Siden af bugner Bordene med de herligste Frugter (f. Ex. store, blaa Druer: 12 Øre pr. Pd.), som jeg i Eftermiddag skal prøve. — — —

Saa til Slut en rigtig kjærlig Hilsen til Dig og alle de fire søde Børn.

Din trofaste Christian.«

Hotel Victoria. Lørdag 18. Oktober 84.
Favoritenstrasse Nr. 11. Wien.

Kjæreste Emma.

— — — Igaar Eftermiddag tilbragte jeg et Par Timer med at se alle Wiens Boutiksherligheder; de er storartede; hvert Øjeblik griber man til Pungen; ja, kunde man blot købe, som man har Lyst. Her er de skønneste Ting, Smykker o. s. v., Peltsvarer, Galanterisager, Legetøj. Det er til at blive helt tummelumsk over, navnlig fordi Prisen baade synes og ogsaa er saa billig.

— — — Wien i Aftenbelysning er storartet; Boutikker og Gasblus samt elektrisk Belysning straalere overalt. Til 10 Aften vrimler Gaderne af tætte Skarer glade og forekommende Wienerere. Sporvogne kommer i hele Tog, Droscherne myldrer tæt, Kudskene knalder og raaber i et Væk deres uforstaaelige Varsko. Overalt paa Hjørnerne raaber Sælgere med ristede Kastanier (stegt paa Stedet over et stort Kulbækken), og Vindrue, af hvilke sidste jeg i dette Øjeblik har liggende foran mig en hel Stabel store og blaa, herlige, søde for 25 Øre.

Jeg siger: »til Kl. 10,« thi efter den Tid maa der

overalt i Husene betales 10 Kreuzer til Portneren, hvoraf der i hvert Hus findes een. Beboerne har selv ingen Portnøgle. Jeg har min Visdom fra B.

— — — Temmelig tørskoet naaede jeg da til Grev Knuth, der var Forekommenheden selv og bor som en Prinds, det vil sige som en østerlandsk Prinds. — — —

Vinen her er jo utrolig billig: for 30 Øre en herlig Flaske hvid eller rød Vin; alle strutter ogsaa af Sundhed.

— — — Kjærlig Hilsen og Kys til Dig, min egen Emma og Børnene fra Din trofaste

Christian.«

»Wien. Hotel Victoria. Mandag 20. Oktober 1884.

Kjæreste Emma!

— — — Saa sender jeg da en inderlig kjærlig Hilsen i Anledning af vor Bryllupsdag. Vorherre give, at vi sammen med vore søde Børn engang¹⁾ maatte kunne fejre Sølvbryllupsdagen. Det har været en Festdag for mig i Dag, da jeg næsten samtidig har faaet begge Dine Breve. — — —

Igaar skulde jeg være hos Zubowits Kl. 10 Formiddag. Med ham talte jeg saa en Del, hvorpaa han tilbød at vise mig de kejserslige Stalde m. v. paa Slottet »die Burg«, hvortil man ellers ikke kan faa Adgang.

Han tog en flot aaben Tospænder, var i sin nye Ritmester-Uniform (avanceret i disse Dage), tog sig brillant ud med Guldkorset for Tapperhed ved Königgrätz²⁾, fortalte Kudsken, at den Herre dér (mig) var vant til at kjøre med Fire, og saa bogstavelig fløj vi gennem Wiens

¹⁾ Det gik Gudskelov i Opfyldelse den 24. Oktober 1899.

C. H. R.

²⁾ Slaget i østerigsk-preussiske Krig 1866.

Gader, han hilsende til Højre og Venstre. Thi hele Wien kjender ham; han har et stolt Navn hernede, kan man mærke, dels paa Grund af Tapperhed i de forskjellige Krige, dels paa Grund af udvist Dødsforagt ved Donauens Oversvømmelse for nogle Aar siden, ved hvilken Lejlighed han personlig i en Baad reddede ikke faa Menneskeliv; og saa er der jo hans bekjendte Ridt Wien—Paris.

Staldene, ja, de vare unægtelig pragtfulde; 160 Rideheste og over 400 Kjøreheste af de ædleste, skønneste og mest forskjellige Racer, lige fra nogle grumsede »Skottere« — bogstavelig ikke større end en stor, dansk Hund — til de herlige, ægte, hvide Araberhingste, forærede Kejseren af den og den Magnat. Og saa alle de kongelige Kjøretøjer, ligefra Maria Theresias Kroningsvogn og Kejser Napoleon I^{stes} Formælingsvogn (holdt jo Bryllup med en østerigsk Prindsesse) til den ulykkelige Kejser Maximilians (Mexiko) Ligvogn og den sidste Kroningsvogn, forgyldt fra Top til Taa. Mesterværker, hvoraf nogle havde kostet 60,000 Kroner Stykket. Ja, næsten væmmeligt, men interessant at se.

Saa havde han (Zubowitz) Tjeneste, hvorpaa jeg spiste til Middag og derefter, træt som jeg var, vilde tage mig en »Skraber« paa Chaiselongueen. — Jeg var i Drømmenes Verden, langt borte fra Wien, vistnok hjemme (hos dig og mine Smaa). I Drømme hørte jeg længe En banke paa Døren, før jeg blev vaagen; saa traadte Gesandten, Grev Knuth, ind for at gjøre mig en Visit, hvad der jo var grumme pænt, og vi fik os saa en lang Passiar om Forholdene hjemme, navnlig de politiske, og han lovede samme Aften at sende mig »Berlingeren«, hvad han da ogsaa gjorde, og som jeg er overordentlig

glad for. Det er, ligesom man saa kommer nærmere ad Hjemmet til. — — —

Saa Kl. 10 i Formiddag vandrede jeg ind for at se den berømte St. Stefanskirke. — — Da jeg kommer lidt ned ad Gaden, møder jeg Fru B., der skulde paa Torvet at købe ind, gik saa med hende og købte Oxekjød, Hvidkaalshoveder m. m., og vandrede saa ind til Kirken, hvor Katholikkerne laa tæt foran de mange Madonnabilleder og Helgenbilleder, medens Præsten læste Messen foran Alteret, og Lysene var tændte overalt.

Det er en skjøn, gammel Kirke fra Wiens ældste Tid, og Livet i en saadan, selv paa en Hverdag, er jo grumme ejendommeligt. Jeg havde Øjnene med mig, saa godt jeg kunde.

Saa paa Vejen hjem gennem Hovedstrøget, de to Gader: »Graben« og »Kärthnerstrasse«, gjorde jeg forskellige Indkjøb (som lovet), spiste derpaa til Middag, hvilte lidt og var saa hos Zubowitz Kl. 4.

Han skulde bl. a. i Dag vise mig den Svømmesadel for Heste, som han har konstrueret og bl. a. foræret vor Kronprinds. Jeg skal have den med hjem og vise Kronprindsen, hvorledes den praktisk benyttes.

Saa var vi i »Prateren«, det store Parkanlæg, sammen, spadserede derpaa rundt i Gaderne, og Kl. 7 skulde jeg møde, sagde han, i »Carltheatret«, hvortil han forud havde taget Billet til mig, flot Parketbillet til 5 Gulden ($7\frac{1}{2}$ Kroner). Selv kunde han ikke være med. Der skiltes vi saa, og jeg morede mig da fortrinligt over et komisk Stykke, »Der Raub der Sabinerinnen«, og lo af en Komiker, Hr. Schweighofer, saa Taarerne trillede mig ned ad Kinderne, en udmærket Komiker à la Neumann men finere i Kunst. — — —

Imorgen Kl. 10 $\frac{1}{2}$ henter Z. mig i Vogn; han vil da

præsentere mig for en østerrigsk Excellence og skaffe mig Adgang til forskjellige Seværdigheder. — — Saa Godnat, kjæreste Emma.

Din trofaste
Christian. ◀

Wien, Onsdag 22. Oktober 1884.

Kjæreste Emma.

— — — Igaar Kl. 10 hentede Zubowitz mig i sin egen, flotte Wienvogn med 2 Heste og flot Kudsk (han holder fem Heste her i Wien), og begge i Gala kjørte vi saa til Arsenalet, hvor jeg sammen med ham og en østerrigsk Artillericapitain i adskillige Timer saa forskjellige for mig interessante Ting.

Excellencen, jeg skulde have haft Audiens hos, Feltmarschal-Lieutenant v. Schwarza, var desværre ikke hjemme. Jeg siger »desværre«; thi han er en af Østerigs bekendteste Krigere, der med Bravour har deltaget i de sidste Felttog, og det vilde altsaa have interesseret mig at tale med ham. Naa, vi kunde ogsaa hjælpe os ham foruden, men det er dog altid fornøjeligt at se og tale med saadanne Mænd.

Jeg havde lovet B. engang, naar jeg kom i Gala, at vise mig for dem, og Zubowitz kjørte mig saa lige til deres Dør. Det var virkelig rørende at se deres Glæde over en Gang igjen efter 7 Aars Forløb at se en dansk Uniform; de fandt den overordentlig nobel med det brede Guldbandoler og paastod, at Østerigerne ikke havde Mage til den. Jeg maatte love en Dag sammen med dem og i Gala at spasere op ad Hovedstrøget; »det vilde være saa fornøjeligt for dem,« sagde de, og den Glæde kan jeg jo gjerne gjøre dem. — — —

Derpaa gjorde jeg Visit hos Italieneren, der boer i

»3 goldene Kronen«, og vi to tilbragte saa Aftenen sammen i »Dauzers Orpheum«, et stort Forlystelseslokale som »National« hjemme, hvor man kan spise sin Aftensmad m. v. og samtidig have de utallige Forestillinger paa Theatret for Øje.

Vi morede os virkelig godt — et udmærket Orkester, og Forestilling Slag i Slag. Vi saa en Pantomime à la den (Triers) paa Tivoli men langt morsommere, hvor de Spillende sprang gennem et opretstaaende Fortepiano, gennem Skabe og Vinduer, faldt ned ad en vældig høj Hustrappe og slog — ja, jeg ved ikke — hvor mange Kulbøtter over og imellem hinanden, Herrer og Damer. Paa Maven, Brystet og alle Vegne havde de under Klæderne Skrigeindretninger (som Skrigedukker), og disse Apparater blev benyttede paa den mest pudserlige Maade under Pantomimen, naar f. Ex. en Don Juan kom en Jomfru for nær eller gav en gammel Fyr et Slag paa hans Mave.

Vi lo af fuld Hals derover ligesom over en virkelig god Komiker, der foredrog sine Sange og Numre paa Fransk, hvad Italieneren var henrykt over. — — —

Jeg har været i Augustinerkirken, fik, skjøndt den ellers var lukket, — paa Grund af at jeg var fremmed — Lov til at se den og fortabte mig navnlig i Beskuelser af »Wiens skjønneste Skulpturarbejde« (saaledes siger Rejse-Haandbogen), »das Christinen-Denkmal« af den berømte Italiener Canova. Figurerne er jo af det kolde og haarde Marmor men saa levende og skønne, at man maa undre sig over den Haand, der har mejslet dem. Navnlig en gammel, blind Mand, der ledes frem, var over al Beskrivelse. — — — Iaften skal jeg i Operaen med B. — — — Jeg ved ikke, hvad vi skal høre, men en af Wiener-Primadonna'erne, optræder; det kan jo blive

fornøjeligt. Aa ja; gid jeg havde Dig, elskede Emma, og de søde Smaa her i Wien! Hvor vi dog kunde fornøje os sammen, blot ved at vandre om og se paa alle de Herligheder, der findes her af alle Slags. Og saa ser, som sagt, alle Mennesker, Herrer og Damer, saare forekommende ud, altid glade og fornøjede, nikker til Højre og Venstre. Det er en forunderlig »glad« By, som den jo ogsaa har Ord for.

Italieneren, der godt kjender Paris, siger, at han langt foretrækker Wien.

Din trofaste

Christian «

Wien, Lørdag Aften ^{25/10} 1884.

— — — — Idag var jeg da til Frokost hos Gesandten; det var unægtelig en flot Dejeuner med 5 Retter Mad og adskillige Vine; jeg vilde hellere kalde den »en bedre Middag«. Foruden mig var der en dansk Familie (Mand, Kone og Adoptivdatter), der bor i Paris, og i hvis Hus Greven er kommet, da han var Legationssekretair dér. Det var rare Mennesker, og vi tilbragte nogle behagelige Timer Kl. 12—4.

Hans Lejlighed er fyrsteligt monteret; et Værelse med carmoisinrødt. Silkebrokade, et andet med grønt do.; kostbare Divaner og Møbler, Tigerskind o. s. v. paa Gulvene; et Pragtexemplar af en Spisestue, hvis Vægge er dekorerede med Sevres Porcelain. Jeg tænkte ved mig selv, at noget mindre kunde gjøre det. Gudskelov, at Lykken og Glæden ikke afhænger deraf. Men iøvrigt maa man jo sige, at han gjør Danmark Ære. Han har vist Penge, som vi andre har Gryn.

Saa var jeg oppe at se Kirken »St. Peter«, ogsaa en dejlig Kuppelkirke som den omtalte Karlskirke her i IV

Bezirk. Der var Bryllup, saa jeg fik da ogsaa et ka-
tholsk Bryllup at se. Desværre stod Mængden, lige
kommen fra Gaden ligesom i Kjøbenhavn, oppe i Koret
lige omkring Brudeparret og Følget saa tæt, at jeg,
skjøndt jeg som de andre kravlede op paa en Bænk,
ikke rigtig kunde se, hos os holdes dog Publikum borte
fra Koret; men her var de lige ved at rive Brude-
parret om.

Der blev spillet smukt paa Orgelet før og efter den
lange Oplæsning af Vielsesritualet; derimod holdtes ingen
særlig Brudetale. To Præster stod foran Alteret; en
Masse høje og tynde Lys var tændte, saa det var ret
festligt, naar, som sagt Publikum undtages; dog hørte
man ingen højrøstet Tale. Han var en kjøn, ung Mand
paa ca. 30 i »Spids«; hun saa trods det hvide Brude-
slør, der næsten helt tildækkede Ansigtet, bra gammel
ud, henved de 50. I Tankerne lavede jeg naturligvis
strax et Penge-Inclinationsparti.

Din trofaste
Christian.«

»Prag. Hotel Bahnhof. 30. Oktober 1884.

Kjæreste Emma.

Jeg begynder dette Brev i Prag for forhaabentligt at
slutte i Dresden eller rettere for at lægge det i Post-
kassen i Dresden, at Du kan se, jeg er naaet saa vidt.
— — — I Formiddags tog jeg saa ud til den omtalte
Direktør (for en Knaldsølvfabrik), hvem jeg traf igaar
Aftes paa en Kafé og fik den første foreløbige Samtale
med.

Fabriken ligger ca. $\frac{1}{2}$ Mil her fra Byen oppe paa
Skraaningen af »Ziska Berg«. Det første Stykke gik pr.
Sporvogn, og da Vejen blev altfor trang for de 2 Heste,

fik vi en tredje for, og saa asede de os op. Det sidste Stykke maatte jeg spadsere, men havde fra min Vandring den dejligste Udsigt over Prag og Moldafluoden med sine mange — 7 troer jeg — Broer. Det var et skjønt Syn og Vejret saa nogenlunde. Endelig naaede jeg da Maalet og havde saa en langbenet Samtale med Direktøren og Fabrikkens Ingeniør.

Først henad Kl. 2 kom jeg tilbage uden at have faaet vaadt eller tørt; nød da med Velbehag en Portion Gaasesteg med et Bæger Vin til (her er Vinen meget dyrere end i Wien) og har saa vandret om at bese Bygningen, navnlig Raadhuset, Byens mange Statuer, navnlig »Pestsøjlen«, flere af de mægtige Broer, navnlig »Karlsbroen«, der forbinder det egentlig gamle Prag med Forstæderne hinsides Moldauen, og gjort Indkjøb i flere Boutikker og promeneret paa Hovedstrøget, der i Eftermiddag, da Vejret er mildt og stille, vrimlede af Mennesker.

Dog, at være kommen til Prag fra Wien er som til Aarhus fra Kjøbenhavn. — — Hvis Lysten er der, gaaer jeg efter at have drukket The hen i »Hotel le Grand«, hvor et østerrigsk Militærorkester musicerer fra 8¹/₂.

Imorgen skal jeg jo passere et Stykke af Sachsisk Schweiz, hvortil jeg glæder mig, men mest af alt glæder jeg mig dog til at komme hjem til Eder allesammen. Vorherre lade os mødes glade og raske efter den lange, lange Adskillelse — — —

Jeg tænker mig næsten, at Moder endnu er i Kjøbenhavn, naar jeg kommer; det vilde være fornøjeligt. Rart var det, at hun kom den lille Tour, stakkels Moder. Ja, jeg kan tænke mig, at hendes Savn efter Fader ofte maa være stort. Det er ikke let at miste den, der har baaret En paa saa kjærlige Hænder som Fader.

— — — Over Pigerne klages der allevegne; i Wien

hylede Fru B. forfærdeligt, og de havde det nu saaledes, at der daglig kom en Kone, og saa for Resten udrettede hendes Søster det meste. Men det er jo kun et saare lille Hus, og efter hvad jeg kunde mærke, spiser de ofte paa en mindre Restauration.

Ja, saa slutter jeg for denne Gang.

Din trofaste

Christian.«

»Dresden, den 1° November 4^{1/2} Efterm. 1884.
Hotel Bucher.

Kjæreste Emma!

— — — Hvor gjør det godt paa fremmed Sted at faa Hilsen fra sine Hjærtenskjære; jeg har ogsaa stedse med Bevægelse foldet mine Hænder og takket Vorherre derfor, for Eder, for mit Hjem, for vort skønne lille Land, der dog funkler som en lille Brillant mellem de mange andre Ædelstene, der end kan findes. — — —

Touren igaar gennem sachsisk Schweiz var henrivende; ja, det nytter ikke at ville forsøge at sætte det paa Papiret; jeg maa hellere mundtlig fortælle derom, og saa kan jeg illustrere min Fortælling med nogle Fotografier. Kl. 2 naaede jeg saa Dresden og tog ind paa Hoteller her: »Bucher«, nyt, propert og pynteligt. Jeg sidder her i en hyggelig Læse- og Skrivestue for Gjæsterne, comfortabelt indrettet med Tæppe paa Gulvet o. s. v. og dog nogenlunde rimelige Priser, i hvert Fald sammenlignet med Wien og Prag.

Saavidt Dagslyset strakte til igaar, saa jeg mig om i den renlige og zirlige By med sine brede Gader, smukke Bygninger og glimrende Boutikker, der langt overstraalede Prag, jeg siger ikke: Wien.

Jeg var oppe paa den kæmpemæssige Bro over Elben, saa Theatret, Slottet, var inde i Byens eneste katholske Kirke, hvor der netop var Eftermiddagsmesse. Der blev spillet og sunget vidunderligt dejligt af et Orchester og Chor, der i Tonevælde vel kunde sættes ved Siden af vort kongelige Theaters Kapel og Choret i en af vore største Operaer. Alt imens messede Præsten i sin guldbroderede Kjortel foran Højalteret, eller Orgelet spillede blidt og dæmpet. Det var kjønt og gribende og stemmede ret Sindet til Tak mod Ham, der holder vort Liv i sin mægtige Haand. — — — Kl. 9¹/₂ laa jeg allerede i min Seng og sov herligt efter den sidste Nat i Prag, hvor atter et Regiment af »de sorte Husarer« havde valgt mig til Øvelsesterrain; det var vist et Grisehul i Prag; her er alt som blæst.

Idag har jeg beset andre Bygninger, gjort Runder om i Gallerierne, været flere Timer i Billedgalleriet samt i et Kunstmusæum (Kunstgewerbemuseum) og nu faaet mig et Maaltid Middagsmad.

Det gaar med mange af Billederne i Galleriet som med Udsigterne paa Touren hertil igaar. Det maa hellere fortælles end beskrives med Blæk. En rigtig Kunstens Hal, hvor Naturens som Menneskets saavel skjønne som slette Sider med tro Sandhed er fængslede til Lærredet. — —

Din trofaste

Christian. «

I Efteraaret 1885 anmodede en Bekjendt mig om at gaa til London og søge at sætte ham i Forbindelse med en af de derværende, mest bekjendte Cementfabrikker der, gennem hvilken han da ønskede at levere Cement paa det danske Marked.

Jeg forestillede ham, at Opgaven, henset til Vanskeligheden ved at knytte Handelsforbindelse med de i høj Grad forsigtige og retiré Englændere, næppe vilde blive let at løse; men han blev ved med sit: »det kan Du sagtens« o. s. v., og saa tog jeg da afsted.

Den 6te Oktober naaede jeg London og tog ifølge Indbydelse Logis hos en derværende dansk Familie, B., hvis Medlemmer jeg tidligere havde truffet her i Danmark: Manden dansk, Hustruen Englænderinde. De boede i en Villa i en af Millionbyens Yderkanter.

London, 7/10 85.

Kjæreste Emma!

— — — — — Jeg har tilligemed B. været paa Cement-Expedition lige fra imorges, og da vi tillige skulde se lidt af Byens Mærkværdigheder, har vi, for ikke at spilde Tid med at tage hjem, spist til Middag herinde, og jeg skriver nu disse Linier i Røgeværelset her paa en Restauration. — — — — — Begge Sõtourene gik, som sagt, godt, skjøndt Vejret var meget uroligt. Damperen fra Vliessingen til Queensborough var en mægtig Hollænder, der trods den høje Sø laa stødt i Vandet, og træt af de forudgaaende 24 Timers Rejse faldt jeg i Slummer og sov til Kl. 5 (Morgen), 1 Time før vi gik i Land.

Landtouren til Vliessingen var lang og ensformig, skjøndt det jo altid har Interesse at drage gennem fremmed Land, selv om det er pandekage-agtigt.

Elskværdigt Rejseselskab havde jeg i en Svensker, en Tydsker, en Englænder fra Havanna og en Dr. Lange fra Kjøbenhavn (han stod dog allerede af i Brehmen) samt en Verdensomsejler, en midaldrende Amerikaner. Konversationen gik paa forskjellige Tungemaal.

Kl. 8¹/₂ naaede jeg London pr. Bane. Vejen dertil er meget smuk, stærkt bølgeformet Terrain med Skove, Byer og overalt Themsen tittende frem. Kreaturerne (Heste, Køer og Faar) er endnu paa Markerne.

Saa begyndte vi at bruse gjennem Forstæder: en Labyrinth af Gader med 2 Etages Huse i Lighed med Arbejderboligerne hos os, men fikserne. Langt kunde man ikke se over Byen; de mange Fabriksskorstene og utallige andre Skorstene indhyllede hele Kvarteret i Taage. Dog stod St. Paulskirken og Krystalpaladset som to mægtige Kolosser i Taagen.

Saa traf jeg B. paa Ludgate Hill, og nu gik det med en anden Bane hjem til ham! — De har en nydelig Lejlighed og har indrettet et saare hyggeligt Værelse for mig. De lever fuldstændig paa Engelsk. — — —

B. og jeg var herinde (i London) igaar Aftes og saa Akvariet, Livet paa Gaderne og ved Flodbredderne langs Themsen med deres, man kunde næsten sige, Millioner af Gasblus, et imponerende Skue.

Din trofaste Christian «

»London, 9/10 1885.

Kjæreste Emma!

— — — Jeg er staaet tidligt op — Kl. 7 — da vi skal paa »Opfindelsesudstillingen«; ja først skal vi da ud at virke for Cementen. Det er slet ikke saa let en Sag at faa saadan en Historie i Gang med de stive, kølige Englændere; men jeg haaber dog, at det skal gaa. — — Vi har set Banken, Børsen, har passeret den enorme London-Bridge, sejlet opad Themsen, været i Alhambra o. s. v., o. s. v.

Igaar var vi i Krystalpaladset. Det vilde være for-

gjæves paa saadant et Stykke Papir at forsøge at male det Liv, der er her i London, overalt; det er den uhyre Verdensstad, hvor man kjører 4 danske Mil gennem lutter Gader og en aldrig hvilende Vrimmel af Mennesker.

Ganske overordentlig interesserer det mig at se alt det; men jeg maa vente med at fortælle noget rigtigt derom, til jeg kommer hjem; mit Brev vilde kun blive en stadig Gjentakelse af »uhyre«, »forbausende« o. s. v.

Med en saa vel lokaliseret Mand som B. ved Haanden kommer man umaadelig let og bekvemt, hvor man vil; thi overalt er Jærnbaner, Sporvogne, Omnibusser og Droscher; overalt Liv og Færdsel og alt indrettet saa praktisk som muligt, uden Vrøvl eller Forsinkelse af nogensomhelst Art.

Vejret herovre er saa som saa; Regn og Sol mellem hinanden; dog maa jeg ikke klage. Paa Grund af Regn igaar sagdes Krystalpaladset at være daarlig besøgt; men der var dog 50,000 Mennesker samlede dels i selve Bygningen, dels paa den mægtige Platform foran, da Fyrværkeriet Kl. 8 begyndte at knalde af under 3 store Orkestres brusende Musik, et Fyrværkeri, mod hvilket Tivolis bedste er som een lille Raket mod et uhyre Raketbundt. Blandt andet leveredes et Søslag; over 20 store Pantser-skibe (Fyrværkeri altsammen) kjæmpede mod hinanden; fra Kanonportene dundrede voldsomme Kanonader; Torpedobaade brusede frem mod Modstanderen, kort og godt, et Fe-Fyrværkeri, hvis Mage jeg ikke engang har tænkt mig.

Og i selve Paladset en Vrimmel af Boutikker med Sager fra Klodens forskjelligste og fjerneste Egne; Orkestre, Théâtre, pragtfulde Vinterhaver, flere Udstillinger, Akvarier, Circus for forskjellig Sport, Restaurationer og mellem alt det tætte, levende Skarer fra Nord og Syd, Øst og Vest,

alle Tungemaal. Hvor var de Børn, jeg saa der, henrykte. — — —

Igaar havde vi en lang Debat om Søndagens Helligholdelse. De Englændere er jo grumme strenge i deres Synspunkter. — — —

Din trofaste Christian.«

»London, ¹⁰/₁₀ 1885.

Kjæreste Emma — — —

Naar jeg kan for Cementhistorien, er B. og jeg ude at se os om; vi var Fredag paa en stor Udstilling for allehaande Opfindelser; det var saare interessant. —

— — — Vi har færdedes i Londons flotteste Gader med glimrende Boutikker og en Sværm af Spadserende og Kjørende, der overgaar, hvad jeg hidtil har set. Vi har været i Hyde-Park, hvor Londons Noblesse tumler sig i Ride- og Kjøre-Alléerne; smaa Piger som Kirsten, med langt flagrende Haar ned ad Nakken, i Galop paa en vælig Ganger og med en flot Tjener efter sig o. s. v. Kort sagt, man ser, at særlig i Hyde-Park færdes de »med Millionerne«.

Rigdom og Fattigdom ses vel næppe mange Steder i den grelle Modsætning som her. Men forøvrigt er London jo en godgjørende By som faa. Overalt Anstalter til de Fattiges Bispising o. s. v.; de, der færdes derude i de flotte Ekvipager, glemmer da ikke de smaa, blege, forslutne Ansigter over Guldets, som de er fødte med.

— — — Jeg tænker at tage hjem over Dover—Calais; saa slipper jeg med 2 Timers Sejlads; »ofre til Havet« holder jeg ikke meget af. — — —

De gode Englændere kan saa at sige ikke tale andre

Sprog end Engelsk. Kun een Fabrikherre har jeg truffet, der kunde et Gran Tysk. — — —

Din trofaste Christian.«

»London, 12. Oktober 1885.

Kjæreste Emma! — — —

Imorgen tidlig drager jeg, om alt gaar vel, til Calais, hverhen B. følger mig ifølge min Invitation. — I Calais er store interessante Havnearbejder at se. — — Onsdag Morgen tager jeg til Antwerpen. — — Vorherre give, at I alle maa have det godt. — — —

Idag har B. og jeg været en lang Tour langs Themsen ude paa Landet for at se en Cementfabrik arbejde m. v. — — Igaar var vi bl. a. inde i St. Paulskirken og i en anden af Londons utallige Kirker, hvor der var Høstfest. St. Paulskirken er den største, jeg endnu har set, et uhyre Rum, men uden al den Pragt, man finder i de katholske Kirker, altsaa nærmest som Kirkerne hjemme.

Om Eftermiddagen overværede vi en Gudstjeneste hos den berømte Prædikant Spurgeon i hans Kirke »Tabernaklet«. 10,000 Mennesker sang uden Orgel som med een Røst; det var baade imponerende og højtidsfuldt. Forinden hvert Vers fremsagde han det, hvorpaa hele Menigheden istemmede det; Masser af Tilhørerne havde ikke Salmebog, derfor denne Oplæsning.

Iøvrigt kan Du ikke tænke Dig, hvor forunderligt det var at se den uhyre By, der Dagen før — om Lørdagen — var et Menneskehav paa Gader og Stræder, pludselig — om Søndagen — staa som en uddød Stad; kun hist og her paa de brede Gader sneg sig en enkelt Fodgænger afsted. Alle holder sig hjemme, selv de Fattige. Udad

Aftenen kom der dog fler og fler paa Gaderne; men alle Boutikker holdes lukkede med Undtagelse af Brødudsalgsstederne, Apotheker og enkelte andre.

Vi sejlede ogsaa en Tour opad Themsens; der var god Plads overalt undtagen i Kirkerne.

Lørdag Aften var vi i Madam Toussauds Panoptikon; det var storartet; alle europæiske Berømtheder findes dér i Vox. Prindsessen af Wales staar tilvenstre for Dronning Viktoria og straalers som en Stjerne. Blandt andre Seværdigheder er — en af den gamle Napoleons Tænder, en respektable Kindtand. Der musiceredes af et stort Orkester og var stoppende fuldt.

— — — Din trofaste Christian«.

Et Besøg, jeg sammen med den fortræffelige B. aflagde i det berygtede Forbryderkvarter »Seven-dices« har jeg ikke omtalt i mine Breve til Hjemmet for ikke at vække Ængstelse for mig. Det var iøvrigt ret interessant.

»Det skal ses ved Nat«, sagde B. »Om Dagen sover man i Seven-dice«. Navnet stammer fra det lille Torv, hvorfra 7 smalle Gader og Stræder udgaar.

En halv Time efter Midnat stillede vi paa »Seven-dices«, henvendte os til en af de dér stationerede Politibetjente og fortalte ham, at vi var Danske, der gjerne vilde gjøre en lille Runde gjennem Forbryderkvarteret.

»Det kan De virkelig ikke gjøre alene uden at være ledsaget af Politi«, svarede han. »De slipper ikke hel-skindet igjennem. Men vent lidt«. Han gik hen til en Kollega, der stod ved et af de andre Gadehjørner og kom snart efter tilbage.

»Nu skal jeg følge med de Herrer«. Det var en fix, ung Fyr. »Jeg har gjort Tjeneste som Dragon i Sudan«

fortalte han. Vi bød ham en Cigar, og dampende hver paa sin »Havaneser« slentrede vi tre saa afsted.

Hele Kvarterets Befolkning var »paa Benene«, som man siger. Hist og her i Husene saas Lys gjennem Vinduerne. Ude paa Husenes Stentrapper sad passierende Mænd og Koner, medens Masser af Børn tumlede sig legende paa Gaden. Ansigterne saavel som Klæderne røbede Fattigdom og Nød.

Om Fysionomierne røbede en Forbryderbefolkning?

Det vil jeg ikke paastaa. Mest karakteristisk var de hadefulde og stikkende Øjekast, som stadig fulgte vor fixe, lille Politimand.

Har Du set den sorte Panters Øje?

Saadan omtrent.

Ved et Gadehjørne stod 3 unge Fyre paa en Snes Aar. »Læg Mærke til de 3«, hviskede Politibetjenten.

De saa ud som tre »Bøller«.

Da vi var komne dem lidt forbi, sagde han: »Hver Nat paa denne Tid staar de tre unge Knægte her og holder Krigsraad om, til hvilket Sted i London de i denne Nat skal forlægge deres Virksomhed. Om et Kvarterstid er de væk og vende først tilbage noget før Daggrø. Stjæle gjør de i hvert Fald«.

»Myrde vel ogsaa?« spørger B.

»Rimeligt nok, hvis de ikke kan klare sig paa anden Maade«, svarer the policeman. »Det er ikke saa længe siden de begyndte at operere; men endnu har vi ikke kunnet følge dem og gribe dem paa fersk Gerning. Men det kommer vel«.

Vi gaar videre.

»Her paa dette Rendestensbrædt fandt jeg og en anden Betjent, da vi forleden Nat patruillerede, en af vore Kol-

legaer liggende blødende med to dybe Knivstik i Nakken. Han var stendød. Sligt hænder ikke saa sjældent.«

»Tjenesten ovre i Sudan var vel næsten behageligere end denne«, bemærkede jeg.

»Det var den, Sir. Men dette her er jo noget man kan leve af hele Livet. Havde jeg ikke gjort min Pligt derovre og faaet Anbefaling fra mine Foresatte, var jeg aldrig sluppet ind i Politiets Tjeneste. Og — saa maa man jo tage, hvad der følger med.«

Vi stod ved Indgangen til et meget snævert Stræde, af Bredde som den i sin Tid berygtede »Peter Madsens Gang« her i Kjøbenhavn. Fra den ene Husrække til den anden var næppe mer end circa 4 à 5 Alen.

»Her maa D'Herrer have Øjnene godt med Dem«, hvisker den lille Dragon. »De to Herrer gaar foran, tæt op til hinanden. Jeg følger lige efter Dem.«

Vi fulgte Ordren.

Der hændte intet nævneværdigt. Naturligvis gloede man paa os.

»Hvem mon de nu antager os to for at være?« spurgte jeg ham.

»Civilklædte Politimænd« svarede han.

I et noget bredere Stræde, hvor de voxne Beboere ogsaa sad ude paa Trappestenene, løb en halv Snes legende Børn. Da vi kom ind mellem dem, gav de os ligesom efter et forud aftalt Signal et hvinende »Pift«, ledsaget af Hyl og Vræl. Som et Lyn uddelte den lille Dragon nogle varme Lussinger tilhøjre og venstre. Det hjalp; men det Panterblik, som Fædre og Mødre laante Uddeleren, glemmer jeg ikke.

»Var det ikke voveligt gjort?« spurgte B, da vi var drejede om i en anden Gade.

»Nej«, svarede vor Cicerone. »Sker der noget, maa

man strax træde energisk op. »Hvis den Slags Folk tror, at man er bange for dem, faar man dem alle paa Halsen«.

Saa stod vi atter paa det lille »Seven-dice« Torv. Idet vi sagde vor brave policeman Farvel og takkede ham for den interessante Ronde, bemærkede han: »D'Herrer skulde komme herved en Lørdag Eftermiddag; saa sælges her paa Torvet allehaande Sager; Parapluier, Theaterkikkerter, Stokke, kort sagt, alt muligt, som faldbydes af Beboerne her til overordentlig billige Priser, alt sammen stjaalne Sager«.

Det fik vi desværre ikke Lejlighed til.

Klokken blev 3, inden vi laa i vore Senge i B.s hyggelige Hjem.

En anden sildig Aften-Ronde gjorde vi i det berygtede Kvarter nede ved Themsens nordlige Bred. Husrækkerne modsat Floden minder meget om de smaa, lave og teglhængte Huse i »Nyboder«. Ogsaa her røber alt, levende og dødt, at man færdes, hvor kun Fattigdom og Elendighed og disses mørke Følgesvende har til Huse. Intet bemærkelsesværdigt passerede. Hist og her findes Landgangstrapper ned til de Steder, hvor Floddamperne lægger til. »Her er farligt at gaa i Land, naar det er mørkt«, forklarede B. »Paa et Afsatshjørne, hvor Trappen drejer griber Forbryderen sit Offer bagfra, plyndrer ham og kaster ham død eller levende i Themsen, hvis stærke Strøm hurtig fører Liget langt bort fra Ugjerningsstedet. Mange, særlig Fremmede, der ikke ved Besked, forsvinder paa den Vis sporløst«.

Den 13de Oktober gik B. og jeg i Dover ombord i en pudsig Damper. For at spare Passagererne for den ret ubehagelige Søsøge har der som bekjendt været adskillige Projekter fremme, og et engelsk Selskab havde kon-

strueret et Monstrum af en Damper, bestaaende af 2 Dampskibe, der midtskibs sammenholdtes ved et mægtigt Jærndragbaand, ovenpaa hvilket Kommandobroen findes.

Det blæste stærkt den Dag, og vi havde da ogsaa den Tilfredsstillelse ude paa den stormfulde »Kanal« at se en anden, almindelig Passager-Damper, der var paa Vej til Rotterdam, vugge som en Nøddeskal op og ned i den stærke Krapso, medens vi mærkede meget lidt til Søgangen. Nogen Bevægelse var der naturligvis, og jeg saa da ogsaa en Dame, der ofrede ud over Rælingen; men naar man som jeg har kjendt en Dame, der uvægerlig blev søsyg, hvis hun satte sig paa en Bænk nede ved Aaen i sin Have, saa ved man, hvad blot Synet af Vand kan udrette.

Ovre i Calais havde man ikke megen Tillid til denne »Padder«, som de kaldte den. Franskmændene mente, at i Tilfælde af Havari eller lignende vilde det ene af de to sammenholdte Skibe være redningsløst fortabt, hvilket ogsaa er højst sandsynligt. Efter hvad jeg senere har hørt, opgav man ogsaa temmelig hurtig Benyttelsen af denne enorme og komplicerede Kolos.

I Calais, som B. ret ofte gjæstede, tog vi ind paa et Hotel, som jeg dog snarere vil kalde en Gjæstgivergaard. Navnet erindrer jeg ikke, men grumme hyggeligt var der i den store, teglhængte Gaard med Frontespice over Hovedlængen og gamle Lindetræer paa Gaardspladsen.

Vi befandt os brillant der. Hvor kunde man andet? Værten forklarede: »Napoleon premier a très souvent demeuré ici« og viste Værelserne, han havde beboet, og fra hvis Vinduer han havde stirret over mod sine krigeriske Længsles Maal: England.

Det var noget for mig. Hvor jeg færdedes, i Værelserne, paa Gangene, nede under Lindetræerne saa jeg,

»le petit caporal« med den trekantede Hat, i sin grønne Jægeruniform med de røde Rabatter og Æreslegionens Stjerne paa Brystet. En af Verdens mærkeligste Personligheder, det ypperste Geni som Kriger og Feltherre, som Statsmand og Diplomat, som Lovgiver og Organisator, kort sagt en Nummer eet, som ingen blot tilnærmelsesvis har naaet eller maaske nogensinde vil naa. Jeg taler ikke om hans Karakter, om hans moralske Værdi. Paa den Vægtskaal vejede han formentlig ikke særlig meget. Men vi Mennesker kan jo kun dømme efter, hvad vi ser.

Efter at B. og jeg havde slentret noget om i Byen og set Mærkværdighederne, særlig det store Haveanlæg, nød vi vor »diner« i en større Restauration.

I Værelset, hvor vi spiste, stod Døren aaben ind til en større Salon, hvor en Del franske Officerer havde slaaet sig ned, alle i Uniform: den mørkeblaa Frakke og de røde Benklæder.

»Kan De se den ældre Kapitain dør med Æreslegionens Kors paa Brystet«? spurgte B.

»Javel! Ham i Sofaen«.

»I Slaget ved Sedan stod han som Underofficer ved et Zouavregiment. Det blev næsten fuldstændig oprevet. Alle hans Kompagniofficerer faldt, men ved sit Mod og Behjertethed lykkedes det ham at redde Resterne af Kompagniet ud af det frygtelige Nederlag. Han blev udnævnt til Lieutenant og fik Æreslegionen. Nu er han Kapitain. Jeg har talt et Par Gange med ham, og har De Lyst til det, kan jeg godt præsentere Dem for ham. Jeg kjender ogsaa flere af de andre Officerer«.

»Selvfølgelig. Det vil være mig en Ære at trykke hans Haand«.

Da vi traadte ind til dem, rejste de sig alle.

»Monsieur le Capitaine! Permettez moi de vous pré-

senter le Capitaine Rørdam de l'armée danoise, officier du génie«.

Næppe havde B. udtalt Ordet »danoise«, før de alle stimlede sammen om os.

»Ah! De l'armée danoise! Soyez le bienvenu, cher camarade«.

Vi trykkede varmt hinandens Hænder. Officerer er jo Kammerater, hvor de saa mødes paa Jordkloden; men aldrig har jeg dog mødt en Modtagelse som denne.

Snart sad vi bænkedede om en Bolle med Champagne.

Det kan nok være, at Konversationen gik. Tale afløste Tale. Timerne fløj afsted. Da Bollen var expederet, lod jeg No. 2 servere.

Det var fortrinvis Officerer af det brave 8de Linieinfanteri-Regiment, jeg havde den Glæde at gjøre Bekjendskab med. Jeg nævner nogle af Navnene: Capitain Chenoz, Capitain Belin, Lieutenant Bouvaist, Lieutenant de Beaumont, Lieutenant F. de Colligny.

Hvo ved! Maaske vil et af de Navne engang straaale paa Frankrigs Skjold, naar den Krig kommer, som jo maa komme.

Paa et af flere af Officererne underskrevet Visitkort staar skrevet: »avec le beau souvenir, qu'ils garderont du Capitaine danois de Rørdam, leur ami«.

Talen faldt blandt saa meget andet ogsaa paa den store Betydning, som det er, at man kjender sin Modstanders Sprog.

Derom var vi fuldt enige, og som Bevis paa, at man i den franske Hær lagde sig efter Tysk, rekvirerede en af Officererne Papir og Blæk og nedskrev følgende:

»Herr Hauttmann,

Die französischen Offiziers sind glücklich nun mit Ihnen ein Danois — Officier zu haben. Sie wissen dass les

Danois Freund sind. Die zwei Wölker sind Brüder. Wir haben in den Jahren 1807 – 1815 mit dem grossen Napoleon das Krieg gemacht. Und die Danois sind immer unsere Freunde gewesen. Nun Schleswig-Holstein, Alsace-Lorraine preusischen Prowinzen sind. Eins Tages werden diese unglücklichen Danois et Français frei sein.

Trincken Sie also für das glückliches Krieg.

Die französichen Officiere von Calais«.

Han overrakte mig Papiret. Skaalen blev drukket, og jeg indlod mig selvfølgelig ikke paa at kritisere Ord som »Hauthtmann«, »das Krieg« o. s. v., eller Tidsrummet 1807—1815.

Da jeg næste Dag tog til Bryssel, stillede alle mine elskværdige, franske Kammerater paa Banegaarden for at sige mig Farvel.

Med Glæde tænker jeg ofte paa det Døgn i Calais.

Hvorfor jeg vilde til Bryssel? For at benytte Lejligheden og se Verdensudstillingen i Antwerpen. Mine franske Kammerater havde sagt: »Paa Hotellerne i Antwerpen er Priserne paa Grund af Udstilling enorme, og maa-ske kan De slet ikke faa Plads. Slaa Dem ned i Bryssel og gjør derfra en Afstikker til Antwerpen; det er kun en Times Kjørsel og vil blive meget billigere«.

Raadet var godt.

Gjennem smukt, frugtbart Landskab — dels fransk dels belgisk — med mange Skove, (Eg, Birk og noget Bøg, der endnu ikke var meget brunet), mange Landsbyer med nette, pyntelige Kirker, store Bakkedrag og nu og da en Flod naaede jeg Bryssel og tog ind paa et mindre Hotel: »Hôtel du grand Moroie«.

Bryssel kaldes ogsaa: »det lille Paris«. Jeg har ikke selv været i Frankrigs Hovedstad, saa jeg kan ikke skjønne

om, hvorvidt Tilnavnet er begrundet; men det er det jo nok. I hvert Fald hørte jeg dér kun Fransk.

En smuk, lys og venlig By med stærkt pulserende Liv paa Boulevarderne, i Restaurationerne, Boutikkerne og Forlystelses-Etablissementerne. Jeg skal ikke her opremse Byens forskellige seværdige Bygninger m. v., som jeg iøvrigt paa Grund af det kortvarige Ophold kun gjorde et meget flygtigt Bekjendtskab med.

Paa Vejen fra Bryssel til Antwerpen passerer man nogle af sidstnævntes Fæstningsværker. Det interesserede mig selvfølgelig og vilde have interesseret mig endnu mer, hvis jeg havde kunnet give Togføreren Ordren: »Halv Kraft paa Maskinen!«

Selve Hovedstaden, Bryssel, er mærkeligt nok ikke befæstet. Under en fjendtlig Invasion vil den blive et fortrinligt Spisekammer. Og hvor skal Regjeringen i saa Fald ty hen? Til Antwerpen?

Udstillingen i Antwerpen var instruktiv. Men Gud bevares, hvor bliver man træt og i Længden ganske ligegyldig for Indtryk, hvis man Time efter Time vandrer rundt i alle disse Haller, hvor Øjet hvert Øjeblik møder noget nyt, og hvor man, inden man ved af det, har Favnen fuld af Reklamer, Programmer og Adresser, som stikkes En ud fra hver en Bod, man passerer forbi.

Jeg valgte derfor det Parti at gaa hurtigt gennem Størsteparten af Udstillingen og kun hellige Afdelingen for Jærindustri, hvori Belgierne jo præsterer noget ganske fortrinligt, samt den italienske Industriafdeling og Kunstafdelingen særlig Opmærksomhed, idet jeg dog tog mig et længere Frikvarter paa en Timestid inde i en flot Restauration, hvor der serveredes baade god Mad og god Musik.

Naturligvis aflagde jeg »Schelde« med dens store Bas-

siner en Visit og fik derved et tydeligt Indtryk af, hvad Antwerpen er som Handels- og Søstad, ligesom jeg bl. a. ogsaa maatte gjøre en Afstikker ind i den gamle, skønne Cathedral.

Næste Dag sagde jeg Brüssel Farvel, og saa gik Touren Gudskelov hjemad over Herbesthal, Køln, Hamborg, Kiel og Korsør. Routen Hamborg — Vliesingen havde jeg valgt paa Udrejsen.

I Køln var en halv Times Ophold, som jeg benyttede til et lille Besøg i Domkirken, der ligger umiddelbart ved Jærnbane stationen. Den bedaarede mig. Hvis jeg uden at udsætte mig for de Sagkyndiges medlidende Skuldertræk turde i al Beskedenhed gjøre en lille Bemærkning, saa er det den, at det indvendige Kirkerums Højde er ret stort i Forhold til Bredden, saaledes at det faar noget »schaktagtigt« ved sig.

Ja, »hjemad«!

Blot Tanken, Bevidstheden om, at nu gaar det mod Hjemmet, hvor er den ikke herlig! Selv Exprestoget, der farer afsted som en Pil, og kun holder ganske enkelte Steder, negligerende alle de sædvanlige Stationer, hvor synes det ikke En at »snegle« afsted. Lyset, siger man, gaar 60,000 Mil i Sekundet. Men Tanken da? For den eksisterer heldigvis ikke noget, der hedder Afstand, og derfor synes man, at selv de genialeste og hurtigste Befordringsmidler er nogle farlige Snøvlemaskiner, naar man skal hjem. Maaske bliver det en lille Smule bedre, naar vi engang lærer at flyve.

I vort yndige, lille Hjem i Østersøgade 104. 3. Sal traf jeg Gudskelov og Tak raske og glade min egen kjære, trofaste Hustru og vor 5 søde Børn: Kristine, Hans, Ellen, Georg og Aage, Kristine 9 Aar, og Aage kun 5 Maaneder gammel.

Hvor var jeg glad, og hvor var vi alle glade! Glæden er dog en af Aandens Sole. Naar den skinner, bliver alt Sommer i os, og Jorden som et Paradis.

Jeg maatte have dem alle, hver især, paa Skjødets favne og kysse dem.

Kun lidt over 14 Dage borte. Jeg syntes, det var en Evighed. »Een Dag som 1000 Aar«.

Hvor herligt igjen at være hjemme hos min Hustru og atter at kunne sidde med de saakaldte »tre Store« paa Skjødets og mærke deres rørende, barnlige Glæde over igjen at have deres »Fa'rmand« og — jeg tør ogsaa nok sige — Legebro'r og Kammerat hos sig.

Jeg har altid været en maadelig Fyr til at være hjemmefra. En Glæde i Hjemmet har altid været mig tusinde Gange bedre end 100 Glæder udenfor Hjemmet.

Formaalet for min Rejse: at skaffe bemeldte Bekjendt Agentur for en af Englands bekjendte Cementfabrikker havde jeg fuldt ud naaet. Jeg medbragte gode Vilkaar for et saadant Agentur, og Sagen var klappet og klar. Han — lad os kalde ham for X — var henrykt og takkede mig baade for og bag.

For mig var det selvfølgelig en stor Tilfredsstillelse. Stor var derfor min Forbavselse, da X efter en Maanedes Forløb begyndte med Udtalelser om, at han dog alligevel ikke havde rigtig Mod til at gaa videre med Foretagendet; han var bange for ikke at kunne gennemføre det; det vilde lægge saa meget Beslag paa hans Tid; det engelske Sprog kunde han ikke tilstrækkeligt, o. s. v. o. s. v.

Og virkelig opgav han efter nogen Tids Forløb hele Historien og var den Dag, da han meddelte mig, at nu var den Pot ude, endnu mere henrykt, end da jeg bragte ham det gode, engelske Tilbud.

Det er ikke saa let, naar man er et uformuende, ungt Menneske, en skøn Dag at faa en smuk og elskværdig, ung Hustru og samtidig en meget stor Formue. Det havde han faaet. Men med alle sine gode, elskværdige Egenskaber manglede han Energi og havde navnlig den i Reglen uheldssvangre Tilbøjelighed til stadig at ville forsøge sig i noget »Nyt«, som han altid mente vilde være »saa mageløst«, for saa efter kort Tids Forløb at opgive det og tage fat paa noget andet, som nu syntes ham at maatte være meget bedre.

Desværre gik det ham derfor ogsaa sørgeligt i det lange Løb.

Fra at have været en hovedrig Mand endte han som et af økonomiske Sorger og Bekymringer dybt bøjet Menneske.

Det skal siges til hans kjærlige og trofaste Hustrus Ære, at hun aldrig overfor ham lod et Ord falde om, hvem der var Skyld i, at hendes engang store Formue var smeltet væk som Sne i Tøbrudstider.

I Efteraaret 1883 var vi flyttede fra Gl. Kongevej 41 B. til Østersøgade 104. 3. Sal. Med denne Flytning fulgte to Goder: for det første opgav vi samtidig at have Pensionærer, hvilket, som alt omtalt, var en stor Lettelse for min kjære Hustru og et dagligt Gode for os alle, saavist som man har det bedst og mest ugenert, naar man kun er sig selv. Og dernæst havde vi nu kun nogle faa Minutters Gang hen til det skønne, idylliske »Østre-Glaci«, hvor mit Kompagni (i. Ingeniørkompagni) saavel som de 4¹⁾ andre havde sin daglige Øvelsesplads.

Ja, idyllisk var der ude paa Øster-Glaci, dette store,

¹⁾ 2 Pionerkompagnier, 1 Brokompagni, 1 Telegrafkompagni og 1 Jernbanekompagni.

gamle Fæstningsareal, der begrænsedes af Østerbrogade, Kastellet's Grave, Fortsættelsen af Langelinie og Blinde- og Døvstummeinstituttets Grunde.

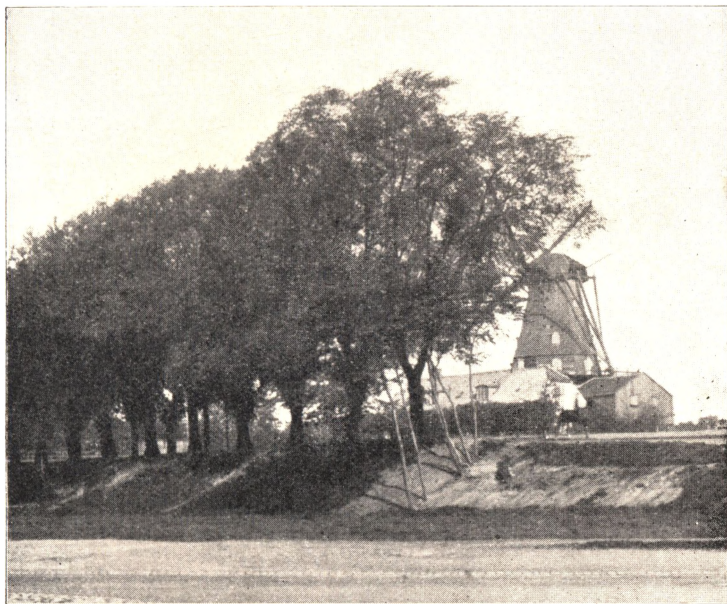
Nede langs Kastellet's brede Grave løb den saakaldte

Prins Christian (Christian X) overværer en Broslavningsøvelse
paa Østre-Glaciis.

»dækkede Vej«, hvor dejlige, solbeskinnede Græsplæner vekslede med Trægrupper og Buskadser, inde i hvis kølige Midte de snilde Pionerer havde lavet de herligste Lysthuse med Bænke af Træ, Græstørv eller Mos og et Bord i Midten. En smal og snirklet Sti førte i Reglen gennem Buskadset ind til disse bedaarende Naturkabinetter. Vidste man ikke, hvor de var, anede man ikke deres Tilværelse.

Gamle, ærværdige Piletræer sænkede deres nederste Grene i Fæstningsgraven, hvis Vandspeil snart var mørkt og staalblankt snart indbydende krystalklart, alt efter Skygge og Lys. Myggene viste sig ret som Mørkets, Fluer og andre Insekter som Lysets Børn. Svalerne inde fra

Dronningens Mølle ved Østervold.

Kastellet og Nyboder tumlede sig af Hjertets Lyst over det mægtige Spejl, hvis Flade kun nu og da krusedes lidt, naar en overgiven Karuds gjorde et lille Hop for at recognoscere Verdenen udenfor dens Enemærker.

Ogsaa Elm og Ask, Lind, mægtige Hvidtjørns- og vilde Rosenbuske, Syren og Guldregn spejlede sig i Fæstningsgraven, paa hvis anden Side Kastelets Volde næsten

helt dækkedes af Buske og Træer, saaledes at det hele lignede et skovrigt kuperet Terrain, over hvis grønne Kroner Kastelskirken med sit Struensee-Fængsel og den gamle Vindmølle tittede frem.

Ovenfor den dækkede Vej, der stadig snoede sig i Snirkler og Sving, laa den store, adskillige hundred Alen brede Glascisflade, der nærmest den dækkede Vej var beplantet med 4 parallelløbende Rækker Lindetræer, og forøvrigt nærmest mindede om en skjøn, gammeldags Park, hvis Millioner af røde og hvide Bellis dannede ligesom et fint, fileret Tæppe over de store, lyse Græsplæner, hvor Sommerfugle og Bier dansede mellem hverandre. Mellem større og mindre Buskadser og Grupper af Træer, blandt hvilke adskillige skrev sig fra Frederik den Tredies Tid, skimtedes andre Plæner og aabne Partier.

Naar man færdedes derude, hvem skulde da tro, at man var midt i en stor, larmende Hovedstad.

Hvor var det herligt, naar Emma og jeg med vore Børn ved Foraarstid var paa Viol-Jagt derude. Længe behøvede man ikke at søge; navnlig paa Skraaningerne nede i »den dækkede Vej« var paa sine Steder helt blaat, og er Violen nogetsteds saa blaa, saa stor og duftende som paa saadanne gamle Fæstningsvolde, hvor Planterne i Aarhundreder har faaet Lov at staa urørte og Aar efter Aar præsentere sine havblaa Børn, naar den skjønne Foraarssol omsider har taget Magten og omdanner Jordens Vinteransigt med de kolde, strenge Træk til et dejligt Barne-Aasyn, som alle vil kysse og kjærtægne.

Man kunde med Sandhed sige om Østre-Glaxis, som det hedder i den lille Sang, der i sin Tid ofte lød fra det kgl. Theaters Bræder:

»Her er skjönt, naar Vaaren kommer;
her er skjönt i lyse Sommer;

her er skjønt i Solens Glans,
 skjønt i Nattens Straalekrands«.

I 13 glade og lykkelige Aar, ligefra 1883, da vi drog ind i Østersøgade 104, til 1896, da vi fik Bolig paa Christiansborg Slot, færdedes min Hustru og jeg med vore Børn saa at sige daglig paa dette idylliske Sted. Man kan næsten sige, at vi laa paa Landet dèr, ikke alene ved Foraars- og Sommertid, nej, hele Aaret rundt.

Tilmed var jeg saa heldig foruden min ordinære Kompagni-Øvelsesplads at faa tildelt til udelukkende Brug for den nys oprettede Landtorpedo-Afdeling, hvis Chef jeg ogsaa var bleven, en lille Lynette, kaldet »Spitsbergens Lynette«, der laa midt paa Glacisfladen. Det var en lille, femsidet Redoute med Volde og omgivet af vaade Grave, og hvis militære Formaal var at beskyde med Feltartilleri- og Infanteri Ild en Fjende, der stormede frem over Glaciet mod den dækkede Vej.

Den havde hidtil ligget ubenyttet; thi det store Glacis afgav forud tilstrækkelig Plads for samtlige Ingeniuerkompagnier. Men hvad kan man ikke i kort Tid udrette med de brave Pionerers Øxer, Spader og Save! I Løbet af en Uge var den lille Lynette omdannet til et Eldorado. De dejlige, gamle Træer og Buskadsler paa Voldene, der gav herlig Skygge, skaanedes selvfølgelig, men Lys og Luft skaffedes ubetinget Herredømme i Lynettens Indre, der saavel som den lille, dækkede Vej mellem Voldene og Gravene belagdes med Grus. Oppe paa Kanonplacementet byggedes til Administrationbygning en af disse hyggelige, smaa Felthytter tækket med Straa, medens en lille Magasinbygning klinedes op ad Volden og forskellige Konstruktioner, der benyttedes ved Landtorpedoafdelings Øvelser, opførtes. Et indbydende Lysthus og forskellige Blomsterbede med Roser og allehaande af vore Yndlings-

blomster glemtes selvfølgelig heller ikke. Da jeg en Morgen kom derind, opdagede jeg, at mine Folk havde hængt en Gyngge op og et andet Sted anbragt et saakaldt Ring-spil; en Snor i hvis Ende en Ring, med hvilken man ved en velberegnet Svingning skulde søge at træffe en i nogen Afstand anbragt Krog.

»Det skulde være til Kapitainens Børn«, sagde de. Det glædede mig, og Børnene vare naturligvis henrykte. Overfor mine Undergivne har jeg altid krævet, at hver Mand skulde gøre sin Pligt til det yderste; men gjorde de det, behandlede jeg dem ogsaa humant og pinte dem ikke med allehaande Smaatterier. Naar man selv har været Rekrut og Menig, ved man bedst, hvorledes man helst vil have det. Det er ikke Strengthed fra oven, der falder for Brystet; tværtimod. Jo mer alt gaar som efter en Snor, desto lettere falder det hidtil ukjendte Soldaterliv en. Har man forset sig, tager man sin Straf uden Vrøvl o. s. v. Nej, det der falder trangt, det er f. Ex. ved utidig, pedantisk Eftersyn af Ens Uniformsgjenstande m. v. — Pudseparade — at lide Indgreb i sin Fritid. Jeg mindes saaledes en Overordnet, der ved nævnte Parade stak sine glacébehandskede Fingre ned i vore Patron-tasker og lod dem løbe rundt langs alle Kanter. Opdagede han derefter det mindste Gran af Støv paa de snehvide Fingerspidser, var det ensbetydende med Nægtelse af Nattegn eller, hvis det var Søndag: »No. 66 pudser om og forlader først Kasernen Kl. 2 Eftermiddag«.

Naa, det er jo næsten komisk, at jeg her indirekte vil give mig selv Karakter qua Befalingsmand. Den Karaktergivning tilkommer alle dem, Befalingsmænd og Menige, som jeg har haft under mig. Vist er det; jeg mindes dem alle med de venligste Følelser og Tanker, og tænker de stundom paa mig paa samme Vis, vil det være

mig saare kjært. Da jeg i 1891 fratraadte Kommandoen over 1. Ingenieurkompagni for at tiltræde Stillingen som Adjutant hos Kongen, overrakte Underofficererne mig et smukt Album, indeholdende Fotografier af hver enkelt. Det glædede mig meget.

Hele det store, dejlige Glacis var hver Dag, naar Ingenieurernes Øvelstid var endt Kl. 2 à 3, Lege og Tumleplads for vore Børn. Ved det Klokkeslet vandrede vi alle afsted hjemmefra som en hel »Karavane«, der fra 1889 var bleven forøget med vor mindste, søde, lille Dreng Henning.

Saa gik Vejen til Glaciset og særlig da til Spitsbergens Lynette, hvor Børnene legede og tumlede sig af Hjærtens Lyst, snart agerende »Fa'r og Mo'r« og snart »Danske og Tyskere« i vældigt Haandgemæng o. s. v.

Ja, vi morede os brillant alle sammen derude.

Hvilket Væld af Glæder har man overhovedet ikke, naar man som voxen og senere gammel kan blive ved at gaa ind i Barnets Tankegang og Fantasi og lege med. Den Verden, man da lever i, har for mig altid haft langt mere Værdi end saa mange andre saakaldte Goder og Fornøjelser som f. Ex. Selskabelighed i sort Kjole med »hvidt Bryst« og Laksko, en Masse Retter og Vine, en grim eller skøn Dame tilbords — mere end nedringet; — Konversation, jeg ved ikke om hvad ligegyldigt, og efter Bordet Indespærring i Herrens røgmættede Værelse, hvor Grosserer X. tavs fordøjer i en magelig Lænestol nu og da pustende af Velvære, og den eller den paavirket af Bachusglæderne skræpper op om Ting, som han ingen Forstand har paa, medens Damerne bænkedede om Bordene inde i Dagligstuen eller Kabinettet mad- og vintrætte sidder med Hænderne i Skjødets og drejer Tommelfingre.

Mærkeligt nok kaldes man for »opofrende«, naar man fremfor en slig »Fornøjelse« foretrækker at blive hjemme hos sine Børn.

»Opofrelse«!

Jeg skal love for det. Nej; man vælger den bedre Del, som man ikke lader sig fratage, naar man paa nogen Maade kan være det bekjendt.

»Stakler« — siger Indbyderne, naar de faar Afbudet —; »de har jo Reden fuld af Børn og kan aldrig nyde nogen Fornøjelse saadan som vi andre«.

Jo, Godmorgen! — — —

Ovre i Kastellets Hovedvold havde vi vore Minearbejder. Over den ydre Kastelsgrav færgede man paa en Tømmerflaade og trak sig selv frem eller tilbage ved Hjælp af et over Graven udspændt Tov. Den indre Grav passeredes ved Hjælp af en Pælebro, der anbragtes intermistisk i Sommertiden. Mellem de 2 Grave findes som bekjendt den saakaldte »Smedelinie«; der saavel som Kastellets Hovedvold afgiver bedaarende Spadsereveje med rigelige Bænke og Siddepladser.

Kun de, der havde Adgangskort, hvilket koster 2 Kr. aarlig for Fatter, Mutter og hele Familien, kunde uhindret færdes inde paa dette skjønne, gamle, minderige Terræn, der stadig gjennempatrouilleredes af Infanteriposter, som forlangte at se de Spadserendes Kort.

Christian IX's Broder, Prinds Hans, der var ukjendt med Forholdene, vilde en Dag lægge Vejen om ad »Smedelinien«. Længe havde han ikke gaaet, før han blev indhentet af en Patrouille, der standsede ham.

Patrouilleføreren: »Har De Kort«?

Prindsen: »Nej«.

P: »Saa maa De inte gaa her«.

Prindsen: »Saa? — Ja men jeg er Prinds Hans«.

P. leende: »Naa, saa De er Prinds Hans. Ja, Tak skal De ha'e. Det kan s'gu Enhver komme og fortælle, at han er Prinds Hans. Nej, den gaaer inte. De maa vende om og gaa tilbage, hvor De kom fra«.

Kongen morede sig meget, da han hørte Historien, og udbrød: »Det har været en flink Soldat«.

Omtrent midtvejs paa »Smedelinien« laa et romantisk lille Hus, som vore Børn, jeg ved ikke af hvilken Grund, kaldte »Madam Michaud's« Hus. Oprindeligt havde det tjent som Smedie; nu boede her en Underofficer. Den lille Hytte var bogstaveligt skjult af høie Syrenbuske og Guldregntræer. Om Eftermiddagen kunde man her rekvirere Kaffe og Brød hos Beboerne. Hvor smagte den brune Nektar, naar man siddende i den lille Have bagved Huset mellem Pintselilier og Primula-veris havde alle sine glade Kjære om sig, mens den blaa Røg fra Skorstenen hvirvledes op mellem Klaser af persiske Syrener og Guldregn. Naar jeg efter Middagsbordet foreslog: »Skal vi idag gaae over og drikke Kaffe hos Madam »Michaud«,« blev der Jubel, og jeg tør nok sige, at jeg glædede mig lige saa meget som Børnene.

Hvor har vi ikke tilbragt mange glade Timer i Kastellet. Oppe i de store Bastioner var storartede Legepladser for Børnene, der tumlede sig i det høje af Solen gjennembagte Græs. Hvilken Udsigt fra den nordligste Bastion ud mod Sundet, hvor Dampere kom og gik med det skønne Dannebrog i Stavnen. Hvide Maager tumlede sig over det blaa Speil; Liv og Færdsel i Havnen, langs Toldbodens Kaier og paa Langelinie.

Min gamle Onkel Peter i Lyngby udbrød ofte: »Det er yndigt at leve«!

Ja, det er sandt, og hvilken Gave har Vorherre ikke givet os Mennesker i Erindringen! Ved den lever vi jo

atter og atter om igjen, hvad der engang har fyldt os med Glæde.

Saa vandrede vi ned paa den store af Kastanietræer krandsede Kirkeplads, hvor jeg maatte fortælle om den Gang, da jeg i 1867 spankulerede om som »Rekrut og »Overkomplet No. 1« og lærte den saakalde »Et-Marsch«, som da var i Mode. Vi maatte ind at se mit Rekrutværelse ad Indgangen nærmest Kirken.

Herregud! Der i Gangen laa de samme store Granitfliser som dengang; dér var de primitive Vadskekummer — alt uforandret. Jeg kunde have omfavnet det alt sammen.

Vi viste Børnene Struensees Fængsel inde bag de tilgittrede Ruder paa 1. Sal i den lille, nordlige Tilbygning til Kirken og fortalte dem i korte Træk om hans Liv og tragiske Endeligt.

Hvor mange Fortidsbilleder straalende i denne Verdens Glans og Pragt, Billeder fra Christiansborg Slot, fra Frederiksberg Slot og det skønne Hørsholm, Billeder, hvor han saa sig selv paa Magtens og den saakaldte »Ærens-Tinde« Side om Side med den unge Dronning Caroline Mathilde, omgivet af Smigerens, Ærbødighedens og Slaviskhedens Sus og Brus, hvor mange af slige Billeder, siger jeg, er ikke dragne ham forbi i de 3 Maaneder fra 16. Januar til 25. April 1771, da han sad bag disse Mure.

Og nu! Fra at have været Danmarks og Norges, man kan jo godt sige, enevældige Hersker, i Løbet af nogle faa Timer at være bleven en ussel Statsfange, hvem Døden paa Skafottet venter!

»Og der gaar Dans paa Frydenlund;
Fuldmaanen stod over Øresund.»

Det er den ene Akt af Dramaet.

»Paa Østerfællid gaar der Dans,
Blodstraalen sprang i Solens Glans«.

Det er anden og sidste Akt. — — —

Og ned forbi »Griffenfeldts Fængsel« i Stueetagen i Hjørnebygningen nærmest Generalens Bolig, der, hvor de 2 Skildvagter staa paa Post, vandrede vi.

At Struensee maatte falde, kan man forstaae, medens man paa den anden Side — i hvert Fald i vore Dage — maa karakterisere den over ham fældede og exekverede Dødsstraf som barbarisk streng.

Men Griffenfeldt! Vor store Statsmand af dansk Æt og Rod, der kun vilde sin Konges og sit Folks Vel!

Ofte, naar jeg i Historien — baade i vor egen og andre Folks — læser om faldne Storheder, maa jeg minde, hvad Kong Christians kloge Dronning Louise engang ytrede overfor mig: »Et Menneske, der har Indflydelse og derved en vis Magt, maa aldrig lade sig mærke dermed overfor andre«.

Det er sandt. Allerede Vedkommendes Position, der jo i Reglen er kjendt, vækker vel Medmenneskenes Misundelse. Men hvis han eller hun falder for Fristelsen, bliver hovmodig, anlægger et bydende og selvbevidst Væsen og overfor andre pukker paa eller endog praler af sin Indflydelse, da vil i Løbet af forholdsvis kort Tid Misundelse og Had blomstre op som Paddehatte og i Længden kvæle Vedkommende ved sine giftige Dunster, blandt hvilke jeg kun skal nævne een: den at bibringe den Person, hvis Yndest Vedkommende skylder sin Indflydelse og Magt, Troen paa, at Yndlingen nu er bleven saa hovmodig, at han endog trodser Velynderens Ønsker og Ordre. Lykkes det, og det vil det i de fleste Tilfælde, da er han caput.

Paa Glaciet op mod Langelinie laa Kontorbygningen med Lokaler for Regimentskommandøren, Kapitainerne, Lieutenanterne, Stabssergenterne og Oversergenterne. Udenfor den var en aaben Plads, omgiven af Plæner med smukke Blomsterbede Paa Pladsen spillede Regimentsmusikken om Sommeren hver Dag i Hviletiden Kl. 8¹/₃—9, og her diskuterede man da under Musikkens Tone med Regimentets Chef de forskellige mindre tjenstlige Anliggender, hvortil der var Anledning.

Tre Chefer havde jeg i de Aar, jeg havde den Glæde at staa ved Regimentet: Oberst Jørgensen, Oberst Müller og Oberst Hoskjær, tre Mænd, som jeg altid mindes med Glæde og Taknemmelighed. Særlig den ridderlige Oberst Hoskjær viste mig stor Velvillie ikke blot i, men ogsaa udenfor Tjeneste. Hans Søster var gift med Kongens Kabinetssekretær, Geheimekonferensraad Trap; han selv var ugift, men boede sammen med en ligeledes ugift Søster, Charlotte Hoskjær, i deres Forældres gamle Ejendom, hvor den Hoskjærske Slægt havde resideret i adskillige Decennier, og som først forsvandt, da Landmandsbanken købte Ejendommen, der laa lige Syd for Banken, lod den rive ned og paa Grunden rejste det nuværende Appendix.

I dette Hoskjærske Hjem har jeg tilbragt mange glade og muntre Timer, og senere var vor ældste Datter Kristine ogsaa nu og da Gjæst dér og mødte altid stor Venlighed baade fra den gamle Obersts og Frøken Charlottes Side. Naar Obersten om Efteraaret vendte hjem fra sin sædvanlige Udenlandsrejse, kom han altid op til os, medbringende til Kristine en stor, flot Æske med Chokolade og Godter eller andre gode Sager, købt i Paris, Wien eller andre af de store Verdenscentre, som han havde gjæstet.

Erindringen er som en stor Bog; man kan blive ved at blade og blade i den, og jo mer man blader, desto mer faar man Lyst til at fortsætte.

Om de Aar paa Østre-Glaxis kunde jeg blive ved at skrive. Lykkelige Aar! Jeg mindes Eder alle, Dag efter Dag, med inderlig Tak til Ham, der leder og styrer alt med naadig og kjærlig Haand.

Og hvor er nu det skjønnne Øster-Glaxis? Ak, hvor forandret! En moderne Jærnbanegaard med pibende og osende Jærnbane tog, der kommer og gaar i een Evindelighed, lange prosaiske Gader med 4 og 5 Etager, kjedelige Huse, klinede op Side om Side.

Men Du, Gulddjævel, du, der søger at udslette Fortidens Poesi og omdanne alle de skjønnne Steder, som i sin Tid omgav Kjøbenhavn som en bedaarende Park og Blomsterhave, til lutter Stenbro, du kan i hvert Fald ikke hos mig udslette et eneste Gran af Erindringen om, hvad Øster-Glaxis saavel som hele det henrivende Voldparti lige fra Østerbro til Langebro engang var.

Det er vore Efterkommere jeg beklager, Du Guldkalv og Dine Dyrkere, der uden Sans for Naturens Skjønhed særlig har een Glæde: at æde og drikke Eder — jeg vil ikke sige — til Dom, men til Carlsbad!

En Dag i Februar 1886 fik jeg Besøg af min elskværdige Regimentschef, Oberst Hoskjær.

»Har De Lyst til at blive Bureauchef ved Udstillingen i 1888? Etatsraad Philip Schou har bedt mig spørge Dem derom«.

Jeg takkede for det tilbudte, ærefulde Hverv og svarede:

»Ja, hvis Obersten mener, at det kan forenes med min daglige, militære Tjeneste ved Regimentet«.

Vi talte sammen om Sagen, og Aftalen blev da, at jeg i de c. 5 Maaneder i 1888 Udstillingen skulde holde aaben, blev tjenestefri ved Regimentet, men i Aarene før

Den Nordiske Udstilling 1888.

og efter kun kunde gjøre Regning paa den daglige Frihed.

Af Sommergejr var der ikke meget i 1888. Sol, Blæst og Regn kæmpede uophørlig med hinanden, og i Reglen hayde de to sidste Overtaget.

Og dog stod der den Sommer ligesom stadig Sollys om Kjøbenhavn; det kom ude fra den store, nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling, hvis Dannebrogflag og Vimpler i hundredvis vajede fra Udstillingsbyg-

ningens Tage og Frontespicer, hvor de store lyse Udstillingshaller med deres brogede Blanding af alt, hvad Verdens Industri, Landbrug og Kunst formaar at skabe, — og fra tidlig Formiddag til Mørkets Frembud, hurtig lod de Besøgende glemme, at der udenfor faldt en Byge, eller at Vinden bragte Frisuren i Uorden.

Etatsraad Philip Schou.

Her spillede et Orkester op, hist prøvede en Lysthavende et Flygel med en Adagio af Mendelsohn eller en af vore Fædrelandssange; her hørtes begejstrede Udbrud — overalt et Brus af glade Stemmer, ingen sure eller fortrædelige Miner. Værter og Gjæster var lige elskværdige, alle i samme gode, velmente Humør, der gjør Tilværelsen saå tiltalende.

Var man mulig ikke tilfreds med, hvad Udstillingsrestaurationen bød paa, saa kunde man slaa sig ned inde

i »det kjære, gamle Tivoli«, der den Sommer dannede eet med Udstillingen, og hvor man efter Mørkets Frembrud kunde høre Balduin Dahl spille op, se »Pjerrot vanvittig af Kjærlighed«, raabe »Bravo« til Akrobater paa Plænen og »Aa«! til Fyrværkeribomber og Guldregn, kort sagt, hvor en rigtig Kjøbenhavner med »K« følte sig i sit Es, efter sit trættende, men ganske vist interessante Besøg der, hvor Nordens Snille førte Kommandoen.

Naar Du ved et festligsmykket Festmaaltid i Familiens Skjød forlyster Din Gane ved veltillavede og herlige Retter, skjænker Du saa det en Tanke, hvilket Arbejde, hvilket Slid, hvilken Omtanke o. s. v. o. s. v., det har kostet Madmoderen at yde Dig den gastronomiske Glæde?

Jeg taler ikke om de Husmødre, der holder Kogekoner og saa mange Hjælpekoner i Kjøkkenet, at hun har vanskeligt med at fordrive Dagen og Timerne, inden Slaget skal staa, og derfor indskrænker sin Virksomhed til en uafslædig Trippen. om i Værelserne og med uvidende Spørgsmaal tilhøjre og venstre kun bringer Uro og Konfusion blandt dem, som virkelig gjør Arbejdet og har Forstand paa det.

Nej; jeg tænker paa den rigtige Madmoder, der selv gjør det store Arbejde og lig en Feltherre uddeler de utallige Detaillordre, ved hvis punktlige Gjennemførelse Slaget til Slut bliver en virkelig Sejer.

Jeg indrømmer alligevel, at den Tanke kun har ligget mig nær, naar det er en af mine egne, kjære Paarørende, der har været i Selen.

Hvad Udstillingen i 1888 bød paa havde krævet flere Aars Forudarbejde, mange forskellige Kræfter, ihærdig Energi og Villieskraft.

Den bærende Kraft i det Hele havde været een Mand, Direktør Philip Schou; han havde spundet det uhyre Net i

dets store Træk, holdt alle Traadene i sin Haand og havde med en ualmindelig Administrationsevne forstaaet ved utallige andre Arbejderes Hjælp at skabe et samlet

Vue gennem Udstillingshallen.

Hele, der i fuldt Maal kunde taale det straalende Dagslys, som blev til Glæde for saa mange Mennesker og til Ære for det danske Folk.

Jeg tror med Sandhed at kunne sige det, thi jeg havde den Glæde som Bureauchef ved Udstillingen i adskillige

Aar daglig at leve og færdes sammen med ham, og vel har jeg arbejdet under og sammen med mange dygtige, energiske, idérige og administrationsbegavede Mænd, men ser jeg mig om iblandt dem, saa sætter jeg Philip Schou som No. 1. Det var ikke alene de her nævnte Evner, der gjorde ham saa fremragende, men tillige hans ualmindelige Modtagelighed for andres Raad, naar han stod overfor virkelig Sagkundskab paa et eller andet Omraade. Han var med andre Ord ikke stædig, men kunde ofre personlige Hensyn og Anskuelser for at opnaa et godt samlet Hele.

EFTERSKRIFT

Dette 3die Bind af »Svundne Dage« er efter min kære Faders Død udgivet saaledes, som det forefandtes og fremkommer derfor i denne, — hvad Slutningen angaar — afbrudte Form, idet det desværre viste sig, at alle de Optegnelser, Fader i sin Tid havde gjort med Hensyn til den store Udstilling i 1888 og alle de mange Forberedelser til denne, var gaet tabt, formodentlig ved en Flytning.

Den sidste Sommer Fader levede, gennemsaa og ordnede han disse sine Erindringer og paabegyndte saaledes en af de sidste Dage, før han blev syg, det lille Afsnit om Udstillingen 1888. Paa Foden af Manuskriptet staar:

»Mangler endnu Udstillingen; Rejserne angaaende denne til Udstillingen i Edingburgh etc. sammen med Arkitekt Nyrop og Etatsraad Schou; — samt endelig Kong Christians Nærværelse ved Højtideligheden ved vore Kri-
 grave paa Garnisonskirkegaard April 188 .

Det er saa meget desto beklageligere, at disse Optegnelser mangler, som det netop var som Bureauchef, for Udstillingen 1888, at Fader kom i nærmere Berøring med Kong Christian og Dronning Louise, idet Kongen og Dronningen — Kongen næsten daglig — gæstede Udstillingen, hvor Fader da altid maatte ledsage de høje Gæster, og det var altsaa denne Sommer, — uforglemmelig for alle, der har oplevet den, — at Fader traadte i nærmere personlig Forbindelse med det Kongepar, til hvilket han kun 3 Aar senere blev knyttet ved sin Tjeneste som Adjutant og senere som Intendant ved Hans Majestæt Kong Christian IXs. Civilliste i 15 lange Aar, der for Fader altid stod som de lyseste og lykkeligste i hans Liv, og ved Mindet om hvilke han altid dvælede med saa stor Glæde og Taknemlighed.

Oktober 1917.

I. K. RØRDAM.

